

The Project Gutenberg eBook of Novelleja ja Kertomuksia II, by Berthold Auerbach et al.

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Novelleja ja Kertomuksia II

Author: Berthold Auerbach

Author: Bjørnstjerne Bjørnson

Author: Carit Etlar

Release date: February 22, 2016 [EBook #51270]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NOVELLEJA JA KERTOMUKSIA II ***

Produced by Tapio Riikonen

NOVELLEJA JA KERTOMUKSIA II

Jyväskylässä, Weilin ja Göös'in kirjapainossa, 1879.

SISÄLLYS:

Arne, kirj. Bjørnstjerne Bjørnson
Kaksi kosijata, kirj. Carit Etlar
Auringon välkähdyksiä, kirj. Sylvia
Veliviha, kirj. Berthold Auerbach

ARNE

Ensimmäinen luku.

Kahden vuoren välillä oli syvä rotko; siinä rotkossa kulki vetävä joki raskaasti kivistä ja soraista uraansa. Korkeat olivat vuoret kummallakin puolen ja jyrkät, jonkatähden toisen kuve olikin kalju; mutta aivan vuoren juuressa ja niin likellä jokea, että tämä keväällä ja syksyllä roiski vettänsä siihen, seisoi vihanta metsikkö, katsoi ylös, katsoi eteensä eikä päässyt sinne, ei tänne.

"Mitähän jos verhoisimme vuoren?" kysyi eräänä päivänä kataja ulkomaan tammelta, jota hän oli likempänä kuin kukaan muu. Tammi kurkisti alas nähdäkseen, kuka se oli, joka puhui; hetken jälkeen taas katsoi ylös eikä virkannut mitään. Joki uhkui niin raskaasti, että se kävi valkoisena; pohjatuuli oli tunkeutunut rotkoon ja vinkui loukoissa; kalju vuori riippui, siinä raskaana päällä ja paleli; — "mitähän jos verhoisimme vuoren?" sanoi kataja hongalle toisella puolellaan. "Me siihen kaiketi pystyisimme ennen muita", vastasi honka, silitteli partaansa ja silmäili koivua, "mitä arvelet?" Mutta koivu katseli epäileväisesti ylös vuorta kohden; se makasi niin raskaana hänen päällensä, että hänestä tuntui kuin voisi hän tuskin hengittääkään. "Verhotkaamme se Jumalan nimessä", lausui koivu, ja nämät kolme ne vaan olivat, jotka ryhtyivät vuorta verhoamaan. Kataja kävi etummaisena.

Kun he olivat kulkeneet vähän matkaa, tuli kanerva heitä vastaan. Kataja näytti aikovan mennä sen sivuitse. "Ei, ota kanerva mukaan", kehoitti honka. Ja kanerva matkaan. Pian alkoi kataja vieräiä alaspäin; "tartu minuun", sanoi kanerva. Kataja teki työtä käskettyä, ja missä vaan oli pienikin rako, siinä pisti kanerva sormen sisään, ja missä hän vaan oli saanut sormensa sisään, siihen tunki kataja koko kätensä. He kipusivat ja ryömivät, honka kömpi työläästi jälessä, koivu samaten. "Siinä on siunausta", lausui koivu.

Mutta vuori alkoi tuumailla, mitä pientä karjaa se mahtoi olla, kun kipusi ja kapusi häntä ylös. Ja kun hän oli sitä miettinyt pari sataa vuotta, lähetti hän pienen puron alas katsontaan. Se nyt oli juuri kirren lähdössä, ja puro luikerteli eteenpäin siksi kun hän tapasi kanervan. "Kanerva kulta, etköhän mua päästäisi menemään, minä olen niin pikkuinen", rukoili puro. Kanervalla oli niin hirmuisen kiire, nosteli vaan vähän hartioitaan ja pyrki eteenpäin. Puro pääsi alemmaksi ja jatkoi matkaansa. "Kataja kulta, etköhän mua päästäisi menemään, minä olen niin pikkuinen." Kataja katsoi häneen tuimasti; mutta kun kanerva oli sallinut hänen matkaansa jatkaa, niin saattoi, tietysti, hänkin sen tehdä. Puro pääsi alas ja riensi taas eteenpäin ja tuli nyt sinne, jossa honka seisoi ja läähätti viertämässä. "Honka kulta, etköhän mua päästäisi menemään, minä olen niin pikkuinen, niin kovasti pikkuinen"; rukoili puro, suuteli hongan jalkoja ja tekeytyi niin herttaisen suloiseksi. Honka siitä kävi häpeilleen ja antoi puron mennä. Mutta koivu suoristi selkäänsä, ennenkuin puro ennättikään rukoilla. "Hi, hi, hi", viruutti puro ja paisui. "Ha, ha, ha", hohotti puro ja paisui. "Ho, ho, ho", kohisi puro ja viskasi kanervan ja katajan ja hongan ja koivun nenälleen ja selälleen ylös ja alas suurissa mäissä. Vuori istui monta sataa vuotta sen jälkeen ja muisteli, eikö hän sinä päivänä vaan lienee vetänyt suutansa nauruun.

Olihan se jo selvää kyllä: vuori ei tahtonut tulla verhotuksi. Kanerva oli siitä niin harmissaan, että alkoi uudelleen vihannella, ja läksi taas matkaan. "Rohkeutta!" huusi kanerva.

Kataja oli noussut kyykyllään nähdäkseen kanervaa; ja kuinka kauan hän siinä lienee kyykyllään ollutkin, mutta tuota pikaa hän jo oli pystyssä; hän repi tukkaansa, läksi tielle ja tarttui kiinni niin kovaan, että mielestään jo vuorensakin piti sen tunteman. "Ellet sinä huoli minusta, niin minä huolin sinusta." Honka koukisti vähän varpaitaan, koettaakseen jos ne vielä olisivat eheät, nosti sitten toista jalkaansa, joka oli eheä, sitten toista, joka myöskin oli eheä, ja sitten kumpaakin. Hän tarkasti ensin tietä, jota hän oli käynyt, sitten paikkaa, jossa hän oli kaatunut ja vihdoinkin tietä, jota hänen tuli käydä. Alkoi niin kompuroida eteenpäin eikä ollut tietävinäänkään koko kaatumisesta. Koivu oli ryvettänyt itsensä pahanpäiväiseksi, nousi nyt ja puhdisteli ruumistaan. Ja nyt sitä lähdettiin matkalle aika vauhtia ja kiirettä tehtiin ylös ja syrjään, sateella ja päivänpaisteella. "Mitä ihmettä se nyt taas on!" lausui vuori, kun kesäinen aurinko paahtoi, kastehelmet kimaltelivat, linnut visertelivät, metsähiiri vinkui, jänis loikahteli ja kärppä lymyi ja huusi.

Tulipa niin päivä, jolloin kanerva sai toisen silmänsä vuoren reunan yli. "No eikös vaan, no eikös vaan, no eikös vaan!" huusi kanerva, — ja poissa hän oli. "Veliseni, mitähän kanerva siellä näkee", ihmetteli kataja ja ryömi niin pitkälle, jotta saattoi kurkistaa sinne ylös. "No eikös vaan, no eikös vaan!" kirkui hän ja katosi. "Mikä katajaa tänä päivänä vaivaa?" ihmetteli honka ja otti kiireitä askeleita päivän helteessä. Pian saattoi hän nousta varpailleen ja tirkistää reunan yli. "No eikös vaan!" oksat ja havut nousivat pystyyn pelkämästä kummastuksesta. Hän hinasi itsensä ylös ja samalla hän katosi. "Mitä ne kaikki muut näkevät enkä minä näe?" saneli koivu, nosteli varovaisesti liepeitään ja sipsutti jälessä.

Siellä sai hän koko päänsä yhtä haavaa ylös vuoren reunalle. "O-hoo! — seisooko täällä vuoren harjalla koko metsä hongista, kanervista, katajista ja koivuista vettä odottamassa", riemuitsi koivu ja lehdet värähtelivät päivänpaisteessa ja kastehelmet vierielivät. "Semmoista se on, kun perille pääsee", arveli kataja.

Toinen luku.

Ylhäällä Kampenissa se oli, kun Arne syntyi. Hänen äitinsä nimi oli Margit, — ainoa lapsi Kampenin torpantilalla. Kahdeksannellatoista vuodelaan viipyi hän kerran vähän liiemmäksi eräässä tanssiseurassa; hänen kumppalinsa olivat hänen jättäneet ja silloin arveli Margit, että joko hän jäi sen tanssin yli taikka ei, olisi kotiin kuitenkin yhtä pitkä matka. Ja silloin kävi niin, että Margit jäi siihen istumaan, siksi kun pelimanni, niin sanottu Räätäli-Niilo, kerrassaan pani viulunsa pois, niinkuin hänellä oli tapana kun kestitys nousi hänelle päähän, antoi toisten rallittaa, sieppasi tytön kauniimman, siirteli jalkaa niin varmasti kuin viisun tahtia ja otti saappaansa korolla lakin päästä pisimmältä mieheltä, mikä näkyvissä oli. "Ho!" huusi hän.

Kun Margit sinä iltana meni kotia, kimalteli lumi niin ihmeen kauniisti kuuvalossa: Tultuaan ylös parvelle, jossa hänen piti maata, täytyi hänen vielä kerran katsahtaa ulos. Hän riisui liivit päältänsä, mutta jäi seisomaan nämät kädessä. Sitten tunsu hän palelevansa, kiiruhti riisumistaan ja kyyristyi huppuun vällyjen alle. Sinä yönä uneksi Margit suuresta punaisesta lehmästä, joka oli tullut peltoon. Hänen piti ajaman sitä sieltä pois, mutta kuinka hän vaan reuhtoikin, ei hän tullut paikasta mihinkään; lehmä seiso i huolet i ja söi siksi kun tuli täyteläiseksi ja pyöreäksi, ja katsoi aina välimmiten Margitiin suurilla, raskailla silmillään.

Kuu ensi kerran tuli tanssit kylään, oli Margit siellä taas. Ei häntä sinä iltana haluttanut paljon tanssia; hän jäi istuntaan ja kuuntelemaan soittoa, ja merkillistä hänestä oli, ettei se toisia yhtä paljon miellyttänyt. Mutta kun aikaa kului, nousi pelimanni ylös ja tahtoi tanssia. Hän meni suoraapäätä Kampenin Margitin luo. Tämä siitä tuskin tiesikään, mutta Räätäli-Niilon kanssa hän tanssi!

Vähitellen kävi ilma lämpöisemmäksi ja tanssi jäi. Sinä kevännä kävi se niin kovasti Margitin sydämelle, kun pikkuinen karitsa kääntyi kipeäksi, että äidin mielestä se melkein oli liikaa. "Eihän se ole kuin karitsa", sanoi äiti. "Niin, mutta se on kipeä", nyyhkytti Margit.

Siitä oli jo kauan kun hän oli kirkossa käynyt; hän soi ennen äidille sen ilon, lausui hän, ja jonkun täytyi olla kotona. Eräänä pyhänä kesäsydännä, jolloin ilma oli niin kaunis, että heinät hyvin saattoivat olla hajoitettuina vuorokauden umpeen, arveli äiti, että he kumpikin vallon hyvin saattaisivat mennä kirkkoon. Margitilla ei ollut siihen juuri mitään sanomista, vaan alkoi pukeutua. Kun he olivat tulleet niin likelle, että kirkonkellot kuuluivat, hyrähti hän itkuun. Äiti kävi kalmanvaaleaksi. He kävivät eteenpäin, äiti edellä, hän jälessä, kuuntelivat saarnaa, veisasivat virren loppuun, olivat siunauksien yli eivätkä lähteneet paikaltaan ennenkuin kirkosta soitettiin. Mutta kun he taas olivat kotona tuvassa, otti äiti hänen kätensä väliin ja lausui: "Älä minulta mitään salaa, lapsukaiseni!"

Tuli toinen talvi; silloin ei Margit enää tanssinut. Mutta Räätäli-Niilo soitti viulua, joi enemmän kuin ennen ja tanssitti lopulla aina kauniinta tyttöstä, kuin saapuvilla oli. Siihen aikaan puhuttiin varmana asiana, että Räätäli-Niilo olisi saanut kenen hyvänsä seudun mahtavimmista talon tyttäristä; toiset tiesivät lisätä, että Eli Böen itse oli hänelle tarjonnut tytärtänsä, Birgitiä, jonka sanottiin olevan sairaana sulasta rakkaudesta Räätäli-Niiloon.

Mutta siihen aikaan se juuri oli, kun Kampenin torpan tyttäreltä vietiin lapsi ristittäväksi. Sille pantiin nimeksi Arne, ja Räätäli-Niiloa mainittiin lapsen isäksi.

Samana iltana oli Niilo suurissa häissä; siellä hän joi itsensä juovuksiin. Hän ei tahtonut soittaa, vaan tanssi myötänsä ja salli tuskin muiden olemaankaan laattialla. Mutta kun hän vaati Böen'in Birgitiä tanssimaan, kieltäytyi tämä tulemasta. Niilo päästi pahan naurun, pyörähti kantapäällään ja iski kiinni ensimmäiseen tyttöön, joka sattui siinä likellä olemaan. Tämä ponnisteli vastaan. Niilo loi silmänsä alas häneen; se oli pikkuinen mustaverinen kirpakka, joka kaiken iltaa oli istunut ja tuijottanut häneen ja nyt oli käynyt hyvin kalveaksi. Niilo vähän kumartui ja kuiskasi: "Etkö sinä minun kanssani tule tanssimaan, Karina!" Vastausta ei tullut. Hän uudelleen. Silloin tyttö vastasi yhtä hiljaa, kuin hänkin kysyi: "Se tanssi saattaisi mennä pitemmälle kuin toivoisinkaan." — Niilo astui verkalleen pois, mutta tultuaan keskelle laattiaa teki hän hypyn ja tanssi nyt yksinään Hallingenia. Ei kukaan muu tanssinut; he seisivat hiljaa ja katselivat hänen tanssiaan.

Sitten meni hän ullakkoon, pani pitkäkseen ja itki.

Margit istui kotona pienen poikansa kanssa. Hän kuuli puhuttavan Niilosta, kuinka tämä kulki tanssista tanssiin; hän silmäili poikaansa ja itki, silmäili taaskin poikaansa ja oli iloinen. Ensimmäinen sana, jonka hän pojalleen opetti, oli isä; mutta sitä ei hän tohtinut tehdä silloin kun äiti tai äidinäiti, joksi häntä nyt sanottiin, oli luona. Siitä oli seurauksena, että poika rupesi sanomaan äidinäitiä isäksi. Margit näki paljon vaivaa, ennenkuin hän sai poikansa siitä tavasta luovutetuksi, ja sillä hän taas herätti pojassaan aikaista ajatuksen-juoksua. Ei hän vielä ollut varsin iso, kun jo tiesi, että Räättäli-Niilo oli hänen isänsä, — ja tultuaan siihen ikään, jolloin seikkailukset miellyttävät, sai hän myöskin tietää, minkä tapainen mies tuo Räättäli-Niilo oli. Äidinäiti oli kivenkovaan kieltänyt hänen nimeänsäkin mainitsemasta; hän ahkeroin vaan saada Kampenin torpantilaa julistetuksi itsenäiseksi taloksi, että tyttärensä voisi siinä poikineen hyvin elää. Hän käytti tilanomistajan köyhyyttä hyväkseen, lunasti torpan vapaaksi, maksoi vuosittain velkaansa ja toimitti työnsä kuin mies; sillä hän oli neljätoista vuotta ollut miehestään leskenä. Tila otti hyvin hyötyäkseen; pian he siinä jo saattoivat elättää neljä lypsävätä, ja kuusitoista lammasta, jota paitse he omistivat puolet hevosesta.

Räättäli-Niilo kuleksi sillä välin paikasta paikkaan tienoolla. Sisääntulot häneltä olivat vähentyneet, osittain siitä syystä, että hänellä oli vähemmän halua työhön, osittain taas siitäkin, ett'ei hänestä enää pidetty niin paljon kuin ennen. Sitä enemmän hän nyt viuluun soitteli, joutui sen kautta aina useimmin juominkiin, ja samalla tappeluihin ja huonoille päiville. Olipa niitäkin, jotka olivat kuulleet hänen jo valittelevan.

Arne saattoi olla noin kuusivuotias, kun hän eräänä talvisena päivänä telmi sängyssä, jossa oli asettanut täkin seiliksi ja piti kauhalla perää. Äidinäiti istui tuvassa ja kehräsi, oli omissa ajatuksissaan ja nyökäytti väliin päätään, ikäänkuin olisi se niin varmaa, jota hän ajatteli. Poika tiesi, ettei hänestä vaaria pidetty, ja nyt hän lauloi, niinkuin hän oli sen oppinut, laulun Räättäli-Niilosta, niin raaka ja hurja kuin se olikin.

Jos eilen tänne et saapunut sa,
on korviis tullut kraatari Niilo, mies kopea.

Myös tiedät, joll'et saapunut nyt juuri,
minnekkä kourista sen lensi Knut suuri.

Katolle karjetan. — Näin Olli Oseni'stä:
"Kun vasta sun sinkoan, pussihisi ruokaa pistä."

Ja Hansu Bugge myös oli voimakas mies,
ja siksi kaikkialla kaikki hänet ties.

"Miks soisit Niilo maata, jos sanot paikan tuon,
mä syljen kouraan kohta, sun lentää sinne mä suon."

"Oh, tullos vaan lähemmäksi, ei sana särje luuta;
— Sä miestä et nurin lyö, jos vaan soittelet suuta."

Ens' ottelu se heiltä vaan oli niin ja näin.
Molemmat seistä voivat, voimia jännittäin.

Toisessa kehnommasti jo käypi Hansullen.
Väsytkö Bugge parka? — tää tanssi on tulinen.

Kolmanness' suistui Hansu, nyt vuoti verikin.
"Mitenkä syljet, mies sä!" — "Voi, kuinka ma keikahdin!"

Pitemmälle ei poika laulanut; kaksi värssyä oli vielä jälellä, mutta niitä ei äiti hänelle toki ollut opettanut:

Oletko nähnyt puuta, jok' uutta lunta varjoaa?
Oletko nähnyt, Niilo kun neitoselle naurahtaa?

Oletko nähnyt, Niilo kun alkaa tanssin vilkkaan?
Koht' impyenä lähde, — tai muuten hurmaut, joudut pilkkaan.

Äidinäiti osasi nämätkin värssyt ja muisti ne selvemmin nyt, kun niitä ei laulettu. Ei hän pojalle mitään sanonut; mutta äidille hän lausui; "neuvo pojalle samalla omastakin häpeästäsi, älä unhota kahta viimeistä värssyä."

Räättäli-Niilon oli juominen turmellut; hän ei enää ollut sama kuin ennen. Muutamat päättivät, että hän jo oli häviönsä portaalla.

Silloin sattui, että kaksi Amerikalaista vieraili seudulla, ja kun he kuulivat että likitienoossa pidettäisiin häitä, tahtoivat he niitä nähdä, saadakseen tietoa kansantavoista. Siellä Niilo soitti. He antoivat taalerin kumpikin soittorahaa ja pyysivät Hallingenia. Ei saatu ketään houkutelluksi sitä tanssimaan, vaikka kuinka olisi pyydetty. Jokainen siihen sijaan pyysi Niiloa itseään tanssimaan; "hän oli kuitenkin parhain." Hän kielsi, sitä hartaimmiksi kävivät kehoitukset, vihdoinkin kaikki huusivat samaan ääneen, ja sitä hän juuri oli tahtonutkin. Hän jätti viulun toiselle, heitti nutun päältänsä ja lakin päästään, astui esiin ja nyt häntä seurattiin entisellä huomiolla, ja se hänelle antoi entisen pontevuuden. Kaikki tunkeutuivat niin likelle toisiaan kuin mahdollista, takimmaisesta kipusivat pöydille ja penkeille, muutamat tytöt seisoivat toisia paljon korkeammalla ja etupäässä niistä oli pitkäkasvuinen nainen vaalealla, ruunihtavalla tukalla, sinisillä silmillä, syvällä, vakaan otsan alla, pitkäveteisellä suulla, joka usein nauroi ja venyi silloin aina enemmän toiselle puolelle, — se oli Böenin Birgit. Niilo näki hänen, kun hän loi silmänsä ylös kattoon. Soitto alkoi, syvä hiljaisuus vallitsi, ja Niilo otti ensimmäisiä askeleita, kiidatti permanttoa pitkin, kallisti ruumistaan vähän toiselle sivulle, polki jalkaa tahdin mukaan, huojui sinne, huojui tänne, löi väliin jalat ristiin allensa, kavahti ylös jälleen, otti asennon juuri kuin heittoon ja kulki taaskin kallellaan niinkuin äsken. Taitava oli käsi, joka liikutti jousenta. Soitto sai aina enemmän intoa. Niilo heitti päätänsä taaspäin ja samassa potkasi saappaankorko kattohirttä, jotta pöly rapisi alas heidän päällensä. Väki nauroi ja huusi hänen ympärillään, tytöt seisoivat juurikuin olisi hengenveto käynyt heille vaikeaksi. Valtavat sävelet tulvailivat heidän välitsensä piirin sisään, jousen vaivasi aina kovemmin viulun kieliä ja kiihoitti uusiin ponnistuksiin. Niilokin siihen oli taipuvainen, kumarsi ruumistaan eteenpäin, otti juoksuaskeleita tahdin mukaan, suoristi selkäänsä ikäänkuin hyppyyn, mutta se oli narria vaan, veteli taaskin jalkojaan, ja juuri kun kaikkein vähin luultiin hänen hyppäystä ajattelevan, silloin kumisi saappaan korko kattohirressä, ja vielä uudelleen, toistamiseen monta kertaa, sitten kuperkeikkaa eteenpäin ja taaksepäin, ja joka kerran tuli hän yhtä osavasti jaloilleen. Hän ei tahtonut enää pitkittää. Viulu teki muutamia ravakkaita käänteitä pois nuotista, meni alas järeään ääneen, jossa se herposi ja sammui viimein pitkällä pyyhkäyksellä paasiin. Joukko hajosi; vilkas keskustelu, huuto ja pauhina lopettivat äänettömyyden. Niilo seisoikin seinän vieressä; silloin lähenivät häntä Amerikalaiset tulkkineen ja antoivat hänelle viisitaalarisen kumpikin. Taaskin tuli hiljaisuus.

Amerikalaiset puhuivat jotakin tulkilleen; sitten kysyi tämä, jos hän tahtoisikin palvelijan tapaisena seurata heitä matkalle; hän saisi palkkaa, mitä vaan tahtoisikin. "Mihinkäs mentäisiin?" tiedusteli Niilo; joukko tunkeutui niin likelle heitä kuin mahdollista. "Ulos mailmaan", oli vastaus. "Koska?" kysyi Niilo, katsoi ympärilleen hehkuvin kasvoin, tapasi Böenin Birgit'in silmäyksen ja kiinnitti katseensa häneen. — "Viikon päästä, kun palajamme", kuului vastaus. — "Kenties olen silloin valmis lähtemään", vastasi Niilo punnitellen viisitaalarin rahoja käsissään. Hän oli nojannut toisen käsivartensa rinnallaan seisovan miehen olkapäähän, ja käsivarsi täräsi niin, että mies tahtoi häntä saada penkille istumaan.

"Vähät siitä", vastasi Niilo, otti muutamia horjuvia askeleita laattialle, sitten muutamia vakaita, kääntyi ja pyysi saada "hyppy-polskaa."

Tytöt olivat kaikki asettautuneet esiin. Hän katselikin kauan ja pitkään ympärillensä, meni sitten suoraa päätä yhden luokse, joka oli tummassa hameessa, ja se oli Böenin Birgit. Niilo ojensi hänelle kätensä ja tyttö antoi hänelle omansa molemmat; silloin Niilo veti suutansa nauruun, otti askeleen taaksepäin, tarttui toiseen tyttöön hänen rinnallaan ja tanssi vallattomasti pois. Birgitin kaula ja kasvot lensivät tulipunaisiksi. Varteva mies suopeilla kasvoilla seisoikin hänen takanaan; tämä otti häntä kädestä ja lähti menemään — — Niilon jälessä. Niilo huomasi sen, ja lienee se kenties ollut varomattomuudesta, kun hän tanssittaessaan tuuskasi heihin niin kovasti, että nämät kellahtivat nurin niskoin laattiaan. Naurua ja tohinaa nousi ympärillä. Birgit tuli viimeinkin jaloilleen, meni erillensä ja itki kovin.

Suopea-kasvoinen mies nousi hitaasti, meni suoraa tietä Niilon eteen, joka vielä tanssi. "Saat tauota hetkeksi", sanoi mies. Niilo ei ollut kuulevinaanakaan, ja silloin otti mies häntä käsivarresta; Niilo repäsi itsensä irti ja katsoi häneen. "Minä en sinua tunne", sanoi hän naurahtaen. "Et, mutta nyt sinä tulet minun tuntemaan", sanoi suopea-kasvoinen ja antoi toista korvalle. Niilo, joka ei tiennyt sitä varoa, kaatui raskaasti selin teräväsyrräiseen takkakiveen, aikoi samassa nousta pystyyn, mutta ei kyennyt; hän oli tahtanut selkäänsä.

Kampenissa oli muutos tapahtunut. Äidinäiti oli viime aikoina ollut kivulloinen, ja kun hän sen tunsikin alkoi hän ahkerammin kuin ennen kerätä rahoja, saadakseen lunastushinnan lopun suoritetuksi. "Niin on sinulla ja pojalla mitä tarvitsette. Ja jos sinä tänne päästät jonkin sitä teiltä hävittämään, niin en minä haudassani lepoa saa." Tuonnempana syksyllä oli hänellä ollutkin se ilo, että saattoi kompuroita entiseen päätaloon loppuvelan kanssa, ja iloinen hän oli, kun taas istui penkillä ja saattoi sanoa: "Nyt se on tehty." Mutta samassa hän myöskin sai kuulintautinsa; hän tahtoi sänkyyn eikä noussut siitä enää. Tyttärensä hänen hautasi ja toimitti hänen haudalleen kauniin ristin, johon vainajan nimi ja ikä sekä virren värssy olivat piirretyt. Pari viikkoa myöhemmin oli vainajan musta pyhähome muutettu vaatteiksi pojalle, ja kun hän ne sai päällensä, kävi hän niin totiseksi, juuri kuin olisi äidinäiti kummitellut. Omasta ehdosta meni hän tuon isoränttisen hakakirjan ääreen, josta äidinäiti joka pyhä oli lukenut ja laulanut;

poika avasi sen ja lehtien välissä oli äidinäidin lasisilmät. Niihin ei poika koskaan hänen elässään saanut koskea; pelonalaisena otti hän ne käteensä, pani ne nenälleen ja katsoi niiden lävitse kirjaan. Kaikki kävi himmeäksi. Sepä kummallista, arveli poika; niillähän sitä äidinäiti oli Jumalan sanaa lukenut. Hän vei niitä kynttilää kohden katsoakseen, mikä niitä vaivasi ja samassa ne särkyivät että läjähti; — tuolla ne nyt olivat laattiassa...

Poika rupesi pelkäämään, ja kun ovi samassa aukeni, luuli hän jo äidinäidin tulevan sisään mutta se olikin äiti ja hänen takanaan kuusi miestä, jotka suurella töminällä kantoivat sisään jonkunlaista kantovuodetta, jonka he asettivat keskelle laattiaa. Ovi seiso i kauan auki heidän jälessään, ja huone jäähdyi.

Vuoteella makasi mustatukkainen ja kalveakasvoinen mies; äiti hyöri ympärillä ja itki; "nostakaa häntä varovasti sänkyyn", pyysi hän ja auttoi itsek in heitä siinä toimessa. Mutta aina sen mukaan kun miehet hänen kanssaan siirtyivät peremmäksi, oli jotakin heidän jalkojensa alla joka kitisi. "Oh, äidinäidin lasisilmät ne ovat", ajatteli poika, mutta ei hän sitä ääneen lausunut.

Kolmas luku.

Se tapahtui, niinkuin jo sanottiin, juuri syksyllä. Kahdeksan päivää senjälkeen, kun Räätäli-Niilo kannettiin Kampenin Margitin luokse, tuli Amerikalaisilta sana, että hän valmistautuisi matkaan. Hän silloin oihkaili kovissa vaivoissa ja hammasta purren tiuskasi hän: "Anna heidän mennä helvettiin!" Margit jäi seisomaan, niinkuin ei hän olisi vastausta saanutkaan. Hän huomasi sen ja toisti, harvaan ja väsyneenä: "Anna heidän — mennä."

Tuonnempana talvea pääsi hän senverran voimiinsa, että saattoi istua ylhällä, vaikka hän tosin iäksi oli terveytensä menettänyt. Kun hän ensimmäisen kerran kykeni oikein istumaan, otti hän viulunsa esiin, viritti, mutta tuli niin liikutetuksi, että hänen täytyi mennä sänkyyn takaisin. Hän oli harvapuheinen, mutta muuten hänen kanssaan tuli hyvin toimeen, ja aikaa voittain hän jo rupesi poikaa luettamaan ja ottamaan työtä kotiin. Kylään ei hän mennyt eikä niiden kanssa puheisin ruvennut, jotka häntä katsomassa kävivät.

Ensimmältä toi hänelle Margit uutisia kylästä; sen jälkeen kävi hänen mielensä synkeäksi; silloin herkesi Margit sitä tekemästä.

Tuonnempana keväällä istuivat hän ja Margit myöhempään kuin tavallisesti ja puhelivat illallisen jälkeen. Poika ajettiin silloin levolle. Jonkun aikaa sen jälkeen heitä kuulutettiin kirkossa, ja sitten menivät he vihille kaikessa hiljaisuudessa.

Hän oli mukana ulkotöissä ja järjesti kaikki taidokkaasti ja tyyneesti. Margit sanoi pojalle: "Hänestä on sekä hyötyä että iloa. Nyt tulee sun olla kuuliainen ja siivo, että olet hänelle mieliksi."

Margit oli kaikessa surussaan sangen hyvin säilyttänyt kauneutensa; hän oli punaverinen ja suuret silmänsä näyttivät vieläkin suuremmilta, kun niiden ympärillä oli sininen kehä. Hänellä oli paksunlaiset huulet, ympyriäiset kasvot, ja hän näytti niin tanakalta ja terveeltä, vaikka ei hänellä suuria voimia ollut. Siihen aikaan hän oli kauniimman näköinen, kuin ennen milloinkaan, ja alituisesti hän laului, niinkuin tapansa oli työtä tehdessä.

Iltapuolella eräänä sunnuntaina menivät isä ja poika pelloille katselemaan, kuinka oraat ottivat varttuakseen. Arne hyppeli isänsä ympärillä ja ampui nuolella ja jousella; Niilo oli sen itse pojalle tehnyt. Sillä tavoin he kulkivat suoraan sitä tietä kohden, joka kirkolta ja pappilasta vei alas niin sanotulle tasa-maalle. Niilo istahti kivelle tien viereen ja lankesi ajatuksiin; poika kiiti nuolen perässä pitkin tietä kirkolle päin. "Ei liian pitkälle", sanoi isä. Juuri kun poika parasta kättä laukkasi, pysähtyi hän ikäänkuin kuuntelemaan. "Isä, minä kuulen soittoa." Isä kuunteli myöskin; he kuuluivat viulun soittoa, jota väliin huuto ja vallaton räyhy hämmensivät; mutta juuri kuin alustana kuului taukoamatta karryjen rätinää ja kavion töminää; se oli hääväkeä, kuin palasi kotiin kirkosta. "Tule tänne poika!" ja Arne kuuli jo äänestä, ettei ollut viipymistä. Isä oli kiireesti nousnut ja kätkeytynyt suuren puun taakse; poika jälessä; — "ei tänne, — tuonne!" poika joutuisasti kyyryyn pensaan taakse. Häämatkue jo kääntyi koivumetsän kulmasta; he ajoivat rajusti täyttä ravia, hevoset olivat valkoisessa vaahdossa, juopuneet miehet huusivat ja loilottivat; isä ja poika lukivat kuinka monta oli hevosta ja saivat kumpikin neljätoista. Ensimmäisessä istui kaksi soittajaa, ja heleästi kaikkui häämarssi selkeässä ilmassa: pieni poika seiso i takana ajamassa. Toisessa hevosessa oli morsian, ruunu päässä, hän oli pitkäkasvuinen, istui suorana ja loisti päivänvalossa; hän naurahteli, ja suu vetäntyi toiselle poskelle; hänen rinnallaan istui suopeakasvoinen mies sinisissä vaatteissa. Saattoväki tuli jälessä, miehet istuivat naisten polvilla, pienet pojut olivat takana ja juopuneet miehet ohjissa; kuusi henkeä istui kussakin hevosessa,

viimeisessä hevosessa istui kyökkimestari ja piti viina-ankkuria sylissään. Huutaen ja laulaen he kulkivat sivu, menivät suinpäin mäkeä alas; viulunsoitto, kirkuminen ja kärryjen rätinä kuului heidän jälkeensä tomonryöpystä, tuuli kantoi vielä erinäiset äänet ylös ilmaan, mutta pian kuului vaan tohiseva kohu, ja sitten kaikki hiljeni. Niilo seisoj vielä liikkumattomana; takana päin rapisi, hän kääntyi; se oli poika, joka kömpi pensaasta esiin.

"Kuka se oli, isä?" Mutta poika hiukan vavahti, sillä isä oli ilkeän-näköinen. Arne seisoj äänettömänä paikallaan ja odotti vastausta; sitten hän seisoj sentähden, ettei mitään vastausta saanut. Vihdoin hänen kärsivällisyytensä loppui ja taas hän uskalsi kysyä: "Joko mennään?" Niilo katseli vieläkin juurikuin hääväen jälkeen, tointui nyt ja lähti menemään; Arne jälessä. Hän pani nuolen jouseen, laukasi ja juoksi nuolen perässä. "Älä sotke niittyä", lausui Niilo jyrkästi. Poika antoi nuolen jäädä ja tuli takaisin. Hetken kuluttua hän sen oli jo unhottanut, ja kun isä kerran pysähtyi seisomaan, laskeutui hän alas ja heitti kuperkeikkaa. "Älä sotke niittyä, sanon minä"; häntä siepattiin toisesta kädestä, jotta se oli vähällä sijoiltaan mennä. Sitten hän kulki hiljaisesti jälessä.

Margit odotti heitä ovella; hän oli juuri tullut karjapihasta, jossa hänellä varmaankin oli ollut kova työ, sillä hiukset olivat vanukkeessa, paita oli likainen, hame samoin; mutta hän seisoj ovella ja hymyeli: "Lehmistä oli pari raastanut itsensä irti ja menneet haaskiolle; nyt ne ovat kiinni jälleen." — "Saattaisit kuitenkin vähän siistiä itseäsi näin pyhäpäivänä", lausui Niilo, mennessään hänen sivutsensa tupaan. — "Niin, nyt saattaa kyllä siistiä itseään, kun työt ovat tehtynä", vastasi Margit ja meni jälessä. Hän rupesi heti pukeutumaan, ja sitä tehdessään hän lauloi. Margit lauloi jokseenkin hyvin, mutta väliin oli hänen äänensä vähän sorroksissa. "Älä siinä vinguta!" tiuskasi Niilo, hän oli heittäytynyt selälleen sänkyyn. Margit taukosi. Nyt syöksi poika sisään. "Siellä tulee suuri musta koira pihaan, se on niin ruma..." — "Suu kiinni, poika!" huusi Niilo sängystä ja kurotti jalkaansa lyödäkseen sitä laattiaan; "hitto, mitä elämää se poika aina pitää!" jupisi hän ja veti jalkansa taas takaisin. Äiti härästi pojalle. "Näethän, ettei isä ole roveissaan", lausui hän. "Etkö tahtois vähän väkevätä kahvia siirapin kanssa?" kysyi Margit; hän koetti saada miestään hyvälle tuulelle jälleen. Semmoista juomaa oli äidinäiti pitänyt hyvänä, ja moni muu myöskin. Niilo siitä ei välittänyt, mutta oli kuitenkin juonut muiden mukaan. "Etkö tahtois vähän väkevätä kahvia siirapin kanssa?" kysyi Margit uuhelleen, hän kun ei ensi kerralla saanut vastausta. Niilo nousi molemmille kyynäspäilleen ja tiuskasi: "Luuletko minun tahtovani särppiä sitä sotkua?" — Margit hyvin kummastui, otti pojan mukaansa ja lähti tuvasta.

Heillä oli paljon askaroimista ja hommaa ulkona, eivätkä tulleet sisään ennenkuin illalliselle. Silloin oli Niilo poissa. Arne lähetettiin ulos isää huutamaan, mutta poika ei häntä löytänyt. He odottivat siksi kun ruoka oli melkein kylmää, silloin he atrioitsivat, mutta Niiloa ei vielääkään kuulunut tulevaksi. Margit kävi levottomaksi, laittoi pojan maata ja istui odottamaan. Kohta puoliyön jälkeen Niilo viimeinkin tuli. "Rakkahani, missä sinä olet viipynyt?" kysyi Margit. "Se ei sinua liikuta", vastasi mies ja istautui säveästi penkille. Hän oli juovuksissa.

Sen jälkeen oli Niilo usein kylässä ja joka kerran hän palasi sieltä juopuneena kotiin. "Minä en kestä olla täällä kotona sinun kanssasi", lausui hän kerran kylästä palatessaan. Margit koki tyyneellä mielellä pitää puoliansa, mutta silloin löi Niilo jalkaansa laattiaan ja käski häntä pitämään suutansa kiinni: jos hän oli juovuksissa, niin oli se Margitin syy; jos hän oli paha, niin oli sekin hänen syynsä; ja vaivaiseksi ja onnettomaksi ihmiseksi koko elinajakseen oli hän tullut juuri Margitin ja sen helvetin pojan tähden, joka hänellä oli. "Mitä varten sinä aina juoksit mun perässäni?" uikutti hän ja itki. "Mitä paha minä olin tehnyt, ett'et saattanut antaa mun olla rauhassa?" — "Mutta Herra minua hyvästi siunatkoon", lausui Margit, "minäkö sinun perässäsi juoksin?" — "Niin, juuri sinä!" huusi hän ja nousi seisolleen, ja itkien jatkoi hän: "Nyt olet sen viimein saanut sille kannalle, kuin olet tahtonutkin. Täällä minä raastan nyt puusta puuhun ja katselen joka päivä omaa hautaani. Mutta minä olisin voinut elää loistossa seudun uhkeimman talontyttären kanssa, minä olisin voinut matkata niin pitkälle kuin aurinko valonsa luo — ellette sinä ja se kirottu poikasi olisi asettuneet tielleni." — Margit koki taaskin puoliaan pitää: "Pojan syy se nyt ei kumminkaan missään tapauksessa ollut." — "Ellet tuki suutasi, saat lanan poskellesi!" ja hän löi Margitia.

Kun hän seuraavana aamuna oli maannut itsensä selväksi, oli hän kovin häpeillään ja käyttihe siivosti varsinkin poikaa kohtaan. Mutta piakkoin hän taaskin oli juovuksissa ja silloin hän Margitia löi; viimein hän löi äitiä melkein aina kuu hän juovuksissa oli; poika itki ja voivotteli; silloin lyötiin häntäkin. Väliin hän sitä katui niin syvästi, että hänen täytyi lähteä kylään. Samaan aikaan alkoi hän taaskin haluta tansseihin, soitti niinkuin ennenkin ja otti pojan mukaansa viulun laatikkoa kantamaan. Siellä näki poika yhtä ja toista. Äiti itki sitä kun pojan piti mukana olla, mutta ei tohtinut isälle mitään sanoa. "Pysy Jumalassa äläkä mitään pahuutta opettele", varoitti hän poikaa ja hyväili häntä. Mutta tanssitiloissa oli kovin hupaista, ja täällä kotona äidin luona ei hupaista ollut. Hän vieraantui aina enemmän äidistä ja vetääntyi isään; äiti näki sen ja oli ääneti. Tanssitiloissa oppi poika paljon lauluja, ja niitä hän lauleli sitten kotona; se huvitti isää, ja väliin tapahtui, että poika sai hänet nauramaan. Se poikaa taas miellytti ja nyt hän opetteli niin paljon lauluja kuin mahdollista oli; pian huomasi hän minkälaiset laulut isää parhaiten miellyttivät, ja mikä niissä isää nauratti. Jos nyt ei lauluissa sattunutkaan sentapaista

olemaan, sepitti hän sen itse niihin, niin hyvin kuin hän taisi, ja siinä hän aikaiseen harjaantui panemaan sanoja nuotille. Herjauslauluja ja rumia asioita niistä ihmisistä, jotka varoihin ja hyviin voimiin olivat tulleet, isä mieluummin kuunteli ja niitä poika lauloi.

Äiti tahtoi perältäkin ottaa poikaa mukaansa navettaan iltasilla; poika haki monenlaisia esteitä siitä päästäkseen; mutta kun ne eivät auttaneet ja hän oli pakoitettu sinne menemään, puhui äiti hänelle kauniisti Jumalasta ja hyvästä ja lopetti tavallisesti vetämällä kovasti itkien poikaa luokseen, pyytäen, rukoillen häntä pahuutta välttämään.

Äiti luetti poikaa ja hän oli mahdottoman hyvä oppimaan. Isä siitä oli ylen ylpeä ja antoi pojan tietää, varsinkin juovuksissa ollessaan, että hän oli perinyt isänsä ymmärryksen.

Tanssitiloissa, kun hän tuli päihinsä, sai isä tavakseen kehoittaa poikaa laulamaan väelle. Poika lauloi laulu laululta, väki nauroi ja räyhäsi; mieltymys huvitti melkein enemmän poikaa kuin isää, ja viimeiseltä ei tahtonut lauluista loppua tullakaan. Huolessa äidit, jotka siitä kuuluivat, menivät Margitin luokse ja antoivat hänelle siitä tietoa, sillä laulujen sisällys ei aina ollut parhainta laatua. Äiti otti pojan kahdenkesken ja kielsi häntä kaiken hyvän nimessä laulamasta senlaisia lauluja, ja nyt tuntui pojasta kuin olisi äiti vastaan kaikkea mikä vaan hänelle huviksi oli. Ensikerran hän kertoi isälle mitä äiti oli sanonut. Äiti sai siitä paljon kärsiä niin pian kun isä oli juovuksissa, sitä ennen ei hän milloinkaan mitään puhunut. Mutta silloin poika myöskin ymmärsi, mitä hän oli tehnyt, ja hän rukoili tunnossaan Jumalaa ja äitiä sen hänelle anteeksi antamaan, vaan ei se tullut häneltä julkisesti tehdyksi. Äiti oli yhtä ystävällinen kuin ennenkin, ja se pojan mieltä karvasteli.

Kerran hän sen kuitenkin unhotti. Hänellä oli taipumus osata jäljitellä kaikkia ihmisiä; varsinkin oli hän mestari matkimaan heidän puhettaan ja lauluaan. Äiti tuli kerran sisään juuri pojan huvitellessa isää tällä taidolla, ja isän juolahti päähän, äidin jälleen ulosmentyä, että poika matkisi myöskin tämän laulua. Poika ei siihen ensin myöntynyt, mutta isä, joka oli sängyssä pitkällään, ja nauroi että oli kuolla, tahtoi kiven kovaan häntä jäljittelemään myöskin äidin laulua. Hän on poissa, arveli poika, eikä voi sitä kuulla, ja nyt hän lauloi niin, kuin äiti välistä lauloi, kun ääni oli sorruksissa ja hän oli itkemäisillään. Isä nauroi, jotta poikaa melkein kammoitti, ja hän taukosi itsestään laulamasta. Silloin tuli äiti sisään kyökistä, katsoi poikaan pitkällä ja raskaalla silmäyksellä, meni kaapille kehloa ottamaan ja vei sen ulos.

Pojan koko ruumis kävi tulikuuma; äiti oli kuullut kaikki. Hän hyppäsi alas pöydältä, jolla oli istunut, meni ulos, heittäytyi maahan ja olisi tahtonut haudata itsensä turpeen alle. Ei hänellä ollut lepoa ollenkaan, hän nousi ylös ja aikoi lähteä kauemmaksi. Hän meni luhan ohitse, ja sen takana istui äiti neuloen uutta hienoa paitaa juuri hänelle. Ennen oli hän tavallisesti neuloessaan laulanut jotakin virttä. Mutta nyt ei Arne voinut kestää kauemmin; hän heittäytyi ruohoon alas äitinsä eteen, loi silmänsä ylös häneen, ja itki, jotta koko ruumiinsa tärisi. Äiti päästi työnsä ja otti pojan pään käsiensä väliin. "Arne rankka!" sanoi hän ja nojasi päänsä alas pojan päätä vasten. "Tiesin kyllä sinun perijuurin olevan hyvän", lausui äiti ja suuteli pojan hiuksia. "Äiti, älä kiellä sitä kuin sinulta nyt pyydän", puhkesi poika viimeinkin puhumaan. — "Sinä tiedät, etten sitä te'e", vastasi äiti. Arne koki pidättää itkuansa, ja kätkien päänsä äidin helmaan, änkytti hän: "Äiti — laula minulle jotakin." — "Armahani, enhän minä osaa", vastasi äiti hiljaa. — "Äiti, laula minulle jotakin", rukoili poika, "taikka en luule koskaan voivani katsoa sinua silmiin." Äiti silitteli hänen hiuksiaan, mutta ei virkannut mitään. "Äiti, laula, laula, kuuletkos! Laula!" pyysi ja rukoili hän, "taikka menen minä niin kauas pois, etten enää ikinä tule kotiin jälleen." Ja kun hän, viidennellätoista vuodelaan, kuin hän oli, makasi siinä, pää äitinsä sylissä, alkoi äiti hänelle laulaa:

Herra, oi, lapsen säilyä suo,
Leikkivän tuoll' liki rantaa!
Suo Pyhän Henkes käydä sen luo,
Suo hänen kättähän antaa
Pohja on lieju ja ves syvä on;
Hän kätehen vaan tarttukohon,
Niin pitelee käsi kyllä
Lastani vaarass' yllä.

Äiti se arkana kuultelee,
Josko jo kuulisi lastaan,
Käy oven luokse ja huutelee,
Ääntä ei hälle soi vastaan;
Miettivi: hällä ei vaaraakaan,
Häntä jos henkesi läsn' on vaan;
Jesus, sen veli, varmaan
Tuo sen luo emo-armaan.

Hän lauloi useampia värssyjä. Arne makasi hiljaa; siunattu rauha lankesi hänen ylitsensä ja sen alla tunti hän virvoittavan väsymyksen. Viimeiset sanat, jotka hän vielä selvästi kuuli, olivat Jesuksesta; ne seurasivat häntä kirkkaasen valoon, jossa kaksi- tai kolmetoista ääntä lauloi; mutta äidin ääni kuului kaikkien yli. Kauniimpaa ääntä hän ei koskaan ollut kuullut; hän halusi laulaa samalla tavalla. Hän luuli siihen pystyvänsä, jos hän vaan saattaisi oikein hiljaa laulaa, ja nyt hän lauloi hiljaa, aina hiljempää ja hiljempää, ja hänestä alkoi jo tuntua melkein autuaalliselta, kuu hän ihastuneena sovitti äänensä ja sillä kertaa kaikki katosi. Hän heräsi, katsoi ympärilleen ja kuunteli, mutta ei kuullut muuta kuin tuon ikuisen ja voimakkaan kosken kohinan ja samalla likeisen, heti luhan ohitse juoksevan puron hiljaisen, taukoomattoman lirinän. Äiti oli poissa; hän oli pannut oman röijynsä ja tuon puolitekoisen paidan pojalle päänalaiseksi.

Neljäs luku.

Kun nyt oli tullut se aika, jolloin elukat olivat paimennettavat metsässä, tahtoi Arne käydä karjassa. Isä oli sitä vastaan; eihän poika ennenkään ollut karjassa käynyt, ja nyt hän oli viidennellätoista vuodelaan. Mutta niin hyvin tiesi poika asiansa ajaa, että hän pääsi tahtonsa perille, eikä hän koko kevään, kesän eikä syksyn kuluessa ollut kuin makaamassa kotona, muuten hän oleskeli metsässä yksinään niin pitkä kuin päivä oli.

Kirjat vei hän mukanaan tuonne ylös. Hän luki ja piirteli kirjaimia puiden kuoriin; hän käyskenteli ja mietti, lauloi ja haluili; mutta kun h&n iltasilla palasi kotiin, oli isä useimmiten juovuksissa, löi äitiä, jätti aina väliin hänen ja koko kylän ja antoi ymmärtää, että hän kerran olisi voinut matkustaa kauas pois. Silloin tuli pojallekin matkahalu. Huonosti oli laita täällä kotona, ja kirjat kehoittivat lähtemään ulos mailmaan, ja väliin tuntui ilmakin houkuttelevan pois noiden korkeiden tunturein tuolle puolen.

Sattui hän kerran kesäsydännä tapaamaan Riston, katteinin vanhimman pojan, joka yhdessä renkipojan kanssa tuli metsään hevosia hakemaan saadakseen ratsastaa kotiin. Hän oli pari vuotta Arnea vanhempi, ketterä ja lystikäs, muutteluvainen kaikissa ajatuksissaan, mutta kaiken tämän ohessa päätöksissään vakaa. Hän puhui pikaa ja katkomalla, mieluummin kahdesta asiasta yhtä haavaa, ratsasteli ilman satulatta, ampui lintuja lennosta, pyysi kaloja karpäsellä syöttinä, ja oli Arnen mielestä kaikessa verraton. Hänellä oli myöskin halu lähteä matkustelemaan ja hän kertoi Arnelle vieraista maista, jotta koko mailma kirkastui heidän ympärillään. Hän huomasi Arnen lukuhalun, ja nyt hän toi sinne ylös hänen luettavakseen niitä kirjoja, joita hän itse oli lukenut; aina sen mukaan, kun Arne oli ne lukenut, sai hän uusia; Risto istui siellä sunnuntaisin itse ja auttoi häntä saamaan tolkkua maantieteestä ja kartasta, ja niin utteraan Arne luki kaiken kesää ja syksyä, että hän kävi laihaaksi ja huononäköiseksi.

Talvenaikaan annettiin hänen lukea kotona, osaksi sentähden, kun hänen keväällä oli meneminen rippikouluun, osaksi myöskin, kun hän aina tiesi saada isän myöntymään tuumiinsa. Hän alkoi ensiksikin käydä koulua; mutta siellä oli hänellä parhaana huvina, kun hän sai ummistaa silmänsä ja muistella kirjojaan kotona; eikä talollisten pojista enää enää yhdestäkään ollut hänelle kumppaniksi.

Ajan pitkään alkoi isä yhä enemmän rääkätä äitiä, ja samassa suhteessa hänen juomahalunsa ja ruumiilliset vaivansa yltyivät. Ja kun Arnen kuitenkin täytyi istua ja huvitella häntä, että äiti hetkeksi saisi rauhaa, ja kun hänen täytyi sitä tehdessä puhella semmoista, jota hän sydämestään halveksi, silloin syttyi hänessä viha isään. Sen hän katki syvälle sydämensä pohjaan samoin kuin rakkautensa äitiin. Kun hän Ristoa tapasi, tulivat kirjat ja suuret matkat heti puheeksi; ei hän Ristollekaan puhunut, kuinka kotona oli laita. Mutta usein kun hän noiden avaralla pyöriväisten keskusteluin jälkeen yksinään vaelsi kotoa kohden ja mietti, mikä näky hänelle taas olisi tarjona, silloin hän itki ja rukoili Jumalaa ylhäällä tähtitarhassaan pitämään huolta siitä, että hän pian pääsisi matkoille.

Kesän tullen päästettiin Risto ja hän ripille. Heti sen jälkeen sai Risto tuumansa toimeen. Isän täytyi antaa hänen lähteä merille; hän lahjoitti Arnelle kirjansa, lupasi hänelle usein kirjoittaa ja läksi matkalle.

Nyt jäi Arne yksin.

Siihen aikaan sai hän uudelleen halun laulujen kirjoittamiseen. Mutta nyt hän ei enää vanhoja paikkaillut, vaan sepitti uusia, ja pani niihin sen, mikä häntä enin pahoitti.

Mutta hänen mielensä kävi kovin raskaaksi, ja suru pakahdutti laulut häneltä. Pitkät, unettomat yöt hän virui nyt vuoteella ja tuli vakuutetuin siitä, ettei hän enää voinut kestää täällä kauemmin, vaan että hänen täytyi lähteä kauas pois, hakea Ristoa — eikä hiiskua siitä kellenkään mitään. Hän ajatteli äitiään ja mietti mikä hänelle tulisi eteen eikä ollut voida häntä silmiin katsoa.

Silloin istui hän eräänä iltana myöhään ylähällä ja luki. Kun olo alkoi käydä liian tukalaksi, otti hän aina turvansa kirjoihin eikä huomannut, että ne vaan lisäsivät myrkyä. Isä oli häissä, mutta häntä varrottiin kotiin sinä iltana; äiti oli väsynyt ja pelkäsi häntä, sentähden oli hän mennyt levolle. Arne hyppäsi ylös kun kova kolaus kuului oveen ja samalla joku pudota tömähti laattiaan porstuassa. Se oli isä, joka tuli kotia.

Arne töyttäsi oven auki ja katsoi häneen. "Sinäkö se olet, kiltti poikaseni, tule auttamaan isääsi ylös." Arne kantoi hänen sisään ja asetti hänen alas penkin nojaan. Sitten otti hän viulun laatikon porstuasta, toi senkin sisään ja sulki oven. "Niin, katso siitä vaan minuun, poikaseni; en minä ole kaunis nyt; eipä luulisi minua Räättäli-Niiloksi. Sen sanon... sulle, älä .... koskaan ryyppää viinaa; se on... perkele, mailma ja oma liha... hän seisoo ylpeitä vastaan mutta nöyrille hän antaa arvonsa... — Oh, voi minua, voi minua!... Kuinka syvään jo olenkin langennut."

Hän istui hetken ääneti, sitten hän itkien lauloi:

"Vapahtajani laupias,
Viel' auta mua armossas!
Syvästi mä lankesin syntihin,
Mut lapsesi viel' olen sittenkin!"

"Herra, en minä ole mahdollinen ettäs minun kattoni ala tulisit, mutta sano ainoastaan sana..." Hän heittäytyi suulleen, kätki kasvonsa käsiin ja hyrähti raivoisaan itkuun. Kauan hän makasi siinä, ja luki lauseita raamatusta, joita hän ei varmaankaan pariinkymmeneen vuoteen ollut lukenut: "Mutta vaimo tuli ja rukoili häntä ja sanoi: Herra, auta minua! — Mutta hän vastais ja sanoi! Ei ole kohtuullinen ottaa lasten leipää ja heittää penikoille. — Mutta vaimo vastais: Tosin, Herra, syövät penikatkin pöydän alla lasten muruista."

Hän vaikenä, mutta itki vielä enemmän, vaikka hiljaa.

Äiti oli aikoja sitten jo herännyt, vaan ei tohtinut nostaa päätänsä tyynyiltä; mutta nyt miehen näin surkeasti itkiessä nojautui hän kyynäspäihinsä ja katsoi häneen.

Tuskin oli Niilo hänen hoksannut, ennenkuin hän huusi: "Katsotko sinä tänne, sinäkin, — tahdot kaiketi nähdä mimmoiseksi minut olet saanut. Niin tämän näköinen minä nyt olen, niinkuin näet!..." Hän nousi seisalleen, ja äiti kätkeytyi vällyihin. "Älä mene piiloon, kyllä sinun kuitenkin löydän", lausui hän ja ojensi oikean kätensä hapuillen sänkyyn päin. — "Kitise, kitise!" lausui hän samalla kun vetäisi vällyt hänen päältään ja painoi etusormellaan hänen kurkkuansa.

"Isä!" varoitti Arne.

"Kuinka kurttuiseksi ja laihaksi sinä olet käynyt. Tässä ei pitkältä ole sisään. Kitise, kitise!" Äiti tarttui molemmin käsin vetotaudin-tapaisesti hänen käteensä, ei saanut sitä väistetyksi ja käpristyi yhteen myttyyn.

"Isä!" varoitti Arne.

"Ähä! tuliko sinuun nyt henkeä! Kuinka se narri väänteleksen! Kitise, kitise!"

"Isä!" varoitti Arne. — Tupa alkoi pyöriä hänen silmissään.

"Kitise, sanon minä!" — Äiti päästi hänen kätensä ja jätti itsensä altiiksi.

"Isä!" huusi Arne. Hän juoksi nurkkaan, jossa kirves oli...

"Onko se vaan kiusalla, kun sinä vaikenet? Olisi muuten parasta että sen välttäisit; minä olen saanut julman halun. Kitise, kitise!"

"Isä!" parkasi Arne ja tarttui kirveeseen, mutta jäi seisomaan niinkuin naulattu, sillä samassa nousi isä pystyyn, päästi haikean huudon, otti rinnastaan ja kaatui selälleen; "Jesus Kristus!" sai hän sanotuksi ja makasi liikkumattomana.

Arne ei oikein tiennyt missä hän seisoi, taikka mitä hänellä oli edessään; hän ikäänkuin odotti, että tupa halkeaisi ja kirkas valo virtaisi jostakin sisään. Äiti alkoi hengittää, juurikuin vierittäisi hän jotakin raskasta päältään. Viimein hän nostatti päätään, näki isän makaavan laattialla pitkin pituuttaan ja pojan seisovan vieressä kirves kädessä.

"Herra, laupias Jumala! Mitä sinä olet tehnyt?" huusi hän, heitti alushameen ympärilleen ja lähenei heitä. Silloin se oli kun Arne sai ääntä suustansa. "Hän kaatui itsestensä", lausui hän hiljaa. "Arne, Arne, minä en usko sinua", intti äiti kovalla, nuhtelevalla äänellä; "nyt olkoon Jesus kanssasi!" ja hän

heittäytyi itkien ja valittaen ruumiin yli. Mutta poika pääsi hurmauksesta, lankesi myöskin poltoilleen ja lausui: "Niin totta kuin armoa Jumalalta toivon, hän kaatui seisoaltaan tuossa paikassa".. "Niin on Herra itse täällä käynyt", lausui äiti hiljaa, kyyristyi alas ja katsoi tuijottavin silmin ruumiiseen.

Niilo makasi siinä niinkuin ennenkin kankeana, suu auki ja silmät selällään. Kädet olivat likentyneet toisiaan, aivankuin olisivat tahtoneet mennä yhteen, mutta eivät siihen kyenneet. "Ota kiinni isästä, sinä joka olet väkevä ja auta minua, että saamme hänen sänkyyn." He tarttuivat kuolleen ja veivät hänen sänkyyn; äiti painoi hänen suunsa ja silmänsä kiinni, asetti hänen suoraksi ja pani hänen kätensä ristiin.

He seisoivat nyt kumpikin ja katselivat häntä. Pitemmälle heistä tuntui tämä hetki, kuin koko heidän entinen elämänsä, ja kaikki, mitä he tätä ennen olivat kokeneet, oli verrattoman pientä tämän suhteen. Jos saatana itse oli täällä käynyt, niin oli kaikkivaltias Jumalakin saapuvilla ollut; heidän kohtauksensa oli ollut lyhyt. Kaikki edelliset olivat nyt ratkaistut.

Oli hiukan yli puoliyön, ja heidän tuli olla ruumiin luona päivän-nousuun saakka. Arne meni ja laittoi hyvän valkean piisiin, äiti istautui sen ääreen. Siinä istuessaan johtui hänelle mieleen, kuinka paljon pahoja päiviä hänellä oli Niilon kanssa ollut, ja silloin hän palavassa rukouksessa kiitti Jumalaa korkealla äänellä siitä, mitä hän oli tehnyt. "Mutta onpa minulla ollut muutamia hyviäkin päiviä", lausui hän ja itki, ikäänkuin olisi hän katunut sitä, josta äsken oli kiittänyt, ja lopuksi hän otti suurimman syyn itse päällensä, koska hän rakkaudesta vainajaan oli tehnyt vastoin Jumalan käskyä, ollut tottelematon äidilleen ja sentähden saanut rangaistuksensa juuri tästä syntisestä rakkaudesta.

Arne istui häntä vastapäätä. Äiti loi silmänsä sänkyyn päin... "Arne, pane mieleesi, sinun tähtesi minä tätä kaikkea olen kestänyt"; hän itki ja ikävöitsi jotakuta hellää sanaa turvaksi omaa syytöstänsä vastaan ja lohdutukseksi tuleville ajoille. Poika värisi eikä voinut mitään vastata. "Sinä et koskaan saa minusta luopua", nyyhkytti äiti. — Silloin Arnelle kerrallaan selveni, kuinka hellä äiti oli hänelle ollut näinä murheen päivinä ja kuinka äärettömän turvattomaksi hän jäisi, jos poikansa hänestä nyt luopuisi. "En koskaan, en koskaan", kuiskasi Arne ja aikoi lähestyä äitiään, mutta ei ollut hänessä siihen kuntoa. He jäivät istumaan ja molempain silmistä tulvasi kyyneleitä. Äiti rukoili ääneen, milloin kuolleen, milloin pojan ja itsensä edestä, ja he itkivät, ja taas hän rukoili, ja taas he itkivät. Sitten lausui äiti: "Arne, sinulla on kaunis ääni, mene laulamaan jotakin isällesi."

Arne meni heti virsikirjaa noutamaan, otti valkean päreesen ja istautui päre toisessa kädessä, kirja toisessa päänaluisen kohdalle vuoteen viereen ja lauloi selkeällä äänellä virren 127 Kingolta:

Pois viha, Herra armias, jo heitä;
Kostajan' ällös rangaisko sa meitä!
Meit' älä anna synnin kuoloon panna.
Kosto pois kann!

Viides luku.

Arne kävi harvapuheiseksi ja ihmisiä karttavaksi; hän paimensi karjaa ja sepitti lauluja. Hän tuli yhdeksäntoista vuotiaaksi, kääntyi kahdennellekymmenennelle ja aina hän vaan kävi paimenessa. Papilta hän lainaeli kirjoja ja luki; mutta siinä olikin kaikki, mitä hän eteensä otti.

Pappi vaati häntä ottamaan koulumestarin viran: "sillä paikkakunnan tulisi saada hyötyä hänen lahjoistaan ja tiedoistaan." Arne ei siihen mitään vastannut; mutta ajaessaan lampaitaan seuraavana päivänä sepitti hän tämän laulun:

"Kili, pikku karitsa!
Vaikka kyllä on kamala
Kiipeillä kalliota,
Tok' kello ohjeeks' ota!

Kili, pikku karitsa!
Turkistas ota vaari sa;
Äit' äärell' iltakeiton
Siit' tehdä tahtoo peiton.

Kili, pikku karitsa!
Koita kohta jo lihota;
Kun kylleks' ehdit kasvaa,
Saa äiti kaaliin rasvaa."

Eräänä päivänä kahdennellakymmenennellä vuodelaan sattui hän varomattomuudesta kuulemaan äitinsä ja entisen tilanomistajan vaimon keskustelua; he olivat epäsovussa yhteisesti omistamasta hevosestaan. "Minun täytyy odottaa, kuullakseni mitä Arne siitä sanoo", arveli äiti. "Tuo tyhjäntoimittaja", vastasi toinen; "hän luultavasti tahtoo hevosen kuleksimaan metsissä päivät pitkään, niinkuin hän itsekin tekee." Nyt äiti vaikenä, vaikka hän tähän saakka oli tiennyt hyvin asiaansa puolustaa.

Arne kävi tulipunaiseksi. Ei hänen koskaan ollut mieleensä juolahtanut, että äiti hänen tähtensä saisi pistopuheita; kenties hän oli niitä jo saanut montakin, Miksi ei äiti ollut siitä hänelle sanonut?

Hän mietti päänsä ympäri, ja nyt hänelle juotui mieleen, ettei äiti häntä melkein milloinkaan puhutellut. Mutta eipä antanut hänkään juuri äidille puhetta; ketäpä hän ylipäätään puhutteli?

Monena sunnuntaina, kuu hän äänetönnä istui kotona, teki hänen mielensä lukea päivän saarnaa äidille, jonka silmät olivat heikot; hän oli liian paljon itkenyt aikanaan. Mutta se ei tullut häneltä tehdyksi. Monasti, kun kotona vallitsi hiljaisuus ja äännettömyys, aikoi hän tarjoutua lukemaan jotakin ääneen omista kirjoistaan. Mutta sekään ei tullut häneltä tehdyksi.

"Se saattaa olla yhdentekevä. Minä lopetan paimentamisen ja muutan alas äidin luokse." — Hän antoi päätöksen vakaantua muutamia päiviä; sillä välin hän vei karjaa kauas metsään ja sepitti erään laulun:

"Kylästä poiss' on rauha, se metsässä on vaan;
Ei kruununmies käy tänne, kuin sinne panttaamaan.
Ei kirkonpenkeist' täällä. he tappele, kuin nuo:
Spyst' ehkä, että niitä ei kenkään metsään tuo.

Niin, metsäss' ain' on rauha! Vain haukka jolloinkin
Varpusta koittaaksensa sen kaappaa kuusihin,
Otuksen jonkun kotka jos tappaa kynsillään, —
Se hyvä! muuten raukka ehk' kuolis ikävään.

Puun yhden kaatavat he, ja toinen lahoaa;
Karitsan kettu Mikko, kun päivä laskee, saa.
Ja kettuun susi syöksi — sai kuolon kumpainen,
Sill' ennen aamunkoita jo Arne ampui sen.

Vaan tapausta metsä ja laakso haastaa vois!
Vaan järjest' ota vaari ett'ei se haihtui pois.
Voi! Isä, niin mä unta näin, poialt' iskun sai;
En varmaan tiedä missä, mut helvetissä kai."

Hän tuli kotiin ja pyysi äitiä kuulustelemaan kylästä paimenpoikaa heille; itse aikoi hän nyt ruveta taloa hoitamaan. Niin kävikin, mutta äiti oli aina saapuvilla varoittamassa häntä liiallisesta rasituksesta työn teossa. Myöskin laittoi äiti tätä nykyä hänelle aina niin hyvän ruoan, että Arnea usein hävetti, mutta ei hän mitään sanonut.

Hän mietiskeli erästä viisua, jonka laulukertona oli "Tunturein tulle puolen!" Hän ei saanut sitä koskaan valmiiksi ja siihen oli parhaasta päästä syynä se, että hän tahtoi saada laulukerron joka toiseen riviin; sitten hän jätti koko laulun.

Mutta useat hänen lauluistaan tulivat tunnetuiksi ja ne kansaa miellyttivät; oli niitäkin, jotka mielellään olisivat tahtoneet häntä puhutella, varsinkin kun he hänen muistivat pienestä piimäsuusta saakka. Mutta Arne kammosi kaikkia, joita hän ei tuntenut ja luuli heistä pahaa enimmäkseen sentähden, että hän arveli heidän uskovan hänestä paha.

Kaikissa ulkotöissä oli hänellä apuna eräs keski-ikäinen mies, jota sanottiin Ylämaan-Knuutiksi. Tällä oli tapana useimmiten lauleskella, mutta aina hän vaan hyräeli yhtä ja samaa laulua. Kun tätä oli kestänyt pari kuukautta, oli Arnen mielestä aika kysyä eikö hän useampia osaisi. "En osaa", vastasi mies. Kului taas muutamia päiviä, ja kun mies jälleen hyräeli lauluaan, kysyi Arne: "Kuinka tulit sinä tämän ainoan laulun oppineeksi?" — "Tulimmahan vaan", vastasi mies.

Arne meni miehen luota suoraa tietä kotia; mutta siellä istui äiti itkien, jota hän ei sitten isän kuoleman ollut nähnyt. Hän ei ollut sitä huomaavinaanakaan, ja kääntyi taaskin ovea kohden; mutta hän tunsu äidin katseen raskaana päällänsä ja se hänen pakoitti jäämään. — "Mitä sinä itket, äiti?" — Hetken aikaa oli hänen kysymyksensä ainoa äännähdyks, kuin tuvassa kuului, ja sentähden se kaikui toistamiseen niin usein, että Arne vihdoin rupesi epäilemään, josko se oli lausuttu tarpeeksi lempeällä äänellä. Hän kysyi uudelleen: "Mitä sinä itket, äiti?"

"Oh, sitä en niin tarkoin tiedä"; mutta nyt hän itki vielä enemmän. Arne seiso i kauan, lausui sitten niin urhoollisesti kuin suinkin saattoi: "Jotakin sinulla on, jonkatähden itket." Taas tuli hiljaisuus. Äiti tuns i itsensä kovin syylliseksi, vaikka ei hän mitään ollut sanonut eikä mitään tiennyt. "Mieleni kävi muuten vaan niin raskaaksi", lausui hän. Hetken kuluttua hän lisäsi: "Olenhan minä ylipäätään niin onnellinen", ja taas hän itki.

Arne kiirehti ulos ja riensi suoraapäätä vuoren jyrkän teelle. Hän istautui alas ja siinä istuessaan hänkin itki. "Kunpa edes tietäisin minkätähden itken", lausui Arne.

Mutta ylempänä, uutisviljelyksellä istui Ylämaan-Knuuti ja lauloi:

On Ingrid köyhä, ei hopeaa
Eik' kultaa häll' olekaan,
Villaista huntua pientä vaan
Äitinsä hän talleltaa.

Painettu kirjava huntu vaan
On hällä linnikoton,
Vanhempain muisto se hälle on
Siis kallehin päällä maan.

Hän vuoteen kahtehenkymmeneen
Sit' tahoo ei kuluttaa!
"Ma kannan kerta tuot' ihanaa,
Kun käyn mä vihkimiseen."

Ja vuoteen kolmehenkymmeneen
Viel' olla se säilyss' saa!
"Sen vast' otan, koska seisahtaa
Suo Herra mun eteheen."

Ja vuoteen neljähänkymmeneen
Äit'-armahan hän kutomaa
Tuot tallels' — "Etpä, ah, tulla saa
Sa morsius-pukimeen."

Kun sykkivin nyt sydämin hän käy
Sit' arkustaan hakemaan,
Voi kummaa, sielläpä lankaakaan
Hunnustahan tuost' ei näy.

Arne kuunteli hartaasti ikäänkuin olisi kaukaa loukosta soitto kuulunut. Hän meni ylös Knuutin luokse.

"Onko sinulla äiteä?" kysyi hän. — "Eikä ole." — "Onko sulla isää?"
— "Eikä ole sitäkään." — "Joko siitä on kauankin, kun he kuolivat?"
— "Kylläpä siitä jo aikoja on."

"Sinulla ei mahda olla monta, jotka sinusta pitävät?" — "Eikä niitä montaa ole." — "Onko täällä ketään?" — "Ei ole täällä." — "Mutta siellä kotipaikkeillasi?" — "Eipä ole sielläkään."

"Eikö sinulla sitten ole ketään, joka sinusta pitäisi?"

"Eipä niitä vaan ole yhtäkään."

Mutta Arne läksi hänen luotaan ja rakasti äitiään, jotta sydän löi kuin vasaralla ja kaikki kirkastui hänen ympärillään. Sinä taivaan Jumala, ajatteli hän, sinä olet hänen minulle antanut, ja niin äärettömän paljon rakkautta hänen kanssaan, ja minä sen lykkään luotani, — ja kerran kun sitä halajan, silloin häntä kenties ei ole! Hän tahtoi heti rientää äitinsä luokse, ellei muun tähden, niin saadakseen häntä vaan nähdä! Mutta tiellä juohtui äkkiä hänen mieleensä: "Ehkäpä hän piankin sinulta otetaan, rangaistukseksi siitä että hänestä olet niin vähän väliä pitänyt!" — Hän jäi seisomaan sille paikalle. "Kaikkivaltias Jumala, mikä neuvo mua silloin auttaisi!"

Hänestä tuntui juuri kuin olisi joku onnettomuus tapahtunut kotona; hän alkoi juosta ylös taloa kohden, kylmä hiki valui hänen otsaltaan ja jalat tuskin maata koskettivatkaan. Hän tempasi auki porstuan oven, mutta sisäpuolella oli heti aivan kuin rauha ilmassa. Hiljaa aukaisi hän tuvan oven. Äiti oli mennyt levolle, kuuvalo lankesi suoraan hänen kasvoihinsa, hän nukkui niin rauhallisesti kuin pienoinen lapsi.

Muutamia päiviä senjälkeen päättivät äiti ja poika, jotka viimeisinä aikoina olivat enemmän kuin ennen seurustelleet toistensa kanssa, lähteä sukulaistensa häihin eräasen naapuritaloon. Äiti ei ollut sitten kuin tyttönä ollessaan käynyt missään kestissä.

He eivät tunteneet siellä kansaa paljon muuta kuin nimeltä, ja Arnesta se varsinkin oli kummallista, että he aina silmillään häntä seurasivat.

Kerran hänen porstuan läpi mennessään lausuttiin siinä eräs sana hänen jälkeensä; ei hän siitä varma ollut, mutta hän luuli sen kuulleensa, ja joka veripisara joutui hänessä liikkeeseen, kun hän sitä ajatteli.

Hän ei heittänyt silmältä miestä, joka oli sen sanan lausunut; viimein hän istautui hänen rinnalleen. Mutta hänen pöytää lähestyessään luuli hän huomanneensa, että puhe käännettiin toisaalle.

"Mutta nyt kerron minä jutun, minä, joka todistaa, ettei mitään haudata niin syvään yöhön, ettei se sieltä viimein kumminkin tule päivän valoon", lausui mies ja Arnen mielestä hän samassa loi silmänsä *häneen*. Se oli ilkeän-näköinen mies, punaisella tukalla suuren, pyöreän otsan ympärillä. Korkealla sen alla oli pari hyvin pientä silmää ja pikkuinen nenämöhkäre; mutta suu oli vallan suuri, huulet turpeat ja valvokkaat. Nauraessa näkyi häneltä kumpikin hammasrivi. Hän piti käsiään pöydällä; ne olivat suuret ja karkeat, mutta ranne oli kaiskera. Hänen katseensa oli niuha ja hän puhui pikaa vaikka vaivalla. Ihmiset häntä sanoivat "Suurisuuksi", ja Arne tiesi, että Räätäli-Niilo oli ennen aikaan pahasti menetellyt hänen kanssaan.

"Niin, paljon tässä mailmassa on syntiä; se istuu meitä likempänä kuin luulisimmeakaan... Mutta yhden tekevä; nyt te saatte kuulla ilkeästä työstä. Ne, jotka ovat ikämiehiä, muistavat Alf'in, Pussi-Alf'in. 'Tulen kyllä jälleen!' sanoi Alf, se sananparsi on hänestä; sillä kun hän oli kauppansa lopettanut — ja se mies vaan osasikin kauppaa tehdä! — heitti hän pussin selkäänsä; 'tulen kyllä jälleen!' sanoi Alf. Hiton mies, kunnan mies, karski mies tuo Alf, Pussi-Alf!...

"Niin hänestä ja Suurkähnyksestä aion kertoa. Suurkähnyks — kyllähän te hänen tunsitte? — suuri hän oli ja kähnyks hän myöskin oli. Hän katseli liiemmäksi erästä pikimustaa hevosta, jota Pussi-Alf juoksutteli ja hypitteli kuin heinäsiirikkaa. Ja ennenkuin hän siitä tiesikään oli Suurkähnyks tullut antaneeksi viisikymmentä taalaria pahuuksesta! Suurkähnyks kiipesi kääsiin niin pitkä kuin oli, ajellakseen muka herroiksi viisikymmentätaalarisella konillaan, mutta nytkös hän sai lyödä ja kiroilla, jotta mailma musteni — hevonen lensi kuitenkin kaikkia ovia ja seiniä vastaan, jotka vaan eteen sattuivat — sillä se oli umpisokea!

"Sitä myöten nämät kaksi tappelivat siitä hevosesta joka paikassa, juuri kuin pari kylänrakkia. Suurkähnyks tahtoi rahojaan takaisin; mutta äläs vielä, että sai kahta tanskalaista killinkiäkään. Pussi-Alf häntä kuritti että harjakset höyräisivät. 'Tulen kyllä jälleen!' sanoi Alf. Hiton mies, kunnan mies, karski mies tuo Alf, Pussi-Alf!

"Mutta mies, sillä kertaa vaan Pussi-Alf ei tullutkaan jälleen moneen hyvään päivään.

"Lieneepä siitä ollut jo noin kymmenkunta vuotta, kun hänen peräänsä kuulutettiin kirkossa; sillä hänelle oli langennut hirmuisen suuri perintö. Suurkähnyks oli silloin siellä. 'Sen kyllä tiesin', sanoi hän, 'että rahat ne Pussi-Alfia peräänkuuluttavat, mutta ei ihmiset.'

"Nyt puhuttiin sinne tänne kadonneesi miehestä. Ja niinkauan sitä puhuttiin kunnes saatiin selville, että häntä oli viimeksi nähty tällä puolen soramäen, mutta ei tuolla puolen. Niin, muistatte kaiketi tien, joka vie soramäen yli, vanhan tien?

"Mutta Suurkähnyks oli tullut mahtiin ja voimaan viimeisinä aikoina, niin irtaimen kuin kiinteän puolesta. Sitä paitse oli hän käynyt jumaliseksi, ja kaikki sen tiesivät, ettei hän ilman aikojaan jumaliseksi ruvennut, — hän enemmän kuin muutkaan ihmiset. Tästä kaikesta syntyi nyt puhetta.

"Siihen aikaan se oli kuu uusi maantie piti laitettaman soramäen tien sijaan; ennen mailmassa ihmiset kulkivat suoria teitä ja sen tähden olivat he laittaneet maantien mäen yli; mutta nyt he tahtoivat kulkea tasaisia teitä, ja sentähden käy se nyt alhaalta pitkin joen vartta. Siellä louhittiin ja särettiin, jotta luuli koko mäki aiottavan saada pois. Siellä kävi herroja kaikenlaisia, mutta maaherra useimmiten, sillä hänellä on kahdenkertainen vapaakyyti. Ja eräänä päivänä kun yksi miehistä soraa kaivaessaan kumartui ottamaan kiveä maasta, sai hän sen asemesta kouraansa ihmisen käden, joka pisti esiin soran alta, ja niin väkevä oli se käsi, että hän, joka sen sai kouraansa, kellahti selälleen. Mutta mies, joka sen sai, oli juuri Suurkähnyks, — Nimismies matkusteli siellä siihen aitaan; häntä haettiin, ja kokonaisen miehen luut kaivettiin ylös. Tohtori kanssa haettiin saapuville; hän asetti luut niin konstikkaasti kokoon, ettei siinä puuttunut muu kuin liha. Mutta ihmiset arvelivat sen luurangon olevan juuri samaa kokoa

kuin kadonnut Pussi-Alf. 'Tulen kyllä jälleen', sanoi Alf.

"Itse kustakin oli se vähän merkillistä, että kuolleen käsi oli saanut semmoisen miehen kumoon heitetyksi kuin Suurkähnyks oli, vaikkei se edes lyönytkään. Nimismies häntä siitä ahdisteli aikalailla, — tietysti kuitenkin vaan kahdenkesken. Mutta Suurkähnyks silloin kiroili ja manasi, jotta mailma musteni nimismiehen silmissä. 'No, no', sanoi nimismies, 'jos sinä viaton olet, on sinussa kyllä miestä makaamaan samassa huoneessa luurangon kanssa?' — 'On kyllä minussa siihen miestä', arveli Suurkähnyks. Ja nyt sitoi tohtori luurangon nivelet yhteen, ja pani sen sänkyyn parakissa. Toiseen sänkyyn piti Suurkähnyksen ruveta maata; mutta nimismies kääriytyi viittaansa ja kyyristyi ulkopuolelle seinän viereen. Kun pimeä tuli ja Suurkähnyksen piti menemän makuutoverinsa luokse, sulkeutui ovi aivan kuin itsestään hänen jälkeensä, ja hän jäi pimeään seisomaan. Mutta Suurkähnyks alkoi laulella virsiä, sillä hänellä oli hyvä ääni. 'Minkätähden sinä virsiä laulelet?' kysyi nimismies seinän takaa. 'Tietämätöntä, jos hänellä on ollut lunkkia', vastasi Suurkähnyks. Sitten hän alkoi rukoilla niin voimakkaasti, kuin suinkin voi. 'Mintähden sinä rukoilet?' kysyi nimismies seinän takaa. 'Hän varmaankin on ollut suuri syntinen', vastasi Suurkähnyks. Vihdoin kaikki hiljeni ja nimismies oli jo vähällä nukkua. Mutta äkkiä parkaistiin sisällä, jotta koko hökkeli tärisi: 'Tulen kyllä jälleen!' — Lemmon jyräkkä ja meteli siellä samassa syntyi; 'anna paikalla tänne viisikymmentä taalariani', karjui Suurkähnyks keskellä laattiaa ja luuranko oli hänen päällään..."

Pöydän ympärillä vallitsi hetkinen äänettömyys. Vihdoin sanoo eräs, savipiippua sytyttäessään: "Hän tuli muistaakseni hulluksi senjälkeen." — "Niin tulikin."

Arne tunsu, että he häneen katsoivat, eikä hän sentähden voinut silmiään maasta nostaa. "Sanon vieläkin kerran", toisti ensimmäinen puhuja, "ettei mitään haudata niin syvälle yöhön, ettei se sieltä viimein kumminkin tule päivän valoon." — "Ei, mutta minäpä teille nyt kerron pojasta, joka löi omaa isäänsä", lausui eräs valkotukkainen ja pulsakka-kasvoinen mies. Arne ei tiennyt millä paikalla hän istui.

"Se oli eräs hyvä tappelija, suurta sukua Hardangerista; hän kaasi maahan monta ihmistä. Hän oli isänsä kanssa riidassa, eikä hänellä niinmuodoin ollut rauhaa kylässä, ei kotona.

"Itse tuli hän siitä kahta ilkeämmäksi ja isä häntä nuhteli. 'Minä en anna kenenkään komentaa itseäni', sanoi poika. 'Minulla siihen on valta, niinkauan kuin elän', vastasi isä. — 'Ellet tuki suutasi hyvällä, niin minä sinua lyön', sanoi poika ja nousi seisolleen. — 'Koeta päälle jos rohkenet, mutta ei sinulle silloin hyvin käy tässä mailmassa', vastasi isä ja nousi myöskin ylös. — 'Niinkö luulet?' poika kävi päälle ja kaasi hänen maahan. Isä ei noussutkaan, vaan pani kädet ristiin rinnalleen ja antoi pojan tehdä niinkuin tahtoi.

"Poika löi isäänsä, tarttui häneen kiinni ja laahasi häntä ovea kohden. — 'Minä tahdon saada kotirauhaa!' huusi hän. — Mutta kun he tulivat ovelle, kohotti isä ruumistaan. 'Ei ovea edemmäksi', lausui hän, 'sillä niin pitkälle minä aikamani isääni laahasin.' Poika ei siitä välittänyt, vaan veti pään kynnyksen yli. 'Ei ovea edemmäksi, sanon minä!' — vanhus kavahti seisolleen, löi pojan maahan ja antoi hänelle selkään kuin pienelle lapselle."

"Tuo oli ilkeätä", sanoivat useat. "Ei hän toki mahtanut lyödä isäänsä", luuli Arne jonkun sanoneen, mutta ei hän siitä varma ollut.

"Nytpä kerron minä *Teille* jotakin", lausui Arne; hän nousi seisolleen kalman vaaleana eikä oikein tiennyt, mitä hän aikoi sanoa. Hänen silmissään vaan sanat pyörivät kuin suuret lumihiteet; "minä vaan kerron, mitä sattuu!" ja hän alkoi:

"Haltija tapasi kerran tiellä pojan, joka itki. 'Mitä sinä enin pelkää', kysyi haltija, 'itseäsi vaiko muita?' Mutta poika itki sitä, kun hän oli yöllä uneksinut, että hänen oli täytymys tappaa ilkeä isänsä, ja sentähden hän vastasi: 'Minä pelkään enin itseäni.' — 'Niinpä ole rauhassa itseltäsi, äläkä enää koskaan itke, sillä tästälähdin saat sinä vaan käydä sotaa muiden kanssa.' Ja haltija meni tiehensä. Mutta ensimmäinen ihminen, joka tuli poikaa vastaan, nauroi hänelle, ja sentähden täytyi pojan nauraa takaisin. Toinen, jonka hän tapasi, löi häntä: pojan täytyi puolustaa itseään ja löi takaisin. Kolmas, joka tuli vastaan, tahtoi häntä tappaa, ja sentähden täytyi pojan tappaa hänet. Mutta kaikki ihmiset häntä panettelivat, eikä pojalle sen vuoksi tullut muu neuvoksi kuin panetella heitä takaisin. He sulkiivat häneltä kaappinsa ja ovensa, ja hänen täytyi varastamalla hankkia tarpeensa; yörauhaakaan hän ei saanut muutoinkuin varastamalla. Kun hänen ei sallittu hyvää tehdä, teki hän pelkkää pahaa. Silloin sanottiin kylässä: 'Siitä pojasta meidän täytyy päästä; hän on niin ilkeä', ja eräänä päivänä he ottivat häneltä hengen. Mutta poika ei ollenkaan tiennyt pahaa tehneensä, ja sen tähden hän kuolemansa perästä tulla kapueli suoraa tietä taivaasen. Siellä istui penkillä isä, jota hän todenperään ei ollutkaan tappanut, ja häntä vastapäätä toisella penkillä istuivat kaikki ne, jotka olivat pakoittaneet häntä pahaa tekemään. 'Kumpaako penkkiä sinä pelkää?' kysyi taivaan Herra, ja poika osoitti pitkään penkkiin. 'Istu sitten isäsi viereen', lausui Jumala ja poika aikoi tehdä työtä käskettyä. Silloin kellahti isä nurin ja niskassa näkyi syvä haava. Mutta hänen sijalleen tuli pojan haamu, synkeällä katsannolla ja

kalmankarvaisilla kasvoilla; tuli vielä toinen haamu päihtyneellä katseella ja hervottomalla ruumiilla; tuli vielä kolmaskin mielipuolen kasvoilla, revityillä vaatteilla ja kamalalla naurulla. 'Noin olisi voinut sinunkin käydä', sanoi Jumala. — 'Ohoh, jokohan tottakin?' kysyi poika ja tarttui kiinni Jumalan vaatteihin. Silloin kumpainenkin penkki putosi alas taivaasta, ja poika seiso i taaskin hymyellen Jumalan edessä. 'Ajattele tätä, kun heräät', lausui Jumala, — ja samassa poika havahti. Mutta poika, joka sen unen näki, olen minä, ja ne, jotka häntä kiusasivat, luullen hänestä kaikkea pahaa, olette Te. Itseäni en enää pelkää, mutia Teitä minä pelkään. Älkää yllyttäkö minua pahuuteen, sillä epätietoista on, jos voin saada kiinni Jumalan vaatteista."

Arne kiiruhti ulos ja miehet katsoivat toisiinsa.

Seitsemäs luku.

Oli seuraava päivä saman talon luhassa. Arne oli ensi kerran elämässään juonut itsensä humalaan ja nyt oli hän maannut luhassa lähes koko vuorokauden. Nyt oli hän noussut istuilleen, nojautui kyynäspäihinsä ja puheli itsekseen.

"... Koko elämässäni en näe muuta kuin pelkuruutta. Etten poikana ollessani juossut tieheni, oli pelkuruutta; että tottelin isää enemmän kuin äitiä, oli pelkuruutta. Menin paimeneen — pelkuruudesta sekin oli; — rupesin lukemaan — no niin, myöskin pelkuruutta; tahdoin sillä kätkeytyä omalta itseltäni. Suureksi tultuani en kuitenkaan puolustanut äitiä isältä — pelkuruutta! Etten sinä yönä — uh! — pelkuruutta! — olisin kenties odottanut, kunnes *äidiltä* oli henki otettu; — sitten en tullut toimeen kotona — pelkuruutta! En myöskään lähtenyt tieheni — pelkuruutta! En toimittanut mitään, paimensin vaan — pelkuruutta! Olin tosin luvannut äidille jäädä kotiin; mutta olisi minussa yhtä kaikki ollut kylläksi pelkuruutta sanaani syömään, ellen olisi kammonnut tulla ihmisiin. Sillä minä pelkään ihmisiä, enimmäkseen sentähden, että luulen heidän näkevän kuinka ilkeä minä olen. Mutta sentähden että heitä pelkään, puhun minä heistä pahaa — kirottua pelkuruutta! Minä sepittelen lauluja pelkuruudesta. En tohdi suoraan ajatella omissa asioissani, sentähden poikkean toisten asioihin, — ja tämä on runoilemista!

"Olin tahtonut itkeä, — itkeä niin, jotta röykkiöt olisivat vedeksi muuttuneet, sitä olisin tahtonut; mutta sen sijaan sanoin minä: 'Hys hys', ja alan tuuditella. Ja ovatpa laulunikin pelkurimaisia; sillä jos ne urhoollisia olisivat, syntyisi niistä jotakin parempaa. Minä pelkään kaikkea voimakasta; jos siihen joskus pääsen kiinni, on se vaan raivoisuudessa ja raivoisuus on pelkuruutta. Minä olen viisaampi, uhkeampi, taitavampi kuin luulisikaan päältä nähden; minä olen parempi kuin puheestani voisi päättää; mutta pelkuruudesta en tohdi olla senlainen kuin olen. Hyi! viinaa join minä pelkuruudesta, tahdoin tuskaani tukehuttaa. — Hyi! karvasta se oli, join yhtä hyvin, join yhtä hyvin; join isäni sydänverta, ja kuitenkin minä join! Pelkuruudellani ei, näet, ole alkua eikä loppua: mutta kaikkian suurinta pelkuruutta on, että saatan tätä kaikkea sanoa itselleni!"

"... Lopettaako itseni? Johan nyt! Siihen minä olen liian pelkurimainen. Ja sitten minä uskon Jumalaan — niin minä uskon Jumalaan. Minä tahtoisin tulla häntä likemmäksi; mutta pelkuruus minua estää. Suuri muutto ja sitä kaihtee pelokas luonto. Mutta jos koettaisin niin hyvin kuin voin sen tehdä? Kaikkivaltias Jumala! Jos koettaisin! Parannusta kaiketi täytyisi tehdä, sen mukaan kuin maitomainen luontoni sitä kestäisi; sillä minussa ei enää ole luuta eikä myöskään rustoa; jotakin vetelää, hölkkyvää vaan. — Jos koettaisin! — hyvillä, lauhkeilla kirjoilla — pelkään voimakkaita —; kauniilla saduilla ja tarinoilla, kaikella, mikä vaan on lempeätä; ja luen sitten saarnan joka sunnuntai ja rukouksen joka ilta. Ja sillä välin tulee olla ahkerassa työssä, että usko saa alaa; ei se ota juurta velttoudessa. Jos koettaisin; rakas, armias lapsuuteni Jumala, jos koettaisin!"

Mutta joku aukaisi ladon ovea ja töytäisi sisään, kasvot kalmanvaaleina vaikka hikihelmet valuivat otsalta; se oli äiti. Toista päivää hän jo etsi poikaansa. Äiti huusi häntä nimeltä, mutta ei pysähtynyt kuuntelemaan, huusi vaan ja juoksi ympäri latoa, kunnes Arne vastasi ylhäältä heinisuovalta, jossa hän makasi. Silloin parkaisi äiti kovalla äänellä, hyppäsi ylös suovalle keveämmin kuin nuori poika ja heittäytyi hänen ylitensä...

... "Arne, Arne, täälläkö sinä olet! Löysin sinun toki viimeinkin; eilisestä asti olen etsinyt; olen etsinyt koko yön. Arne raukkani! Minä näin, että he olivat tehneet sinulle pahaa; olisin niin halusta sinua puhutellut ja lohduttanut; mutta enhän minä koskaan rohkene sinulle puhua!... Arne, minä näin sinun ryyppiskelevän! Kaikkivaltias Jumala! älä anna minun sitä enää koskaan nähdä!" — Kauan viipyi ennenkuin hän saattoi enempää sanoa. "Jesus varjelkoon sinua, lapseni, minä näin sinun ryyppiskelevän!... äkkiä olit sinä kadonnut silmistäni, päihtyneenä, surusta sortuneena, niinkuin olit ja minä etsin sinua joka huoneesta ja ulkoa, juoksin kauas maita, metsiä enkä löytänyt sinua; minä tarkastin jokainoata pensasta; minä kyselin kaikilta ihmisiltä; olin täälläkin, mutta sinä et vastannut

huutooni... Arne, Arne! Minä kävelin pitkin joen vartta; mutta ei se minusta ollut milläkään kohdalla kylläksi syvä..."

Hän siirtyi vieläkin likemmäksi poikaansa.

"Silloin tyyntyi mieleni: kenties olitkin lähtenyt kotiin, ja neljänneksessä tunnissa varmaankin kävin sen matkan; minä aukaisin oven, etsin jokainoasta huoneesta, ja silloin vasta muistin avaimen olleen itselläni; ethän olisi voinut sisään päästäkään... Arne, tänä yönä olen haeskellut pitkin tietä, kummallakin ojan reunalla; en tohtinut, tiedätkös, mennä jyrkanteelle!... En tiedä kuinka osuin tänne, ei kukaan ole minua auttanut; mutta Jumala johdatti mieleeni, että sinä olisit täällä!"

Arne koki häntä rauhoittaa. "Arne, ethän enää koskaan ryyppää viinaa?" — "En, siitä saat olla huoletta." — "He olivat varmaankin ilkeitä sinua kohtaan? Olivatko he sinulle ilkeitä?" — "Eivätkä olleet, minä vaan olin pelkuri", — hän lausui painolla sen sanan. — "En voi lainkaan käsittää, että he saattavat olla sinulle ilkeitä. Mutta mitä he sinulle tekivät? Et sinä koekaan tahdo minulle mitään sanoa", — ja hän alkoi taaskin itkeä. — "Ethän sinäkään koskaan sano minulle mitään", lausui Arne lauhkeasti.

"Sinun on kumminkin suurempi syy, Arne: minä olen isäsi ajoista tottunut puhumattomuuteen, ja sinun olisi pitänyt auttaa minua alkuun!... Herra Jumala, meitä on nyt vaan kaksi, ja me olemme kärsineet niin paljon yhdessä..." — "Eiköhän tuo muuttune parempaan päin", kuiskaisi poika... "Ensi sunnuntaina minä tahdon lukea sinulle saarnan." — "Jumala sinua siitä siunatkoon!"

... "Arne, sinä?" — "Mitä niin?" — "Minulla on sinulle jotakin puhuttavaa." — "Puhu sitten, äiti." — "Minua painaa suuri synty sinua kohtaan; minä olen pahoin tehnyt." — "Sinäkö, äiti?" — ja tuo, että hänen helläsydäminen, äärettömän pitkämielinen äitinsä syytti itseään synnistä häntä kohtaan, joka ei oikeastaan koskaan ollut hänelle hyvää tehnyt, liikutti Arnea niin, että hän syleili ja hyväili äitiään, ja puhkesi itkuun. — "Niin, pahoin olen minä tehnyt; mutta minussa ei ollut kuntoa toisin tekemään." — "Oh, et sinä koskaan ole minua kohtaan pahoin tehnyt." — "Olen kyllä — Jumala sen tietää: mutta se oli vaan sentähden että sinusta niin paljon pidin. Mutta sinun täytyy antaa se minulle anteeksi, kuuletkos?" — "Kyllä minä sen annan sinulle anteeksi." — "Ja sitten minä toisella kerralla sen sanon sinulle... mutta sinun täytyy antaa se minulle anteeksi!" — "Kyllä, kyllä, äitini!" — "Näes, sentähden se juuri oli, kun minun oli niin vaikea sinua puhutella; syntini sinua kohtaan on minua painanut." — "Herra Jumala; älä puhu tuonlaisia äiti!" — "Nyt minä olen iloinen, että olen saanut niin paljon sanotuksi." — "Tästä lähtien me puhelemme enemmän keskenämme, äiti!" — "Sen teemme, — ja luethan sinä minulle saarnan?" — "Luen, varmaan." — "Arne raukkani! Jumala sinua siunatkoon!" — "Olisi luullakseni parasta mennä kotiin." — "Niin, mennään vaan kotiin." — "Sinä katselet niin ympärillesi, äiti?" — "Isäsi on maannut tässä luhassa ja itkenyt." — "Isäkö?" — kysyi Arne ja kävi kalveaksi. — "Niilo parka! se oli sinä päivänä kun sinua vietiin ristille..." —

"Sinä katselet niin ympärillesi, Arne?"

Kahdeksas luku.

Siitä päivästä kun Arne täydestä sydäimestä koki paremmin tutustua äitiinsä, tuli hänen suhteensa muihinkin ihmisiin toiselle kannalle. Hän katseli niitä nyt enemmän äitinsä lempeillä silmillä. Mutta usein oli hänen vaikea pysyä kiinni päätöksessään: sillä äiti ei käsittänyt sitä, jota hän syvimmästi ajatteli, — ja tässä on eräs laulu siitä ajasta:

Päiv' oli paahtava, kirkas niin,
Sisällä en mä voinut olla;
Kiin hausk' oli vaipua aatoksiin
Mun metsikön tuon takalolla.
Mut sielläpä sääski ja muurahainen
Häiritsivät, vieläpä ampiainen.

"Armahani, etkös nyt mieli olla ulkona päivän paisteessa?" — sanoi äiti, istui lakalla.

Päiv' oli paahtava, kirkas niin,
Sisällä en mä voinut olla;
Niityllä mä laittelin laulelmiin,
Mitt' tuolla voi mielehen tulla;
Mut kun sylen pitkä nyt käärme mun luo
Luikahti, mun juoksuhun kohta sai tuo.

"Tänlaisessa siunatussa ilmassa saattaa ihminen käydä avojaloin", — sanoi äiti, otti sukat jaloistaan.

Päiv' oli paahtava, kirkas niin,
Sisällä en mä voinut olla;
Helteestä mä ennätin laituriiin —
Joella ja sen karikolla
Venheessä mä soutelin, vaan säde, kun
Nenääni se pisti, pois sielt' ajoi mun.

"Kyllä näinä päivinä saa heinät kuivina korjuusen", — sanoi äiti, löi heinäkasaa haravalla.

Päiv' oli paahtava, kirkas niin,
Sisälle en mä voinut jäädä;
Puun latvahan kiipesin, vilvoksiin
Ett' tuuli sais huuhtoa päätä.
Lehdistäpä, kas, mato kaulahan mun
Muksahti, ma kirkasin; hiiskö toi sun!

"Niin, ellei hän tänäpäivänä kipakoitse, ei hän ikinä kipakoitse", sanoi äiti, vilkaisi ylös tuntuureihin.

Päiv' oli paahtava, kirkas niin,
Aurinko paahtoi kartanolla;
Virralle ma soutuhun tartuin kiin':
"Ah, tuoll' lepo voi toki olla!
Siell' upposin virtahan, saattamaton." —
"Tää viisu ei mult' ole, jos se sult' on."

"Ei tarvitse kuin kolme tänlaista päivää, ja kaikki on katos-alla", — sanoi äiti, hän taittoi vuodettani.

Kuitenkin kävi heidän yhdessä olonsa päivä päivältä hauskemaksi. Se, jota äiti ei käsittänyt, kävi hänelle yhtä mielisiksi kuin sekin, jonka hän käsitti. Sillä sentähden ettei äiti käsittänyt, mielti hän sitä toistamiseen, ja äiti hänelle vaan kävi rakkaammaksi, kun hän kaikin puolin tunsu hänen rajansa.

Lapsena ollessaan ei Arne ollut saduista välittänyt. Nyt hän täysikasvuksena sai halua satuihin, ja nämät toivat kansantaruja ja uroslauluja mukanaan. Outo halajaminen täytti hänen mielensä; hän käyskenteli paljon yksinään, ja monet paikat, joita hän tähän saakka tuskin oli katsanutkaan, näyttivät hänestä nyt niin kauniilta. Siihen aikaan kun hän yhdenikäistensä kanssa kävi rippikouluu, olivat he usein leikkiä lyöneet pappilan alla olevan suuren veden rannalla, jota sanottiin Mustajärveksi sentähden kun se oli syvä ja musta. Se vesi juohtui nyt hänen mieleensä, ja eräänä iltana hän vaelsi sinne.

Hän istahti erään pensaikon taakse, pappilan alapuolella; pappila oli jyrkän mäen rinteessä, joka ylempänä muodostui korkeaksi tunturiksi; vastainen ranta oli samanlainen ja sentähden lankesi suuri luomavarjo järvelle; kummankin varjon välillä oli pitkä juomu hopeanhohtavata vettä. Kaikkialla vallitsi lepo; aurinko oli laskeumaisillaan; pientä tiukujen helinää kuului vastaiselta rannalta, muuten oli kaikki hiljaa. Arne ei katsellut suoraan eteensä, vaan alas veden pohjaan, sillä aurinko loi punertavan hohteen sen yli, vähää ennen kuin se mailleen meni. Siellä alhaalla kallistuivat tunturit syrjään ja niiden välissä muodostui pitkä ja syvä laakso, jota vesi huuhtoeli. Mutta tunturit näyttivät vähitellen kumartuvan likemmäksi toistaan, ikäänkuin kiikutellen välillä olevaa laaksoa. Talo näkyi talon vieressä sisempänä laaksossa; haiku kohosi ylös ja katosi; kedot seisoivat viheriäinä ja höyrysivät; venheet laskivat rantaan, heinillä lastattuina. Hän näki paljon kansaa kävelevän edes takaisin, mutta pienintäkään ääntä ei kuulunut. Silmä siirtyi vedestä vastaiseen rantaan, josta vaan Luojan luoma metsä kohosi ylös. Metsässä ja pitkin rantaa olivat ihmiset kaivaneet itselleen tien aivan kuin sormella; sillä polvikas pölyjuova pisti siellä alituisesti esiin. Arne seurasi sitä silmillään ylös aina sille kohdalle, joka oli suorastaan häntä vastapäätä; siihen metsä loppui; tunturi oli jättänyt vähän lakiamman paikan ja heti oli siihen rakennettu talo talon viereen. Rakennukset olivat täällä vielä suurempia kuin laakson pohjassa, huoneet punaisiksi maalatut, korkeilla ikkunoilla, jotka säteilivät auringossa. Kirkas päivänvalo lankesi ylänteille; silmä erotti selvään pienimmänkin lapsen, joka oli ulkona leikkimässä; veden rannalla oli kuivaa, valkoisen hohtavaa hiekkaa, ja siinä piehtaroi lapsia muutamien koirien kanssa. Mutta äkkiä kaikki synkistyi ja kävi raskaaksi, huoneet muuttuivat tumman punaisiksi, niityt mustan vehreiksi, hiekka valkoisenharmaaksi, lapset pieniksi möhkäleiksi; pilven kokka oli noussut tunturin takaa ja peittänyt auringon. Hän kiinnitti silmänsä alas veteen; mutta siellä hän jälleen löysi kaikkityyni. Kedot keijuivat; metsä seiso hiljaisena ja huoneet katselivat totisina alaspäin; ovet olivat avoinna, ja lapset kävivät ulos ja sisään. Sadut ja lapsellisuudet tulivat aivan kuin pienet kalat syöttiä kohden, riensivät pois, tulivat jälleen, ilakoivat ympärillä, mutta eivät käyneet kiinni.

"Istukaamme tähän, siksi kun äitisi tulee: kaiketi papinrouva hänen viimein toki päästää." — Arne säikähti; joku oli istautunut aivan hänen taakseen. — "Mutta voisihan saada jäädä tänne vielä taksi

yötä vaan", lausui kyynelten tukahduttama ääni; se varmaankin oli nuoren tytön, joka ei vielä ollut täysikasvuinen. — "Älä nyt itke enää; rumaa on itkeä sentähden että kun täytyy tulla kotiin äitisi luokse." Se oli lauhkea miehen ääni, joka verkkaan lausui sanat. — "En minä sitä itke." — "Mitä sinä sitten itket?" — "Sitä etten enää saa olla Mathildan kanssa."

(Tuo oli papin ainoan tyttären nimi, ja nyt juohtui Arnelle mieleen, että eräs talontytär oli kasvatettu yhdessä hänen kanssaan.)

"Eihän sitä voinut iankaiken kestää." — "Ei, mutta yhden päivän vielä, isä hyvä!" — ja nyt hän itki ääneensä. — "Parasta kun tulet mukaan kotiin; — ehkäpä onkin jo myöhäistä." — "Myöhäistä? Miksi niin? Onko kummempaa kuultu? — Sinä olet talonpojan tyttäreksi syntynyt, ja talonpojan tyttärenä sun olla pitää." — "Voisinhan olla talonpojan tyttö vaikka sinnekin jäisin." — "Tuota et ymmärrä." — "Minä olen aina käynyt talonpoikaisessa puvussa." — "Ei se ole siinäkään." — "Minä voin puhua samalla tavalla kuin sinä ja äiti." — "Ei siinäkään." — "No, sitten en totta tosiaan tiedä, missä se on", lausui tyttö ja hymyeli. — "Kylläpä se näytäkseen; muuten pelkään että päässäsi jo on liian paljon ajatuksia! sitä sinä sanot aina ja alituisesti; minullapa ei ole ollenkaan ajatuksia", — ja taas hän itki. — "Voi sinua, pikkuinen tuuliviiri sinä olet!" — "Sitä ei pappi koskaan sanonut." — "Ei, mutta nyt *minä* sen sanon." — "Tuuliviiri! Onko kummempata kuultu? En minä tahdo olla mikään tuuliviiri." — "Mitä sinä sitten tahdot olla?" — "Mitäkö tahdon olla? Onko kummempaa kuultu? En minä tahdo olla mitään." — "No niin, älä sitten ole mitään." Nyt tyttö nauroi. Hetken kuluttua lausui hän totisena: "Se on sinulta hyvin pahasti tehty, kun sanot etten minä mitään ole." — "Herra Jumala kun et itse tahdo mitään olla, niin!" — "Tahdon minä sentään jotakin olla." — "Hyvä, — ole sitten jotakin." — Tyttö nauroi. Vähän ajan päästä hän surullisella äänellä taas jatkoi: "Noin ei pappi minusta koskaan pilkkaa tehnyt." — "Ei, hän vaan teki sinun pilkaksi." — "Pappiko? Niin hyvä et sinä koskaan ole minulle ollut kitin pappi." — "Jopa se olisikin varsin hullua." — "Happamesta maidosta ei koskaan tule rieskamaitoa." — "Kyllä, jos se herajuustoksi keitetään." — Tyttö purskahti nauruun. — "Tuolla tulee äitisi." Nyt hän jälleen kävi totiseksi.

"En tässä elämässä ole tavannut niin puheliasta naista kuin se papinrouva on", kuului nyt tuima, sieväpuheinen ääni lausuvan. "Pane joutuun Bård! Ylös nyt ja lykkää vene vesille! Emme joudu kotiin koko tänä yönä. — Rouva tahtoi minua pitämään huolta siitä, että Elillä olisi kuivat jalkineet. Mutta ellet siitä itse pidä huolta, niin! Ja joka aamu muka kävelemään kalvetuksen tähden! Minä vähät kalvetuksesta! — Ylös nyt, Bård, ja lykkää vene vesille. Minun kun vielä tänä iltana pitää leivän juurta paneman." — "Kirstua ei ole vielä tuotu", vastasi mies, yhä pitkällään. — "Mutta kirstua ei tuodakaan, se saa jäädä tänne siksi kun ensi kerran kirkkoon tullaan. Kuuletko, Eli, ala nousta nyt, ota nyyttisi ja tule alas. Ylös nyt Bård!" — Hän kiirehti eteenpäin ja tyttö jälessä. — "Tulehan jo, tule!" kuului alhaalta. — "Oletko jo tappia katastanut?" kysyi Bård yhä pitkällään. "Olen, se on jo kiinni", — ja Arne kuuli hänen sitä juuri viskaimella koputtelevan. — "Mutia nousehan jo toki, Bård! Emme suinkaan täällä koko yötä rupea olemaan!" — "Minä odotan kirstua." — "Hyvä ihminen, kuulethan, että se jää tänne toistaiseksi." — "Tuolla se jo tulee." Kärryjen rätinää kuului. — "Mutta sanoinhan, että se piti jäädä tänne siksi kun ensi kerran kirkkoon tullaan." — "Mutta minäpä sanoin, että se otettaisiin mukaan nyt." — Vaimo rientää ilman mitäkään muuta ylös kärryjen luokse, ja kantaa nyyttiä, eväsvakkasta ja muita pieniä kapineita alas veneeseen. Nyt nousi Bårdkin, meni kärryille, tarttui kirstuun ja kantoi sen yksinään alas.

Mutta kärryjen takana tuli juosten eräs tyttö olkihatulla ja häilyvillä hiuksilla: se oli papintytär. — "Eli, Eli!" huusi hän jo kaukaa. "Mathilda! Mathilda!" vastattiin alhaalta, ja nyt kiidätettiin ylös toista vastaan. Ylhäällä mäellä he toisiaan tapasivat, syleilivät toinen toistaan ja itkivät. Sitten Mathilda otti ylös jotakin, kuin hän oli pannut alas ruuhon; se oli linnunhäkki. "Sinun pitää ottaman Pippi, se sinun pitää. Äitikin sen sanoi. Sinun pitää kumminkin ottaman Pippi... kyllä sinun pitää! — ja sitten sinun tulee muistaa minua — ja hyvin usein soutaa... soutaa... soutaa... tänne minun luokseni"; — ja nyt he itkivät kumpikin kovasti. "Eli, tule nyt, Eli! Älä seiso siellä enää!" kuului alhaalta. "Mutta minä tahdon tulla mukaan sille puolelle ja maata sinun luonasi tämän yön!" "Niin, niin, tule mukaan!" ja kaulatusten nyt riennettiin alas rantaan. Hetken kuluttua näki Arne veneen olevan vesillä, Eli seisoi linnunhäkki kädessä korkealla perässä ja viittoeli; Mathilda istui itkien yksinään laiturilla.

Hän jäi siihen istumaan niin kauan kuin vene oli järvellä; toiselle puolelle, noiden punaisten huoneiden kohdalle oli vaan lyhyt matka, niinkuin jo edellä sanottiin, ja Arne jäi myöskin istumaan. Hän seurasi silmillään venettä niinkuin Mathildakin. Se joutui pian pimentoon, ja hän odotti siksi kun se laski rantaan; silloin näki hän heidät vedessä, seurasi heitä siinä aina ylös huonerakennukseen, ja juuri kaikkein kauniimpaan kaikista huonerakennuksista. Hän näki äidin menevän ensimmäisenä sisään, sitten isän kirstuneen ja viimein tytön, sen mukaan kuin hän suuruudelta niitä saattoi erottaa. Hetken kuluttua palasi tyttö tasaisin ja istautui aitan oven eteen, arvattavasti katsoakseen toiselle puolelle juuri nyt kun aurinko sinne loi viimeisen säteensä. Mutta papintytär oli silloin jo mennyt, ja Arne siellä vaan enää istui ja katseli häntä vedessä. "Nähneekö hän minua?"

Arne nousi ylös ja lähti menemään; aurinko oli jo mennyt mailleen, mutta taivas oli valoisa ja kirkkaansininen, niinkuin ainakin selkeänä, kesäisenä yönä. Järveltä ja laaksoilta nousi höyryä, joka kohosi tuntureita ylös kummallekin puolen; mutta huiput seisoivat vapaina ja katselivat toisiaan. Arne nousi ylemmä, järvi kävi tummemmaksi, oli juuri kuin syvemmälle painettu ja kiinteämpi. Laakso tuolla alhaalla kävi pienemmäksi ja näytti olevan järveä likempänä; silmä erotti paremmin tunturit, jotka ikäänkuin sulivat yhteen, sillä päivän valo erottaa. Taivaskin aleni, ja kaikki kävi niin ystävälliseksi.

Yhdeksäs luku.

Rakkaus ja naiset alkoivat liikkua hänen mielessään; uroslaulut ja vanhat tarut toivat ne taikapeilissä näkyviin, samaten kuin vesikin oli kuvastanut hänelle tytön. Hän tuijotti alituisesti tuohon taikapeiliin, ja sen illan jälkeen sai hän halun niistä laulamaan, sillä ne olivat ikäänkuin likentyneet häntä. Mutta ajatus liukui pois, ja tuli jälleen, tuoden mukanaan erään viisun, jota hän tuskin omakseen tunsikaan; oli juurikuin olisi joku toinen sen hänelle sepittänyt.

Hän Venelilla hyppäsi nopeaan

Vastaan armastaan.

Tään laulu se kirkon tuolle puolle soi:

"Oi terve, oi!"

Ja parvi pikku-lintujenkin lauloin ilakoi:

"Kun kesk'kesähän

Leikkii, tanssii hän,

Niin en hänen luule sitten seppelöitsevän!"

Hän seppeleen sinikukkasista luo;

"Silmän' ovat nuo."

Sen otti, sen heitti ja taaskin otti tää:

"Hyvästi jää!"

Ja laulain poikki pellonpiennarten tää kiidättää:

"Kun kesk'kesähän j.n.e."

Hän laittaa toisen kiehkuran: "Tään nyt sain

Keltakutristain!"

Sit' tarjoten tarjoaa myös puna-suun

Hän suuteluun.

Punastuin, kuin hän tarttui mielellään tää tarjottuun.

Hän kiehkuran laittavi liljoista:

"Käten' oikea!"

Punaisen laittavi myös hän, lemmeäs:

"Täss' on vasen käs!"

Molemmat otti, aikoi mennä pois tää häveliäs.

Hän palmikoi kukkia, joita vain sai:

"Koht' on kaikki kai!"

Silmistä ves' seppelihin pisaroi:

"Noist', oi valikoi!"

Vait' otti hän ne vain, pois juoksi minkä voi.

Nyt seppelens' suur' on, mut loistoton:

"Tää hääkranssin' on!"

Solmeemminen sormetkin sineää:

"Oi, ottaoe tää!"

Hän kääntihin, mut ei missään häntä nää.

Hääseppelen työssä hän aina askaroi,

Minkä hän vain voi.

Kuink' olla, kun kesk'kesä aikaa läksi pois,

Nyt kukkia vois?

Vaikk' ei niit' ole, palmikoi hän, niitä kun viel' ois.

Kun kesk'kesähän,

Leikkii, tanssii hän,

En luullut hänen sitten seppelt' tekevän.

Surumielisyys se oli, joka teki tuon ensimmäisen lemmenkuvan, mi vieri hänen sielunsa eteen, niin synkeäksi. Kaksinainen halu: rakastaa jotakuta ja tulla jaloksi mieheksi, sulivat hänessä yhteen ja tulivat yhdeksi haluiksi. Siihen aikaan hän taaskin mielti laulua "tunturein tuolle puolen", korjaili ja lauloi ja ajatteli itsekseen: "Kaiketi siitä sentään tulee kerran löytö; minä laulelen siksi kun saan rohkeutta." Ei hän äitiään unhottanut näissä matkatuumissaan; hän vaan lohdutti itseään sillä, että hän, heti kun siellä oudossa maassa saisi vakaan pohjan, tulisi häntä hakemaan, ja tarjoili hänelle senlaisen olon, jota hän ei koskaan voisi kotona hankkia ei itselleen eikä hänelle. Mutta tänkin syvän kaksinaishalun alla hehkui jotakin hiljaista, sievää, hienoa; se liihätti pois ja tuli jälleen, tarttui kiinni ja pakeni, ja haaveksija, joksi hän oli käynyt, oli hän enemmän noiden ehdottomain lintusten vallassa kuin itse luulikaan.

Siinä kylässä oli eräs lystikäs mies, nimeltä Einar Ålsen; hän oli kahdenkymmenvuotiaana taittanut jalkansa, ja käveli sen jälkeen kepin nojassa; mutta mihin hän vaan tuli, siellä aina ilo syntyi. Mies oli rikas; suuri pähkinämetsä oli hänen tilallaan ja varma oli, että jonakuna kauniimpana, selkeänä päivänä syyspuoleen aina parvi iloisia tyttöjä oli hänen luonaan pähkinöitä poimimassa. Silloin oli hyvä kestitys päivällä ja illalla tanssit. Hän oli useamman tytön kummi; sillä ainakin puolelle kylää oli hän seisonut kummina; kaikki lapset häntä sanoivat kummiksi ja heidän mukaansa sanoivat kaikki muutkin, vanhat ja nuoret häntä siksi.

Kummi ja Arne olivat hyvät tutut, ja kummi piti hänestä hänen laulujensa tähden. Nyt kutsui hän Arnea tulemaan mukaan pähkinän poimintaan. Arne punastui ja kielsi; ei hän ollut tottunut olemaan naisten seurassa, sanoi hän. "Niinpä saat itseäsi siihen totutella", vastasi kummi.

Ei Arne moneen yöhön voinut saada unta tämän asian tähden; ujous ja halaminen taistelivat hänen povessaan; mutta kuinka lieene ollutkaan, mukaan hän vaan tuli ja oli lähes ainoana nuorena miehenä noiden kaikkein naisten joukossa. Kieltämättä tunsikin hän itsensä petetyksi; ne eivät olleet niitä, joista hän oli laulanut eivätkä niitä, joita hän oli arastanut tavata. Ne pitivät senlaista elämää, ettei Arne ikipäivinänsä ollut mokomata nähnyt, ja mikä häntä ensinnäkin kummastutti oli heidän merkillinen nauruhalunsa; he saattoivat nauraa tuiki tyhjälle, ja niin pian kuin vaan kolme nauroi, nauroi viisi ainoastaan sentähden että kolme nauroi. Kaikki he käyttivät itsensä juuri kuin olisivat he jokapäivä yksissä olleet, ja kuitenkin oli joukossa niitäkin, jotka sinä päivänä vasta ensi kertaa näkivät toisiansa. Jos he ylettyivät siihen oksaan, jota he hyppien tavoittelivat, niin he nauroivat, ja elleivät he taas ylettyneet, niin he myöskin sille nauroivat. He tappelivat koukuista, jolla pähkinöitä vedettiin alas; ne jotka sen saivat, nauroivat, ja ne, jotka sitä eivät saaneet, nauroivat myös. Kummi linkutti jälessä keppineen, ja teki heille kiusaa niin paljon kuin voi. Ne, jotka hän saavutti, nauroivat sille, että hän heidät saavutti, ja ne, joita hän ei saavuttanut, nauroivat sille, ettei hän heitä saavuttanut. Mutta kaikki he nauroivat hänelle sentähden, että hän oli totinen, ja kun hänen nyt täytyi nauraa, nauroivat he sille, että hän viimeinkin nauroi.

He istautuivat viimein korkealle kukkulalle, kummi keskeen ja kaikki tytöt ympärille. Näkyala oli laaja joka haaralle; aurinko paahtoi; mutta siitä he eivät lukua pitäneet, viskelivät pähkinän hilpeitä ja kuoria toisiansa päälle ja antoivat kummille sydämykset. Kummi häristeli heille ja huimi kepillä ympärillensä niin pitkälle kuin ylettyi; sillä nyt hän tahtoi heitä jotakin kertomaan, olletikin jotakin lystillistä. Mutta saada heitä kertomaan taruja näytti olevan vaikeampaa kuin irralleen pääsneiden vaunujen pysähdyttäminen myötämässä. Kummi alotti; moni heistä ei tahtonut lainkaan kuunnella, sillä he tunsivat hänen tarinansa entuudesta; mutta lopulta he sitä kuitenkin kaikki tarkkasivat. Ja ennenkuin he asiasta tiesivätkään, olivat he jo täydessä touhussa kertoa miten paraiten taisivat. Nyt Arnea taas ihmetytti, että heidän kertomuksensa olivat yhtä yksivakaisia, kuin he itse tätä ennen olivat meluavaisia. Enimmäkseen koskivat ne rakkauden seikkoja.

"Mutta sinulla, Ålse, on eräs hyvä taru, sen viime vuodelta muistan", lausui kummi kääntyessään eränsen hilpeään tyttöön, miellyttävällä, pyöreähhköllä muodolla; hän palmikoitsi nuoremman sisarensa hiuksia, joka piti päätään hänen helmassaan. "Sen, luulemma, muutkin tuntevat", vastasi hän. — "Kerro se kumminkin", pyysivät he. — "En minä tahdo teitä kursailemaan edessäni", vastasi hän, ja kertoi ja lauloi palmikoitessaan:

"Oli täysi-ikäinen poika, joka kävi paimenessa, ja hän ajoi karjaa halusta leveään joen vartta ylös. Kun hän tuli ylemmäksi, oli siellä kallion kylki, jonka kärki pisti niin pitkälle ulos jokeen, että hän saattoi hyvästi huutaa joen toiselle puolelle. Sillä siellä vastapäätä paimensi eräs tyttö, jonka hän kaiken päivää saattoi nähdä, mutta jonka luokse hän ei voinut päästä.

"Mik' on nimes', tyttö sä lammascarven,
Neulehen laittaja, soittaja sarven?"

Hän uudisti kysymyksen monena päivänä, ja vihdoinkin hän eräänä päivänä sai sille vastauksen:

"Kuin sorsanen, ui nimen' aaltojen päällä;

Sa, poik', yli souda, mä varron täällä!"

Mutta siitä ei poika tullut hullua viisaammaksi eikä hän aikonutkaan sen enempätä huolia koko tytöstä. Mutta siinä ei hän niinkään helposti onnistunut; sillä jos hän vei karjan minne hyvään, aina sitä vaan tultiin takaisin kallion kylkeen. Silloin poika alkoi pelätä ja huusi:

"Ken on isä sulle ja miss' asut siellä?
Viel' en sua löytänyt kirkkotiellä."

Poika näet, puolittain luuli häntä joksikin Huldraksi. [Tarumainen noita-aave. Suomentajan muistutus.]

"Asuntoni söi tuli, ves' isän nieli,
Ja kirkkohon mennä ei mull' ole mieli."

Tästä ei hän liioin tullut viisaammaksi. Päivällä oleskeli poika kallion kylellä; yöllä hän uneksi, että tyttö häntä tanssitti ja löi häntä pitkällä lehmänhännällä joka kerran, kun hän häntä tavoitteli. Pian ei hän enää saanut nukutuksi; työtä ei hän myöskään voinut tehdä ja kurjaan tilaan poika joutui.

"Jos Huldra liet, niin mua täällä nyt säästä:
Mut tyttö jos... oi, sano!... en sua päästä!"

Mutta vastausta ei kuulunut ja selväksi tuli, että se oli Huldra. Hän lopetti paimentamisen; mutta yhtä hullua sekin oli; sillä missä hän vaan oli, taikka mitä hän teki, aina oli sorea Huldra, joka torvea toitotti, hänen mielessään.

Eräänä päivänä, hänen puita hakatessaan, tulee eräs tyttö käyden pihan yli, ja se tyttö oli juuri kuin ilmetyinen Huldra. Mutta hänen lähemmäksi tultuaan, näki poika, ettei se ollutkaan hän. Hän mietti tuota paljon; silloin palajaa tyttö takaisin; ja kauempaan hän oli kuin Huldra ja poika juoksi suoraan häntä vastaan. Mutta heti likemmäksi tultua ei se ollutkaan hän.

Jos poika sitten oli kirkossa, tanssissa, muissa pidoissa, tai missä tahansa, — tyttö oli siellä myöskin; kun hän kauempaa häntä katseli, oli tyttö Huldran näköinen; mutta likeltä nähden oli hän toinen; hän kysyi häneltä silloin, oliko se hän tai eikö se ollut hän; mutta tyttö hänelle nauroi. Yhtä hyvin siihen saattaa hypätä kuin ryömiä, arveli poika, ja sitten hän tytön nai.

Niin pian kuin hän sen oli tehnyt, ei hän enää voinut tyttöä kärsiä. Hänen poissa ollessaan poika häntä ikävöitsi; mutta hänen luonaan ikävöitsi hän jotakuta, jota hän ei nähnyt. Poika kävi sentähden pahaksi vaimolleen; vaimo sen kärsi äänetöinnä.

Mutta eräänä päivänä, kun poika oli hevosia hakemassa, tuli hän ylös kallioin kylelle, istautui ja huusi:

"Kuin kuutamoi-ilta sa viehätät mieltä,
Kuin kesk'kesä-kokko sa lämmität sieltä!"

Pojan mielestä siellä oli hyvä istua, ja sen jälkeen hän meni sinne aina, kun kotona vaan oli hullusti. Vaimo itki, niin pian kun hän oli mennyt.

Mutta eräänä päivänä, hänen siellä istuessaan, istui myöskin Huldra ihko elävänä toisella puolen ja torahutteli torveansa!

"Taas siellä olet; kuink' ihanaa sua kuulla!
Puhalla nyt vielä, tässä istun itku-suulla."

Silloin Huldra vastasi:

"Puhaltaen pois koen sult' unen suistaa:
Kun ruoste jo syö kotipeltosi ruista."

Mutta silloin poika pelkäsi ja palasi kotiaan. Ei kuitenkaan kauan kestänyt, ennenkuin hän taas niin kyllästyi vaimoonsa, että hänen täytyi pötkiä pakoon; hän istahti kallionkylelle. Silloin laulettiin hänelle:

"Näin unta ett' täällä olit; — ota kiinni mua;
En siellä ole; täällä lymyn takapuolla sua."

Poika lensi ylös ja katsoi taakseen, ja samassa viheriäinen hame katosi pensaiden taakse. Hän jälessä. Nyt jahdattiin läpi koko metsän. Niin vikkela jalaltaan kuin Huldra oli ei kukaan ihminen voinut olla. Mutta pian hän alkoi väsyä; sen huomasi poika jalan liikkeestä; mutta hän näki myöskin koko vartalosta, että se oli Huldra itse eikä kukaan muu. "Nyt sinun kumminkin täytyy tulla omakseni", arveli

poika ja teki samassa niin äkkinäisen ryntäyksen, että he kumpikin, Huldra ja hän, menivät pitkät mäet alas, ennenkuin pääsivät pidättymään. Silloin Huldra nauroi niin, että vuoret kajahtelivat; poika otti hänen polvelleen, ja Huldra oli niin kaunis hänen mielestään, juuri niinkuin vaimon tulisi olla. "Ei, mutta ken olet sinä, joka olet noin kaunis?" kysyi poika ja taputteli tyttöä, jonka posket hohtivat lämpöisinä. "Mutta, herranen aika, olenhan minä vaimosi", vastasi hän...

Tytöt nauroivat ja pilkkasivat poikaa. Mutta kummi kysyi Arnelta, jos hän oli tarkkaan kertomusta kuunnellut.

"... Ei, mutta nyt kerron minä jotakin", lausui eräs pikkuinen pörpakka, pienellä, pyöreällä muodolla, jossa oli semmoinen pikkuinen nenän-nypykkä.

Oli pikkuinen poika, joka mielellään olisi kosinut pientä tyttöä; aikaihmissä he jo olivat kumpikin, vaikka olivat niin pientä kasvua. Mutta pojan kosimisesta ei vaan valmista tullut. Kirkossa hän oleskeli tytön läheisyydessä; mutta aina siellä tuli ilma puheeksi; tanssissa hän meni hänen luokseen, ja tanssitti tyttöä melkein kuoliaaksi asti; mutta puhetta ei siinä tilapäessä syntynyt lainkaan. "Sinun täytyy opetella kirjoittamaan, niin pääset siitä pulasta", puhui hän itsekseen; ja poika rupesi kirjoitusta harjoittelemaan; hän ei mielestään saanut siitä koskaan tarpeeksi kaunista ja sentähden hän kirjoitteli koko vuoden ennenkuin hän tohti yrittääkään kirjettä kirjoittamaan. Nyt se oli saatava perille kenenkään näkemättä, ja kirkon takana sattuivat he kerran seisomaan kahden. "Minulla on sinulle eräs kirje", sanoi poika. "Mutta minä en osaa kirjoitusta lukea", vastasi tyttö.

Poika ällistyi.

Mutta hän meni palvelukseen tytön isälle ja oli tyttöä lähellä päivät päätään. Kerran hän oli vähällä saada sen sanotuksi; hän oli juuri saanut suunsa auki; mutta silloin lensi sinne suuri kärpänen sisään. — "Kunhan ei vaan kukaan häntä veisi minulta", ajatteli poika. Mutta ei tyttöä kukaan vienyt, sillä hän oli niin pikkuinen.

Viimein kumminkin tuli eräs, joka oli yhtä pikkuinen. Poika hyvin huomasi, mikä tällä oli aikeissa ja kun toinen tytön kanssa meni kammariin, kuunteli hän avaimen reiästä. Nyt kosi hän, joka oli sisäpuolella; "voi minua, tuhma pöllö, kun en kiireempää pitänyt!" ajatteli poika. Hän, joka oli sisäpuolella, suuteli tyttöä keskelle suuta. — "Se maistui varmaankin hyvälle", arveli poika. Mutta hän, joka oli sisäpuolella, otti tytön polvelleen. "Voi sentään tätä mailmaa!" lausui poika ja itki. Tyttö kuuli sen ja lähenei ovea: "Mitä sinä minusta tahdot, sinä ilkeä poika, kun et koskaan anna mun olla rauhassa?" — "Minäkö?... pyytäisin sinua vaan ottamaan minua vuodemieheksesi." — "Eikös mitä; veljeni sen viran toimittavat", vastasi tyttö ja paiskasi oven kiinni.

Poika seiso siinä hämillään... Tytöt kovasti nauroivat sille jutulle ja viskelivät pätkinän kuoria kertojan päälle.

Kummi tahtoi Böen'in Eliä kertomaan. Mitä sitten? No niin, vaikkapa sen kertomuksen, jonka hän oli kummille kertonut ylähällä kummulla, kummin viimeksi heillä ollessa, silloin kun Eli hänelle lahjoitti nuo uudet sukkanauhat. Kauan kesti ennenkuin Eli pääsi kertomaan, sillä hän nauroi niin sydämellisesti; mutta sitten hän kertoi:

Tyttö ja poika kulkivat yhdessä tietä. "Ei, mutta katsoppas tuota rastasta, kun seuraa meitä", sanoi tyttö. — "Minua se seuraa", väitti poika. — "Saattaa yhtä hyvin seurata minuakin", arveli tyttö. — "Helposti siitä selvä tulee", mielti poika; "mene sinä alatietä, minä käyn ylätietä, ja tuolla ylähällä tulemme yhteen." Sen he tekivät. — "No, eikös tullut minun mukaani?" kysyi poika tyttöä tavatessaan. — "Ei, minunhan mukaani se tuli", vastasi tyttö. — "Niitä on sitten kaksi." — Taas he kulkivat yksissä vähän matkaa; mutta silloin heitä vaan yksi rastas seurasi. Pojan mielestä se lensi hänen puolelleen; mutta tyttö arveli sen olevan hänen puolelleen. "Minä välitän vähät rastaasta", lausui poika. "Niin minä myös", vastasi tyttö.

Mutta rastas katosikin heti, kun he sen olivat sanoneet. "Se oli *sinun* puolellasi", lausui poika. "Ei, kiitos, minä näin selvään sen olleen sinun puolellasi... Mutta näes tuolla!... Tuolta se on jo takaisin!" huusi tyttö. — "Niin, minun puolellani se on!" huusi poika. Mutta nyt tyttö suuttui. "Minä vaan en enää tahdo sinun kanssasi kulkea", sanoi hän ja meni tiehensä. Silloin rastas katosi pojalta, ja hänestä tuntui niin ikävältä, että hänen täytyi ruveta huutamaan. Tyttö vastan. "Onko rastas sinun luonasi?" — "Ei, mutta onko se sinun luonasi?" — "Voi, ei se ole; tule takaisin tänne, kenties se sitten ilmestyy." Ja tyttö tuli takaisin; he kävivät yhtenä käsi kädessä. "Kvit, kvit, kvit, kvit!" lauloi se samassa pojan puolella; "Kvit, kvit, kvit, kvit!" lauloi jo tytönkin puolella. "Kvit, kvit, kvit, kvit, kvit, kvit, kvit, kvit!" laulettiin joka haaralla ja kuu he katsoivat ylös, oli siellä sata tuhatta miljoonaa rastaista ylt'ympäri. — "Voi, kuinka kaunista!" huusi tyttö ja katsahti poikaan. — "Jumala sinua siunatkoon!" lausui poika ja taputteli tyttöä.

Se tarina oli kaikkein tyttöin mielestä niin kaunis.

Sitten kummi heitä tahtoi kertomaan, mitä he viime yönä olivat uneksineet, ja hän muka päättäisi kenen uni kauniin oli. Ohoh, tulisiko heidän kertoa hänelle unensa! Eihän toki! — ja nyt syntyi senlainen tirkkuminen ja supattaminen ettei siitä loppua tahtonut tullakaan. Mutta vähitellen alkoi yksi ja toinen arvella, että hän oli nähnyt niin erittäin kauniin unen sinä yönä; mutta toiset taas väittivät, ettei ne kuitenkaan voineet olla niin kauniita, kuin heidän unensa. Ja vihdoin viimein heitä ja kaikkia halutti kertoa uniansa. Mutta ei se saisi tapahtua kaikkein kuullen, yhdelle ainoalle he vaan kertoisivat; mutta kummille sitä nyt eivät kuuna päivänä tekisi. Arne istui niin toimeensa tuonnempana mättäällä, ja hänelle he nyt tahtoivat unensa kertoa.

Arne istahti vieläkin loitommaksi erään pähkinäpuun alle, ja se tyttö, joka ensimmäisen tarinan oli kertonut, tuli hänen luokseen. Kauan hän ensin mietti, mutta sitten hän kertoi:

"Minä olin unissani seisovinani suuren järven rannalla. Silloin näin jonkun kävelemän vedellä, ja se oli eräs, jota en tahdo mainita. Hän istui suurelle lummenkukalle ja lauloi siinä. Mutta minä nousin yhdelle noista suurista lehdistä, joita lummenkukalla on, ja jotka kelluvat veden pinnalla; minä aion siinä soutaa ylitse hänen puolelleen. Mutta samassa kun olin päässyt lehdelle, alkoi se vajota, ja minä pelkäsin ja rupesin itkemään. Silloin souti hän lummenkukassaan minun luokseni, nosti minut rinnalleen istumaan, ja yhdessä sitten kulimme lummenkukalla yli koko järven. — Eikös ollut se kaunis uni?"

Tuo vähäläntä tyttö, joka sen pienen tarinan oli kertonut, tuli nyt vuorostaan.

"Minä olin saavanani kiinni pienen linnun, ja olin siitä niin iloinen, etten tahtonut sitä ollenkaan päästää, ennenkuin tulisin kotitupaan. Mutta siellä en sitä myöskään voinut päästää irralleen, sillä isä ja äiti olisivat tahtoneet minua laskemaan sitä jälleen ulos. Sitten menin ylös ullakolle sen kanssa; mutta siellä taas kissa väijyi, enkä voinut siis sielläkään sitä kädestäni päästää. Kun en mitään muuta neuvoa tiennyt, vein minä sen tupaan. Uh, siellä oli niin paljon rakoja, ja se olisi voinut lentää matkoihinsa! Ei, alas kartanolle mun taaskin täytyi mennä, ja siellä mielestäni seiso i eräs, jota en tahdo mainita. Hän leikki suuren, suuren koiran kanssa. 'Tahtoisin ennen leikkiä tuon lintusi kanssa', lausui hän ja tuli minua hyvin likelle. Mutta minä olin juoksevinani pakoon ja hän ajoi minua koirineen takaa: minä juoksin ylt' ympäri kartanoa, ja samassa äiti aukaisi porstuan oven tempasi minut sisään ja paiskasi oven kiinni. Mutta ulkona, ikkunan takana seiso i poika, painoi kasvojaan ruutuun ja nauroi. 'Katso, täällä lintu on!' sanoi hän, — ja ajatteles, hänellä oli tosiaankin lintu! — Eikö ollut se aimollinen uni?"

Sitten tuli se tyttö, joka oli rastaista kertonut. Eli'ksi olivat he häntä sanoneet. Se oli sama Eli, jonka hän oli tuona iltana nähnyt veneessä ja vedessä. Hän oli sama, eikä kuitenkaan sama, kasvaneena ja kauniina kuin hän siinä istui hienona kasvoiltaan ja hoikkana vartaloltaan. Hän nauroi kovin, ja sentähden kesti kauan ennenkuin hän pääsi alkuun; mutta sitten hän kertoi:

"Minä olin niin sydämestäni iloissani siitä, kun tiesin tänään pääseväni pähkinämetsään, ja sentähden uneksin viime yönä, että istuin täällä kummulla. Aurinko paistoi, ja minulla oli helma täynnä pähkinöitä. Mutta pähkinöiden sekaan oli tullut myöskin pieni orava, ja tuo istui polvellani ja söi kaikki pähkinät suuhunsa. — Olisihan se kummallinen uni?"

Ja vielä useampiakin unia hänelle kerrottiin; mutta sitten tuli hänen päättää, mikä niistä oli kauniin. Hän tahtoi saada arvelunaikaa, ja sillä välin kummi koko tyttöparven kanssa meni alas kartanoon, johon Arnen piti tulla jälessä. Hyppiä menivät he mäkeä alas, asettuivat sitten lakealle rinnatusten ja lauloivat käydessään taloa kohden.

Arne istui ylhäällä ja kuunteli laulua; auringon säteet lanke sivat suoraan tyttöparveen ja valaisivat heidän valkoiset paidanhiansa; vähitellen ottivat he toinen toistaan vyötäisiltä kiinni, tanssien menivät he niitun poikki ja kummi linkutti jälessä häristellen heitä kepillään sentähden muka että tallasivat ruohon. Arne ei enää unia ajatellut; hetken kuluttua ei hän enää katsellut tyttöjenkään jälkeen; ajatukset hajaantuivat yli laakson aivankuin auringon hienot säteet, ja hän jäi kummulle niitä kehräämään. Ennenkuin hän tiesi asiastakaan, joutui hän synkkämielisy yden tiheään verkkoon; hän halui ulos mailmaan enemmän kuin milloinkaan tätä ennen. Hän teki itselleen vakaan lupauksen puhua asiasta äidille heti kotiin tultuaan, — käyköön sitten kuinka tahansa.

Hänen ajatuksensa kävivät valtavimmiksi ja liitelivät laulussa: "Tunturein tuolle puolen." Niin helposti ei hän koskaan ennen ollut sanoja löytänyt eikä ne myöskään koskaan niin varmasti olleet kokoon liittyneet. Ne olivat melkein kuin tyttöjä, jotka piirissä istuivat kummulla. Hänellä oli paperinpalanen taskussaan ja siihen hän kirjoitteli polvellaan. Ja kun hän oli kirjoittanut laulun valmiiksi, nousi hän ikäänkuin vapaaksi päässyt, ei halunut enää ihmisten pariin, vaan läksi metsätietä kotoa kohden, vaikka tiesi, että hänen silloin täytyi ottaa yö lisäksi. Kuu hän ensimmäisen kerran istui lepäämään aikoi hän ottaa laulun esiin ja laulaa sitä yksinäisyydessään metsän hämärässä; mutta hän olikin sen unhoittanut sille paikalle, jossa hän sen oli kirjoittanut.

Yksi tytöistä haki häntä kummulta, ei löytänyt häntä, mutta löysi laulun.

Kymmenes luku.

Äidille oli nyt asiasta tieto annettava; mutta se ei ollut yhtä helposti tehty kuin ajateltu. Hän nosti puheeksi Riston ja kirjeet, joita hän turhaan oli saanut odottaa; mutta äiti läksi samalla pois tuvasta ja monta päivää sen jälkeen huomasi Arne hänen silmänsä veristävän. Toisenkin kohdan hän pani merkille, ja se oli, että äiti taas hänelle piti niin erittäin hyvän ruuan.

Eräänä päivänä hän läksi metsään polttopuita hankkimaan; tie meni jonkun matkaa ylös metsään, ja juuri sillä kohdalla, jossa hänen piti ruveta hakkaamaan, käytiin tavallisesti syksyisin puolukassa. Arne oli laskenut kirveen kädestään maahan ja aikoi ottaa nuttua päältänsä, kun samassa kaksi tyttöä lähenei paikkaa metsäpolkua pitkin, marjatuokkoiset käsissään. Hän ei tavallisesti tahtonut juuri mielellään tyttöjä tavata, vaan meni kernaammin piiloon, ja niin hän teki nytkin.

"Voi, kuinka täällä on paljon marjoja! Eli, Eli!" — "Niin, veikkonen, kyllä minä näen!" — "Älähän sitten mene kauemmaksi; täällä saa monta tuokkosellista!" — "Luulin kuulleen jotakin risahdusta tuolta pensaista!" — "Ah! oletko järjeltäsi!" — ja tytöt ottivat toisiaan vyötäisiltä kiinni. Kauan seisovivat he äänetönnä ja liikkumattomina, tuskin he tohtivat hengittäääkään. "Ei suinkaan siellä mitään ollut; ruvetaan poimimaan." — "Niin, parasta on kun rupeemme poimimaan!" — Ja nyt he poimivat. "Sinä olit oikein hyvä, Eli, kun tulit pappilaan tänään. Eikö sinulla ole mitään kerrottavaa!" — "Olen käynyt kummin luona..." — "Senhän jo kerroit; — mutta eikö ole mitään hänestä, ymmärräthän?" — "On kyllä!" — "Hyvänen aika, oikeinko totta? kerro jo pian!" — "Hän on taaskin käynyt siellä meillä!" — "Älähän nyt?" — "Ihko totta; ei isä eikä äiti kumpikaan olleet häntä näkevinäänkään, mutta minä menin ylös ullakkoon piiloon." — "Ja kuinka sitten? tuliko hän jälessäsi?" — "Arvaan isän hänelle sanoneen missä minä olin; hän on aina niin ilkeä, tuo isä." — "Ja sitten hän tuli? Istu, Eli hyvä, istu, tänne näin, viereeni! — No, sitten hän tuli?" — "Niin, mutta ei hän juuri monta sanaa puhunut, sillä hän ujosteli." — "Joka sana! kuuletko, jok'ainoa sana!" — "Pelkäätkö minua?" hän kysyi. "Mitäpä minä teitä pelkäisin?" sanoin minä. "Sinä tiedät mitkä aiheet minulla on", sanoi hän ja istui viereeni kirstun kannelle. — "Oikeinko viereesi?" — "Ja sitten hän otti vyötäisiltäni kiinni." — "Vyötäisiltäsi? Älä hulluja!" — "Minä olisin hänestä mielelläni väistynyt, mutta hän ei tahtonut minua päästää. 'Rakas Eli', sanoi hän..." — tyttö purskahti nauramaan ja toinen nauroi myös. — "No? No?" — "Tahdotko tulla vaimoksi minulle?" — "Ha, ha, ha! — Ha, ha, ha!" — Ja sitten kumpikin: "Ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha!"

Viimein kuitenkin täytyi naurusta loppu tulla, ja sen jälkeen vallitsi äänettömyys kotvan aikaa, sitten kysyi toinen, mutta hyvin hiljaa: "Kuules? — eikö se ollut ilkeätä, kun hän otti sinua vyötäisiltä?"

Joko ei toinen siihen mitään vastannut, taikka hän sen teki niin hiljaa, ettei sitä voinut kuulla; ehkäpä hän siihen vaan hymyili. Hetken kuluttua toinen taas kysyi: "Puhuiko sinulle isäsi tai äitisi sitten mitään?" — "Isä tuli ylös ja katsoi minuun, mutta minä juoksin aina vaan piiloon, sillä hän nauroi, kun minut näki." — "Mutta äitisi?" — "Ei hän mitään virkannut: mutta ei hän liioin ollut niin kova kuin muulloin." — "Niin — kaiketi sinä hänelle rukkaset annoit?" — "Tietysti." — Taas tuli pitkä äänettömyys.

"Kuulehan?" — "Mitä niin...?" — "Luuletko minulle tulevan tuonlaista?" — "Tottahan nyt!" — "Älä hulluja!... Eli, sinä? Ajatteles, jos hän ottaisi minua vyötäisiltä!" — Hän kätki kasvonsa.

Tuosta syntyi paljon naurua, sitten kuiskutusta ja supatusta.

Hetken kuluttua tytöt menivät menojaan, He eivät olleet huomanneet Arnea enemmän kuin kirvestä tai nuttuakaan, ja siitä Arne oli hyvillään. —

Muutamia päiviä senjälkeen otti hän Ylämaan Knuutin torppariksi Kampenin taloon kuuluvalla torpan tilalle.

"Ota itsellesi kumppani jo", lausui Arne.

Itse hän ryhtyi oikein lujaan työhön. Hän oli jo aikaiseen oppinut käsisaha käyttämään, sillä hän oli paljon ottanut osaa huoneiden rakentamiseen kotona. Nyt hän tahtoi paremmin vielä harjaantua tässä taidossaan; sillä hän tunsu vakituisen työn olevan haulle tarpeen; myöskin teki se hänelle hyvää kun sen kantta joutui enemmän ihmisten pariin, ja niin hän jo oli muuttunut entisestään, että hän melkein ikävöitsi ihmisten seuraa, kun jonkun aikaa oli oleskellut yksinään. Sattuipa niinkin että hän sinä talvena oli jonkun aikaa pappilassa sahaamassa, ja siellä molemmat tytöt usein oleskelivat yksissä. Arne mietti heitä nähdessään, ken se mahtoi olla, joka Böen'in Eliä kosi.

Kerran kävi niin, että hän pantiin viemään Eliä ja papintytärtä hevosella johonkin kylään; hänellä oli

tarkka kuulo, mutta ei hän kuitenkaan voinut saada selvää heidän supatuksestaan; väliin Mathilda häntä puhutteli; silloin Eli nauroi ja peitti kasvonsa. Viimein kysyi Mathilda, jos siinä oli perää, että hän kirjoitteli runoja. "Eikä ole", lausui Arne pikaisesti; silloin he molemmat nauroivat. Senjälkeen ei Arne heitä hyvin suvainnut eikä ollut heitä näkevinäänkään.

Kerran hän istui pappilan tuvassa palvelusväen siellä tanssiessa; Mathilda ja Eli tulivat kumpikin katselemaan tanssia. Jotakin he keskenään kiistelivät nurkassa, jossa seisovat. Eli ei tahtonut, mutta Mathilda tahtoi, ja hän se puolensa piti. Sitten he yhdessä tulivat hänen luokse, niiasivat ja kysyivät jos hän osasi tanssia. Arne antoi kieltävän vastauksen; tytöt kääntyivät häneen selin, nauroivat ja juoksivat tiehensä. Tuopa nyt on ianaikaista nauramista, ajatteli Arne ja kävi totiseksi. Mutta papilla oli noin kymmenen tai kahdentoista vuotias ottopoika, josta Arne paljon piti; häneltä oppi Arne tanssimaan kun osuivat kahdenkesken olemaan.

Elillä oli pikkuinen veli, jotenkin saman ikäinen kuin papin ottopoika. Pojat olivat usein yksissä ja Arne teki heille kelkkoja, suksia ja pyydyksiä; ja heidän kanssaan Arne paljon puheli tytöistä, varsinkin Elistä. Eräänä päivänä toi Elin veli hänelle sanan, että hänen pitäisi paremmin siistiä hiuksiaan. "Kuka sen sanoi!" — "Eli sen sanoi; mutta ei minun pitänyt sinulle ilmoittaa, että se oli hän." — Muutamia päiviä senjälkeen laittoi hän pojalla sanan, ettei Eli nauraisi niin paljon. Poika tuli takaisin sanoen, että Arnen toki pitäisi nauraman hiukan enemmän.

Kerran poika tahtoi Arnelta jotakin, jota hän oli kirjoittanut. Arne sen antoi hänelle eikä ajatellut sen enempää koko asiata. Joku aika senjälkeen tahtoi poika ilahuttaa Arnea sillä tiedolla, että molemmat tytöt olivat niin kovin ihailleet hänen kirjoitustaan. "Ovatko he sen sitten nähneet?" — "Ovat; heillehän minä sitä pyysinkin." — Arne pyysi poikia vasta vuoroon tuomaan hänelle jotakin tyttöjen kirjoituksista; sen he tekivätkin. Arne korjasi siinä kirjoitusvirheet karkealla lyijykynällä; hän pyysi poikia asettamaan paperin niin että tytöt sen löytäisivät. Jonkun ajan kuluttua sai hän saman paperin käteensä nuttunsa taskusta; mutta alle oli kirjoitettu: *"Tuittupäisen miesparan korjaama."*

Seuraavana päivänä lopetti Arne työnsä pappilassa ja lähti kotiansa. Niin lauhkeana, kuin hän siihen aikaan oli, ei äiti muistanut häntä nähneensä sitten kuin tuona surullisena aikana heti isän kuoleman jälkeen. Hän luki hänelle saarnan joka pyhä, tuli hänen mukanaan kirkkoon ja oli aina erinomaisen suojea ja ystävällinen. Mutta äiti tiesi että hän kaiken tämän alla kätki tuuman lähteä matkoille niin pian kuin kevät tuli.

Eräänä päivänä tultiin Böen'istä kysymään eikö Arne tahtois tulla sinne sahaamaan. Arne kävi hämilleen ja antoi myöntävän vastauksen. Heti kun sanantuoja oli mennyt, lausui äiti: "No jopa nyt jotakin! Böen'iinkö pyytävät sinua tulemaan?" — "Onko tuo nyt sitten niin merkillistä?" kysäsi Arne, mutta vältti samalla äitinsä katsetta. — "Böen'iin!" ihmetteli äiti vielä kerran. — "No, miksikäs ei sinne yhtähyvin kuin johonkuhun muuhunkin taloon?" — hän katsahti vähän ylös työstään. — "Böen'iin, Birgit Böen'in luokse — Bård, joka löi isäsi vaivaiseksi juuri Birgitan tähden!" — "Mitä sanot?" huusi nyt poikakin vuorostaan. "Oliko se Bård Böen?..."

Poika ja äiti seisovat vastakkain ja katsoivat toisiinsa. Kokonainen ihmiselämä vierii heidän silmiensä ohi, ja he näkivät sinä hetkenä kumpikin sen mustan langan juoksun, joka tätä elämää oli alusta aina loppuun asti kietonut. He alkoivat sitten puhella noista isän mahtipäivistä, jolloin Böen'in Eli itse oli kosinut tyttärensä puolesta ja saanut rukkaset; he muistelivat ja kertoivat kaikki aina siihen tapaukseen saakka, jonka jälkeen Niilo ikäpäiväkseen terveytensä menetti, ja kumpikin he selvään näkivät, ettei siinä Bård'in syytä paljontakaan ollut. Mutta hän se kumminkin oli, joka isän vaivaiseksi saattoi, — hän se oli.

"Enkö minä vieläkään ole päässyt isästä vapaaksi?" ajatteli Arne ja päätti samassa tehdä lähtöä.

Kun Arne saha olkapäällä astui jään yli järven toiselle puolelle ja sieltä ylös Böeniä kohden, näytti tämä hänestä muhkealta talolta. Huonerakennus oli vasta hiljakkoin maalattu; häntä vähin vilusti ja kenties se hänestä juuri sentähden näytti niin kodikkaalta ja hauskalta. Hän meni suorinta tietä kartanoon karjapihan yläpuolitse; siellä seisoi parvi tuuheakarvaisia vuohia lumessa, nakerrellen kuoria muutamista havupuun oksista, karjakoira juoksi edes takaisin luhan portailta ja haukkui aivan kuin olisi paholainen itse tullut taloon; mutta heti kun Arne vaan pysähtyi, heilutteli se häntäänsä ja antoi taputtaa itseään. Kyökin ovea aukaistiin usein ja Arne katsahti joka kerran sinne päin; mutta sieltä tuli vaan joko karjapiika maitokehloineen tai kyökkipiika, joka viskasi jotakin vuohille karjapihaan. Riittä puitiin parast'aikaa ja varstat kävivät tiukkaan; vasemmalla puolen halkokatoksen luona seisoi poika ja löi puita; hänen takanaan oli suuret halkopinot. Arne jätti sahasensa sen viereen ja meni kyökkiin; siellä oli valkoista hiekkaa laattialla ja hiekalle oli ripoitettu katajan havuja; seinillä kirkkaat kupariastiat kiilsivät ja hyllyllä oli pitkä rivi pystyyn asetettuja tina-astioita. Puolipäiväinen oli juuri tulella. Hän pyysi saada Bårdia puhutella. "Mene tuonne tupaan!" sanoi eräs sisällä olevista, sormellaan osoittaen ovea peräseinällä; Arne meni; ovesa ei ollut linkkua vaan messinkinen vedike; sisällä oli kaikki valoisata ja kaunista; kattoon oli maalattu somia ruusuja, kaapit olivat punaisia, omistajan nimi mustalla

oviin piirrettynä, sänky oli myöskin punainen, mutta reunoissa oli siniset juovat. Harteva, suopeakasvoinen mies istui piisin luona astioita vannehtien, tuon pitkän pöydän luona istui vaimo, jolla oli myssy päässä ja ruumiinmukaiset vaatteet; hän oli pitkä ja solakka; vaimo jakeli jyvää kahteen eri läjään. Muita ei huoneessa ollut.

"Hyvää päivää!" lausui Arne ottaen lakin päästään. Molemmat katsoivat häneen; mies hymyeli ja kysyi ken hän oli. — "Hän se oli, jota oli haettu tänne sahaamaan." — Mies hymyeli vieläkin enemmän ja lausui samalla kun painoi päänsä alas ja taaskin jatkoi työtään: "Vai niin, Arne Kampen." — "Arne Kampen?" huudahti vaimo ja tuijotti häneen. Mies vähän katsahti ylös työstään ja hymyeli taaskin. "Räätäli-Niilon poika", lausui hän ja jatkoi työtään.

Vähän sen jälkeen oli vaimo noussut istuviltaan, mennyt hyllyä kohden, kääntynyt sieltä ja mennyt kaapille, kääntynyt taaskin ja kun hän viimeinkin oli kumarruksissaan pöydän ääressä haeskellen jotakin laatikosta, kysyi hän, silmiään nostamatta: "Tuleeko *hän tänne* työhön?" — "Tulet", lausui mies, eikä myöskään nostanut silmiään työstä. — "Ei sinua kukaan pyydä edes istumaankaan", — puhui nyt mies Arnelle. Tämä kävi penkin luokse, vaimo läksi ulos, mies jatkoi työtään; Arne kysyi eikö hän saisi aloittaa. "Saatamme syödä puolipäiväistä ensin."

Vaimo ei enää tullut sisään; mutta kun kyökinovi ensi kerran aukeni, oli se Eli, joka sieltä tuli. Hän ei ensin ollut näkevinäänkään Arnea; mutta kun tämä nousi häntä tervehtimään seisahtui tyttö ja antoi hänelle kättä, ehkei hän kuitenkaan silmiään häneen luonut. Pari sanaa he siinä vaihtoivat; isä vaan työskenteli. Tytön hiukset olivat palmikoitut, hän oli puettu ahdashihaseen liivihameeseen, oli hoikka ja solakka, käsiranne hänellä oli pyöreä, mutta käsi pienoinen. Hän katti pöydän; työväki söi toisessa tuvassa, mutta Arne atriotsi täällä isäntäväen kanssa; he, näet, osuivat sinä päivänä syömään erikseen, vaikka muuten tavallisesti söivät kaikin yhdessä pitkän pöydän ympärillä valoisassa kyökissä. "Eikö äiti tule?" — "Ei hän tule, hän on luhdissa villoja punnitsemassa." — "Oletko häntä kutsunut?" — "Olen, mutta ei hän sanonut ruuasta välittävänsä." Tuli hetkinen äänettömyys. — "Onhan siellä luhdissa jokseenkin kylmä?" — "Ei äiti antanut minun laittaa sinne tulta."

Jälkeen puolen päivän Arne oli työssä; iltasella hän taas istui tuvassa muiden kanssa. Vaimokin oli silloin sisällä. Naiset neuuloivat; mies teeskenteli yhtä ja toista pientä kapinetta; Arne häntä auttoi; tuntikausi siinä varmaankin istuttiin aivan puhumattomina; sillä Elikin, joka muuten näytti olevan talon ratto, istui nyt hiljaisena työnsä ääressä. Arne ajatteli kauhistuksella, että hänenkin kotonaan usein oli laita näin; mutta hänestä tuntui, kuin hän sen vasta nyt oikein käsittäisi. Kerran Eli veti syvään henkeä, ikäänkuin hän jo olisi tarpeeksi asti pidättänyt itseään, ja sitten hän purskahti nauramaan. Isä nauroi myös, ja tuo jo Arneakin rupesi naurattamaan. Sitten he puhelivat yhtä ja toista, enimmäkseen hän ja Eli; isä siihen myöskin lausui jonkun sanan silloin tällöin. Kerran kun Arne oli puhunut pitemmältä ja lausunut ajatuksensa hyvin, tuli hän katsahtaneeksi ylös; silloin tapasi hän äidin, Birgit'in, katseen; tämä oli antanut työnsä vaipua helmaansa ja istui siinä silmät Arneen kiintyneinä. Nyt hän jälleen tarttui työhönsä, mutta heti kun Arne sanankaan vaan lausui, loi hän taaskin silmänsä häneen.

Tulipa niin maata panon aika, ja itse kukin meni omalle leposijalleen. Arne tahtoi panna merkille sen unen, jonka hän ensimmäisenä yönä näki tässä vieraassa paikassa; mutta siinä ei ollut päätä eikä pontta. Hän ei ollut koko päivänä puhunut isännän kanssa paljon mitään; mutta yöllä hän uneksi yksinomaisesti vaan hänestä. Bård oli viimeiseksi lyöpävinään korttia Räätäli-Niilon kanssa. Tämä oli vaaleana vihasta, mutta Bård vaan naurahteli ja veti puoleensa kaikki saadot.

Arne oli siellä monta päivää työssä; ei niinä päivinä puheltu paljon mitään, mutta sitä ahkerammin tehtiin työtä. Ja hiljaisia olivat kaikki, ei ainoastaan isäntäväki, vaan myöskin palvelijat, torpparit, ja vieläpä naisväkikin. Talossa oli vanha koira, joka haukkui kun joku vieras tuli kartanolle; mutta silloin huusi joku talonväestä "hiljaa!" — ja muristen meni koira taas lepäämään. Kotona Kampenissa oli katolla suuri viiri, joka kääntyi tuulen mukaan; täällä oli vieläkin suurempi viiri, mutta Arne pani merkille ettei se kääntynytkään tuulen mukaan. Kun nyt tuuli oli vastainen, pyrki viiri kaikin voimin irralleen, ja niin kauan Arne sitä katseli että hänen viimein täytyi kivuta katolle sitä korjaamaan. Ei se ollutkaan jäänyt niinkuin Arne luuli, vaan oli nappula painettu sisään, ettei se pääsisi liikkumaan. Arne sen veti pois ja heitti alas: nappula sattui Bård'iin, joka osui siitä käymään sivu. Tämä katsahti ylös. — "Mitä sinä siellä teet?" — "Minä irroitan viiriä." — "Älä sitä tee; se vinkuu käydessään." — Arne istui kahareisin katon harjalla: "Parempi sekin on, kuin että se aina on hiljaa." Bård katsoi ylös Arneen ja Arne katsoi alas Bårdiin; silloin Bård hymyili: "Sen, jonka täytyy parkua puhuessaan, on parempi vaieta, tiedämmä."

Väliin tapahtuu että joku sana kaikuu toistamiseen kauan senjälkeen kun se on sanottu, olletikin, jos se on viimeiseksi lausuttu. Bårdin sanat kaikuivat Arnen korvissa hänen kapuellessaan pakkaisessa katolta alas, seurasivatpa häntä vielä illallakin tupaan mennessä. Eli seisoi siellä hämärässä ikkunan luona ja katseli jäätä, joka hohti kirkkaana kuutamossa.

Arne läheni toista ikkunaa ja katseli ulos, niinkuin hänkin. Sisällä vallitsi hiljaisuus ja oli lämmin,

ulkona oli kylmä; kolikko iltatuuli puhalsi laaksosta ja heilutteli puita niin, että niiden mustat varjot keijuiivat sinne tänne valkoisella lumella. Pappilasta näkyi yksinäinen kynttilänvalo aina tänne saakka, se milloin laajeni, milloin suippeni, teki väliin loistavia kaareja ja säteili taas monivärisenä, niinkuin kynttilänvalo tavallisesti tekee, kun siihen kauan yhtä päätä tuijottaa. Tunturi riippui pimeänä, syvyyksissä savut majailivat, mutta ylempänä kirkasti kuuvalo valkoista lunta. Taivaalla tähdet tuikkivat ja toisella kulmalla revontulet vähän soilehtivat; mutta aivan korkealle ne eivät tahtoneet tulla. Vähän matkaa ikkunasta järveenpäin kasvoi puita, ja niiden varjot hiipivät toistensa luo; mutta tuo suuri sarapuu seisoj vain yksinään ja piirteli lumelle.

Kaikkiällä vallitsi hiljaisuus ja äänettämyys; ainoastaan silloin tällöin kuului pitkällinen, valittava vinkuna. "Mikä se on?" kysyi Arne. — "Se on viiri", vastasi Eli, ja jatkoi sitten hiljempää, ikäänkuin itsekseen puhuen: "Se on mahtanut päästä irti." Mutta Arne oli tähän saakka ollut niinkuin se, joka mielellään olisi tahtonut puhua, vaan ei kyennyt. Nyt hän lausui: "Muistatko satua laulavista rastaista?" — "Kyllä muistan." — "Niin tosiaankin... sinähän sen kerroitkin... Se oli kaunis satu." — Eli lausui niin lauhkealla äänellä, että hän melkein luuli ensi kerran sen kuulevansa: "Minä olen usein kuulevinani laulua silloin kun kaikki on hiljaa." — "Se on hyvyys meissä itessämme." Tyttö katsoi häneen pitkään, ikäänkuin olisi siinä vastauksessa ollut jotakin liikaa; he vaikenivat kumpikin senjälkeen. Viimein kysyi tyttö sormellaan ruutuun piirrellen: "Oletko hiljakkoin mitään laulua sepittänyt?" Arne punastui, mutta sitä ei tyttö hoksannut. Senpätähden hän taaskin kysyi: "Millä tavalla sinä niitä sepittelet?" — "Tahtoisitko sen mielelläsi tietää?" — "Ah, tahtoisin!" — "Minä pidän kiinni niistä ajatuksista, jotka muut kernaammin antavat luistaa", vastasi hän välttelevästi. Tyttö ei pitkään aikaan mitään virkannut; sillä hän varmaankin vertaili jotakin laulua ja mietiskeli, jos hänelläkin oli ne ajatukset olleet, ja oliko hän antanut niiden luistaa. "Se on kummallista", puhui hän ikäänkuin itsekseen ja alkoi taaskin piirrellä ruutuun. — "Minä tein erään laulun kun sinut ensi kerran näin." — "Missä oli?" — "Pappilan luona, tuolla, se oli samana iltana, kuu sinä sieltä muutit; — minä näin sinut järvessä." — Tyttö nauroi, seisoj sitten hetken hiljaa. "Anna mun kuulla se laulu." — Arne ei vielä koskaan ollut sitä tehnyt, mutta nyt hän alkoi tytölle laulaa:

Hän Venelillä hyppäsi nopeaan
Vastaan armastaan, j.n.e.

Eli kuunteli tarkkaan; hän seisoj vielä kauan senjälkeen kuu Arne jo oli laulamasta lakannut. Viimein hän puhkesi puhumaan: "Voi kuinka minä häntä säälin!" — "Se tuntuu minusta niinkuin en olisikaan sitä itse tehnyt", lausui Arne, sillä hän ujosteli, eikä hän myöskään voinut käsittää, kuinka se hänen mieleensä oli tullut. Hän jäi seisomaan ja katseli laulun jälkeen. Silloin tyttö lausui: "Mutta eihän minun niin käynee?" — "Eihän nyt toki, ei, ei! ... minä ajattelin oikeastaan itseäni." — "Käykös sinulle sitten niin?" — "En tiedä; — mutta silloin minusta tuntui siltä; — nyt ei enää ole niin: mutta yhteen aikaan olin minä hyvin raskasmielinen." — "Se on kummallista", — tyttö taaskin piirteli ruutuun...

Kun Arne seuraavana päivänä tuli puolipäiväiselle, kävi hän ensin ikkunan luokse. Ulkona oli ilma sakeata ja harmaata; täällä sisässä oli lämmin ja hyvä olla, mutta ruutuun oli sormella piirretty: "Arne, Arne, Arne" ja monta monituista kertaa "Arne"; sen ikkunan luona Eli juuri edellisenä iltana oli seisonut.

Mutta seuraavana päivänä ei Eli tullut näkyviin; hän oli sairaana. Ylipäätään hän ei näinä aikoina voinut hyvin; hän sanoi sen itse, ja helposti sen muutkin voivat nähdä.

Yhdestoista luku.

Joku päivä senjälkeen tuli Arne sisälle ja kertoi, mitä hän vastikään oli ulkona kuullut, että papin tytär, Mathilda, juuri nyt oli lähtenyt kaupunkiin, muutamiksi päiviksi niinkuin hän itse luuli, mutta, sen mukaan kuin vanhemmat olivat päättäneet, jäädäkseen sinne vuodeksi tai pariaksi. Eli ei siitä mitään ollut kuullut ennenkuin Arne sen nyt sanoi; hän kaatui maahan ja meni tainnoksiin.

Arne ei koskaan ennen ollut sellaista nähnyt; hän juoksi palvelustyttöjä hakemaan ja nämä taas vanhempia, jotka heti kiiruhtivat sisään; suuri hämmennys tuli koko taloon; kahlekoira haukkui luhan portailla. Kun Arne hetken päästä tuli sisään jälleen, oli äiti polvillaan sängyn vieressä; isä piteli sairaan päätä. Palvelijatytöt juoksivat, toinen vettä noutamaan, toinen rohtoja ottamaan kaapista, kolmas otti liiviä auki kaulan kohdalta. "Voi, Jumala sinua lohduttakoon ja auttakoon!" lausui äiti; "hullusti se oli kaikessa tapauksessa ett'emme hänelle mitään sanoneet; sinä se olit Bård, joka sen kielsit, voi, Jumala sinua lohduttakoon ja auttakoon!"

Bård et mitään vastannut. "Johan minä sen sanoin; mutta minun tahdostani ei koskaan lukua pidetä; voi Jumala sinua lohduttakoon! Aina sinä hänelle olet ilkeä, sinä Bård; sinä et käsitä hänen mieltään,

sinä; etkä sinä tiedä miltä tuntuu kun jotakuta rakastaa, sinä!" Bård ei mitään vastannut. "Ei hän ole niinkuin muut, ne voivat surua kantaa, mutta hän sen alle sortuu, heikko ja hiemeräinen kuin hän on. Ja varsinkin nyt kun hän ei muutoinkaan ole terve. Toinnu taas, lapseni, toinnu, me olemme hyviä sinua kohtaan! Toinnu, oma armas Elini, äläkä tee meille tuollaista huolta!" Silloin lausui Bård: "Joko sinä puhut liian vähän taikka taas liian paljon"; — hän katsahti Arneen, ikäänkuin olisi hän suonut tämän menevän tiehensä tänlaista puhetta kuuntelemasta. Kun tytöt kumminkin jäivät sisään, jäi Arne myös, poistui vaan hiukan ja läheni ikkunaa. Nyt sairas sen verran tointui, että saattoi katsoa ympärilleen ja tuntea niitä, jotka seisovat hänen sänkynsä vieressä; mutta samassa tuli muistikin takaisin; hän huusi: "Mathilda!" ja alkoi vetotaudin tapaisesti nyyhkiä, jotta oli vaikea olla koko huoneessa. Äiti koki häntä lohduuttaa ja isä asettui niin, että tyttö hänen näkisi; mutta sairas työnsi heitä luotaan; "pois!" huusi hän, "minä en teitä rakasta, pois!" — "Herran tähden! etkö sinä vanhemmistasi pidä?" kysyi äiti. — "En! Te olette kovia minua kohtaan, ja riistätte minulta ainoan ilon mitä minulla on!" — "Eli, Eli! älä puhu noin!" rukoili äiti kauniisti. — "Puhunpas, äiti", huusi hän, "nyt minun täytyy se sanoa. Te kiusaatte minua täällä sisällä, jossa minä en saata olla iloinen useimmin kuin ulos lähteissäni! Ja Mathildan te otatte minulta, sen ainoan, jota minä ikävöin ja josta minä pidän koko tässä mailmassa! Voi, Jumalani, mitä otankaan eteeni kun Mathilda ei enää ole täällä, — varsinkin nyt, kun minulla on niin paljon, niin paljon semmoista, jonka kanssa en pääse selville, kun en voi siitä kellekään puhua!" — "Mutta ethän sinä tätä nykyä käynytään juuri usein hänen lunnaan", lausui Bård. — "Mitä se teki kun minä näin hänen ikkunasta", vastasi sairas ja itki niin lapsellisen sydämellisesti, ettei Arne mielestään vielä koskaan ollut senlaista itkua kuullut. — "Ethän sinä voinut häntä ikkunasta nähdä", arveli Bård. — "Näinhän kumminkin talon", vastasi tyttö, ja äiti jatkoi katkerasti: "Sinä et käsitä sen laista, Bård." Sitten Bård ei enää mitään virkannut. "Nyt en minä enää koskaan saata ikkunan luokse mennä", lausui Eli. "Aamusilla minä aina ensimmäiseksi menin ikkunan luokse, kun ei mulla ollut ketään muuta, jonka luokse olisin mennyt. Mathilda, Mathilda!" Hän väanteli itseään sängyssä ja alkoi taaskin ääneen itkeä. Bård istui pallille ja katsoi häneen.

Eli ei niinkään pian tointunut, kun he ehkä olivat luulleet. Illalla he vasta huomasivat että hän oli kääntynyt tautiin, joka ehkä jo pitemmänkin aikaa oli kytenyt hänen ruumiissaan, ja Arnea kutsuttiin sisään auttamaan, kun häntä kannettiin omaan huoneeseen. Hän ei ollut silloin tunnossaan, mutta makasi hiljaa ja laimeana; äiti istui hänen luonaan; isä seiso jalkopäässä ja katseli, sitten hän meni työnsen. Arne teki samoin, mutta sinä iltana hän rukoili tytön edestä maata pannelsaan, rukoili että hän, nuori ja kaunis kuin hän oli, tulisi onnelliseksi mailmassa ja saisi nauttia elämän iloa kenenkään estämättä.

Seuraavana päivänä istuivat isä ja äiti yhdessä puhellen keskenään. Arne kysyi kuinka nyt oli laita. Kumpikin odottivat että toinen vastaisi, ja sentähden Arne kauan sai odottaa vastausta; mutta vihdoinkin isä lausui: "Huonosti on laita." — Sittenmin sai Arne kuulla, että Eli oli hourinut koko yön, taikka, niinkuin isä sanoi, puhunut mielettömyyttä. Nyt hän makasi kovassa kuumeessa, ei tuntenut ketään eikä tahtonut syödä mitään, ja vanhemmat neuvottelivat juuri, onko heidän lähettämisen lääkäriä noutamaan. Kun he senjälkeen menivät ylös ja jäivät sairaan luokse, ja Arne jäi yksinään huoneeseen, tuntui hänestä ikäänkuin olisi tuolla ylhäällä elämä ja kuolema taistelleet, mutta hän istuusi ulkopuolelta.

Muutamien päivien kuluttua oli Eli kuitenkin parempi. Kerran kuin isän vuoro oli häntä hoitaa, pisti tytön päähän pyytää nähdäkseen sitä lintua, jonka Mathilda oli hänelle lahjoittanut. Silloin vastasi Bård, niinkuin tosi olikin, että kaikessa tässä hämningissä oli unohdettu koko lintu, ja nyt se oli kuollut. Äiti tuli sisään samassa kun Bård tätä kertoi, ja ovelta jo tullessaan hän huusi: "Voi, Jumala armahtakoon, mikä pöllö sinä olet, Bård, kun tuonlaisia kerrot tuolle sairaalle lapsukaiselle! Kas niin, eikös hän pyörry taas käsiimme; Jumala sinulle syntisi anteeksi antakoon!" Niin usein kuin sairas tointui, huusi hän linnun perään, arveli ettei Mathildalle koskaan kävisi hyvin, koska lintu oli kuollut, tahtoi Mathildan luokse ja pyörtyi uudelleen. Bård seiso vieressä ja katseli siksi kun varsin hullusti rupesi käymään, sitten hänkin tahtoi olla apuna; mutta äiti työnsi hänen pois ja sanoi itse hoitavansa sairasta. Silloin Bård katsoi näihin molempiin pitkän aikaa, pani sitten molemmin käsin lakin päähänsä, kääntyi ja läksi huoneesta.

Pappi tuli rouvineen myöhemmällä sairasta katsomaan; sillä tauti pääsi nyt uuteen voimaan ja yltyi niin kovaksi, että henkeä kysyttiin.

Sekä pappi että rouva ottivat Bårdin tutkinnon alle ja arvelivat hänen olevan liian kovan lasta kohtaan; he saivat kuulla aamullisen tapauksen, ja pappi sanoi silloin suoraan, että senkaltainen menetys oli tunnotonta; hän tahtoi itse ottaa lapsen luokseen, lausui hän, niin pian kun hän tointuisi sen verran että voitaisiin häntä kulettaa; vihdoin viimein ei papinrouva enää tahtonut häntä nähdäkään, otti vaan ja istui sairaan luona, puhutteli tohtoria, ja otti itse määritykset vastaan ja kävi siellä useat kerrat päivässä hoitamassa sairasta niiden jälkeen. Bård käveli ulkona kartanolla paikasta toiseen, mieluummin kuitenkin niin, että sai oleskella yksinään, seiso usein pitkät ajat liikkumattomana, korjasi sitten molemmin käsin sukkiaan ja ryhtyi jotakin toimittamaan.

Äiti ei häntä enää puhutellut; tuskin he katsoivatkaan toisiinsa. Pari kertaa päivässä kävi Bård sairaan luona; silloin hän heitti saappaat jaloistaan jo portailla ja laski lakkinsa ulkopuolelle ovea, jonka hän varovasti aukaisi. Heti kun hän tuli sisään, kääntyi Birgit pois, ikäänkuin ei hän. olisi Bårdia nähnytään, istui niinkuin ennenkin kumarruksissaan, pää käden nojassa ja katseli sairasta. Tämä makasi kalveana ja hiljaisetta eikä tiennyt mistään. Bård seisoi hetken sängyn alapäässä, katsoi peiliin molempiin eikä virkannut mitään. Kerran kun sairas liikahti, ikäänkuin heräämisillään, hiipi hän heti pois yhtä hiljaa kuin oli tullutkin.

Usein Arne ajatteli, että siinä nyt miehen ja vaimon sekä vanhempain ja lapsen välillä oli lausuttu sanoja, jotka kauan olivat kyteneet ja jotka eivät hevin mielestä menisi. Hän halusi sieltä pois, vaikka hän tosin enin olisi tahtonut tietää, kuinka Elin kävisi. Mutta voi sen kumminkin kaikessa tapauksessa saada kuulla, arveli hän, ja meni Bårdille sanomaan, että hän nyt mielellään läksisi kotiin; työ, jota varten hän oli tullut, oli jo tehtynä. Bård istui ulkona hakkuupölkylä, kun Arne tuli hänen luokseen ja ilmoitti aikeensa. Hän istui kumarruksissaan ja kaivoi nappulalla lumeen. Arne tunsu nappulan, se oli sama, jonka hän oli viiristä irroittanut. Bård ei nostanut päätään; hän sanoi: "Eihän täällä tätä nykyä liene hauska olla; — mutta en sinua vielä mielelläni laskisi menemäänkään." Sen enempää ei Bård puhunut eikä Arnekaan siihen mitään vastannut; hän jäi siihen vielä hetkeksi seisomaan, läksi sitten pois ja ryhtyi johonkin toimeen, ikäänkuin olisi se sillä päätetty että hän vielä jäisi tuonemmaksi.

Kun Arnea myöhemmällä käskettiin sisään illalliselle, istui Bård aina vielä hakkuupölkylä. Arne lähestyi häntä silloin ja kysyi kuinka Elin laita oli. "Varmaankin varsin hullusti", lausui Bård; "koska näin äidin itkevän." Oli juurikuin joku olisi vaatinut Arnea istumaan, ja hän asettui Bårdia vastapäätä, erään kaadetun puun nenälle. "Minä olen näinä päivinä paljon ajatellut isääsi", lausui Bård niin äkkiarvaamatta ettei Arne tiennyt siihen mitään vastata. — "Kaikei sinä tiedät, mitä meillä oli välillämme?" — "Kyllä sen tiedän." — "No niin, luullakseni sinä kumminkin tiedät asian vaan puoleksi, ja panet suurimman syyn minun puolelleni." Arne vastasi hetken kuluttua: "Siitä asiasta kaikei olet jo sopinut Jumalasi kanssa, niin vissisti kuin isänikin sen nyt on tehnyt." — "No niin, asia on niinkuin se otetaan", vastasi Bård. "Kun minä löysin tämän nappulan, oli se mielestäni niin kummallista, että sinä juuri tulit tänne viiriä irroittamaan. Yhtä hyvin aikaisemmin kuin myöhemminkin, ajattelin minä." Bård otti lakin päästään ja istui nyt katsellen sen sisään.

Arne ei vielääkään ymmärtänyt, että hän tällä ilmoitti tarkoituksensa puhua hänelle hänen isästään. Eikä hän ymmärtänyt sitä vielä silloinkaan kun Bård alkoi; niin vähän se oli Bårdin tapaan. Mutta aina sen mukaan kun Bård puhettaan pitkitti, tuli Arne huomaamaan, mitä hän mielessään oli tuntenut, eikä hän sen jälkeen suinkaan vähemmin kunnioittanut tuota hidasluntoista mutta perin rehellistä miestä.

"Saatoin olla noin neljäntoista vuotias", lausui Bård puhuen vitkaan ja pysähtymällä tavan takaa ikäänkuin hän tarkoin olisi punninnut jok'ainoan sanan. "Saatoin olla noin neljäntoista vuotias, kun tulini tuntemaan isäsi, joka oli samassa iässä. Hän oli hyvin raju eikä kärsinyt ketään etevyydessä rinnalleen. Minä olin ripille laskettaessa ensimmäisenä ja hän toisena, ja siitä saakka hän aina katsoi minuun karsaasti. — Usein hän näytti aikovan otella minun kanssani, mutta ei siitä koskaan valmista tullut; luultavasti meiltä kummaltakin puuttui tarpeellista itseluottamusta. — Mutta kummallista se oli, että hän tappeli joka ikinen päivä eikä kumminkaan koskaan mitään onnettomuutta hänelle tapahtunut; ja ainoa kerta kun minä siihen ryhdyin kävi niin hullusti kuin suinkin saattoi; — mutta kyllähän sen voikin arvata: minä olin viivytellyt liian kauan..."

"Niilon halu oli kaikkiin tyttöihin ja niiden myöskin häneen. Oli vaan yksi ainoa, jota minä halusin omakseni, mutta hänenkin otti Niilo minulta joka ainoassa tanssissa, häätöloissa ja muissa pidoissa; se tyttö oli sama, joka nyt on vaimonani... Usein teki mieleni koetella voimiani Niilon kanssa sen asian tähden; mutta pelkäsin joutuvani tappiolle, ja silloin tiesin menettäväni Birgitin samalla. — Kun kaikki muut olivat menneet tiehensä, kannoin minä samat kuormat kuin hän oli kantanut, potkaisin saappaani korkoa samaan orteen kuin hänkin; mutta ensi kerran kun hän taas sieppasi tytön minulta, en tohtinut kumminkaan käydä otteluun hänen kanssaan; — kerran kuitenkin, kun hän aivan nenäni edessä hyväili tyttöä, otin minä niskasta erästä rotevaa miestä ja heitin hänen pitkäkseen, noin vaan lystin vuoksi. Silloin Niilon kasvot kävivätkin vähän kalveiksi.

"Jos hän olisi edes ollut tytölle hyvä, mutta hän petti hänen, ja sen hän teki aina uuhelleen joka tilapäessä. Luulen melkein tytön kuitenkin pitäneen hänestä sitä enemmän. — Sillä tavoin asiat kävivät, kunnes viimeinen tapaus sattui. Nyt sen täytyy päättyä, arvelin minä, käyköön sitten syteen tai saveen. Eikä Jumalakaan sallinut hänen enää pitemmälle mennä, luullakseni, sillä hän kaatui pahemmin kuin olisin tahtonutkaan... Sen erän perästä en häntä enää koskaan nähnyt."

He istuivat kauan aikaa äänettäminä; vihdoin jatkoi Bård:

"Minä kosin uudelleen Birgitiä; hän ei myöntänyt eikä kieltänyt, ja silloin arvelin sen kenties sittemmin muuttuvan paremmaksi. Me menimme yhteen, häät pidettiin alhaalla laaksossa erään tädin luona; paljon me alotimme, ja yhä on omaisuutemme kasvanut. Meidän talomme olivat vieretysten ja

ne tulivat nyt yhdistetyiksi, niinkuin tuumani oli ollut aina pienestä saakka; mutta muuten ei käynyt niinkuin olin ajatellut..." — Hän vaikenen kauan; Arne ensin luuli hänen itkevän; mutta ei hän sitä kumminkaan tehnyt. Mutta kun hän puhettaan pitkitti, oli hänen äänensä vielä lauhkeampi kuin tavallisesti.

"Birgit oli ensimmältä harvapuheinen ja kovasti surumielinen. Minulla ei ollut mitään lohduttavaa sanaa ja sentähden minä vaikenin. Sitten hän väliin sai tuon itsevaltaisuuden halun, jonka ehkä olet huomannut; se oli jonkunlaista vaihtelua ja sentähden minä vaikenin myöskin silloin. — Mutta oikein iloista päivää minulla ei ole ollut, siitä saakka kun naimiseen menin, ja nyt olen kumminkin ollut naituna jo kaksikymmentä vuotta..."

Tässä hän katkaisi nappulan keskeä poikki; sitten hän vähän aikaa istui palaisia katsellen.

"... Kun Eli kasvoi vähän suuremmaksi, ajattelin, että hänellä kenties olisi hauskeampi olla vieraisissa ihmisissä kuin täällä kotona. Harvoin minulla juuri on omaa tahtoa ollut; enimmäkseen onkin siinä tapauksessa hullusti käynyt, — ja niin teki silloinkin. Äiti ikävöitsi lasta, vaikka järvi vaan oli välillä, ja vihdoin viimein huomasi myöskin ettei pappilassakaan kaikki ollut niinkuin olla piti, sillä tuo pappilan herrasväki on nyt kerrassaan senlaista leväperäistä joukkoa; mutta liian myöhään sen huomasi. Eihän tyttö enää pidä enemmän isästään kuin äidistäänkään."

Bård oli taaskin ottanut lakin päästään; pitkät hiuksensa olivat valuneet otsalle, hän pyyhkäisi ne silmiltään ja painoi taas molemmin käsin lakin päähänsä, ikäänkuin aikosi hän tehdä lähtöä; mutta kääntyessään huonerakennukseen päin, pidättyi hän vielä ja lausui, samalla kun hän katsahti ylös tyttärensä kammarin ikkunaan:

"Luulin olevan parasta, ettei Mathilda sanoisi hänelle jäähyväisiä; mutta sekin oli hullusti. Minä ilmoitin hänelle että lintu oli kuollut, sillä siihen olin minä syypää, ja sentähden luulin olevan parasta tunnustaa se hänelle; ja se taas oli hullusti. Ja niin on kaiken kanssa. Aina on aikomukseni ollut hyvä, mutta seuraus paha ja nyt on viimein tullut niin pitkälle, että vaimo ja tytär tuolla minua panettelevat, ja minä kävelen täällä yksinäni."

Palvelustyttö huusi heille, että ruoka jo jäähtyi. Bård nousi. "Hevoset, luulemma, hirnuvat", lausui hän; "lienettekö unohtaneet antaa niille heiniä"; — hän meni talliin niitä ruokkimaan.

Kahdestoista luku.

Eli oli taudin jälkeen varsin voimaton; äiti istui hänen luonaan yöt ja päivät; isä kävi niinkuin ennenkin sukkasillaan heitä tervehtimässä, jättäen lakkinsa ulkopuolelle ovea. Arne oli yhä vieläkin talossa; hän ja isä istuivat iltasilla yhdessä; Arne oli aina enemmän ruvennut pitämään Bårdista. Bård oli taitava ja ajatteleva mies; mutta hän ei oikein rohjennut tietoonsa luottaa. Kun nyt Arne auttoi häntä selville muutamissa suhteissa ja kertoi hänelle senlaista, jota hän ei tiennyt, oli Bård hänelle siitä hyvin kiitollinen.

Kohdakkoin saattoi Eli aika ajoin istua yläällä, ja sen mukaan kun hän vointiinsa tuli, kävi hän aina oikullisemmaksi; kun Arne eräänä iltana istui tuvassa laulellen, lähetti Eli äidin pyytämään häntä hänen kammarinsa laulamaan, voidaksensa paremmin kuulla sanat. Arne oli varmaankin yksinäisyydessään laulellut juuri Elille; sillä kun äiti oli asiansa toimittanut, punastui hän ja nousi seisalleen, ikäänkuin olisi hän tahtonut sitä kieltää, vaikei kukaan semmoista sanonutkaan. Pian hän kuitenkin toimentui ja vastasi välttelevästi, ettei hän osannut paljon mitään laulaa. "Ei se siltä kuulu, kun yksinäsi olet", arveli äiti.

Arne antoi myöten ja läksi. Hän ei ollut Eliä nähnyt siitä päivästä, kun häntä kammarin kannettiin, ja arvasi tytön paljon muuttuneen tautinsa alla; oikeinpa hän sitä ajatellessaan tuli vähän pelon alaiseksi. Mutta kun hän hiljaa aukaisi kammarin oven ja astui sisään, oli huoneessa pilkkoisten pimeä, eikä hän nähnyt ketään. Hän jäi oven suuhun seisomaan. "Kuka se on?" kysyi Eli selvällä, mutta hiljaisella äänellä. — "Kampenin Arne", vastasi hän varovasti, saadakseen äänensä lauhkeaksi. — "Hyvin teit, kun tänne tulit." — "Kuinka sinä voit, Eli?" — "Kiitoksia, kyllä minä jo olen paranemaan päin."

"Istu, Arne hyvä!" lausui hän hetken kuluttua ja Arne hapuili eräälle tuolille, joka oli sängyn luona. — "Oli niin suloista kuunnella sinun lauluasi, sinun täytyy nyt laulaa minulle jotakin täällä kammarissa." — "Kun minä vaan tietäisin, mitä täällä sopii laulaa." Tuli hetkeksi äänettömyys; sitten Eli lausui: "Laula joku virsi", ja Arne lauloi erään, jota ripille laskettaissa tavallisesti laulettiin. Kun virsi oli loppunut, kuuli hän Elin itkevän eikä tohtinut sen vuoksi enää toista aloittaa; mutta Eli pyysi: "Laula vieläkin joku virsi", ja nyt Arne lauloi sen, jota lasten ripille mennessä lauletaan. — "Olen miettinyt niin paljon täällä

maatessani", lausui Eli. Arne ei siihen tiennyt mitään vastata; hän kuuli pimeässä tytön hiljaisen itkun. Kello raksutti seinällä, näppäsi ja löi useita lyöntiä; Eli huokasi syvään ikäänkuin helpoittaakseen sydäntään ja sitten hän lausui: "Kuinka ymmärtämätön minä olen ollut, en ole isää enkä äitiäkään oikein tuntenut... Minä en ole ollut hyvä heitä kohtaan, ja sentähden oli niin kummallista kuunnella lasten rippivirttä."

Pimeässä aina saattaa helpommin lausua totuuden; silloin puhutaan enemmän kuin päivällä toisiaan silmiin katsellessa.

"Senlaista puhetta on hauska kuulla", vastasi Arne; hän muisti, mitä Eli oli vanhemmilleen lausunut sairaaksi kääntyessään. Eli arvasi Arnen tarkoituksen, ja sentähden hän lausui: "Jumala tiennee, koska olisin oikein oppinut äitiä tuntemaan, ellei minulle tätä olisi tapahtunut." — "Onko hän nyt puhunut sinulle?" — "Joka ainoa päivä; hän ei muuta ole tehnytään." — "Sitten kaiketi olet saanut kuulla monta asiaa." — "Sanopas muuta."

"Kaiketä on hän puhunut myöskin isästäni?" — "On kyllä." — "Muistaneeko häntä vieläkin?" — "Hän muistaa isääsi." — "Isä ei ollut hyvä äidillesi." — "Äiti raukka!" — "Pahimmasti hän kuitenkin teki itselleen."

Kumpikaan ei heistä nyt tahtonut ajatuksiaan toiselle lausua. Eli se oli, joka ensimmäisen sanan lausui. "Sinä taidat olla isäsi näköinen?" — "Niin sitä sanotaan", vastasi Arne välttelevästi; Eli ei huomannut, että hän lausui sen erinomaisella äänellä, ja pitkitti sentähden hetken kuluttua: "Osasiko hänkin lauluja sepittää?"

"Ei." —

"Laula minulle nyt jotakin — — — jotakin omista lauluistasi!" Mutta Arnella ei ollut tapana myöntää että hän omia laulujaan lauloi. "Ei minulla ole mitään senlaista", vastasi hän. "Onpa sinulla vain ja kyllä sinä niitä laulatkin kun sitä sinulta pyydän." — Sitä ei Arne vielä koskaan ollut muille tehnyt, mutta nyt hän Elille lauloi seuraavan laulun:

Urpuja näytteli puu jo lehtinen.

"Vienenkö nuo?" sanoi halla jo puuhun huokuen.

"Siks' olla noiden suo,

Kuu kukan saavat nuo!"

Rukoili nyt lehtivä puu vavisten.

Puussa, jok' kukki jo, lauloi lintunen.

"Vienenkö nuo?" sanoi tuuli jo puussa liehuen.

"Siks' olla noiden suo,

Kun marjan saavat nuo!"

Rukoili nyt kukkiva puu vavisten.

Puu jo sai marjoja alla heltehen.

"Vienenkö nuo?" sanoi tyttönen punaposkinen.

"Kaikk', armas, ottaa saat

Nuo marjat mehukkaat!"

Puu sanoi, oksakin myönsi myös sen.

Eli tohti tuskin hengittäääkään, tarkkaan hän tätä laulua kuunteli. Arne kävikin laulamasta herettyään hämillään, ikäänkuin olisi hän nyt ilmituonut enemmän kuin oli aikonutkaan.

Pimeys painaa raskaasti niitä, jotka puhumattomina istuvat yhdessä; he eivät koskaan ole toisiaan likempänä kuin silloin. Arne kuuli Elin vähimmäinkin liikeyhdyksen, kuuli kun hän kädellään peitettä sively, taikka kun hän vaan syvempään henkeä veti.

"Arne, etkö saattaisi opettaa minua lauluja sepittämään?" — "Oletko koskaan koettanut?" — "Olen sitä näinä viimeisinä päivinä tehnyt, mutta en minä ole saanut mitään syntymään." — "Mistä sitten olet aikonut laulaa?" — "Äidistä, joka piti niin paljon isästäsi." — "Se on raskas aine." — "Se onkin saanut minun itkemään." — "Älä etsi aineita, ne tulevat itsestään." — "Millä tavoin ne tulevat?" — "Niinkuin muukin mieluinen, silloin kun sitä vähimmin odotat." — "Se minua ihmetyttää, Arne, että sinä halajat pois, sinä, joka kannat mielessäsi niin paljon ihanata." — "Tiedätkö *sinä*, että minä halajan?" — Tyttö ei siihen mitään vastannut, hän makasi hiljaa, ikäänkuin ajatuksiinsa vaipuneena. "Arne sinä et saa lähteä pois!" lausui hän ja Arnen sydän kävi lämpimäksi niistä sanoista. — "Toisin ajoin onkin minulla siihen vähemmän halua." — "Äitisi varmaankin pitää sinusta paljon. Minua haluttaa nähdä sinun äitiäsi!" — "Tule Kampeniin kuu paranet." Ja mielessään Arne samalla näki hänen istumassa Kampenin valoisassa tuvassa tunteita katsellen; sydän rupesi rajusti sykkimään, veri kohosi päähän. — "Täällä on kovin lämmin", lausui hän ja nousi seisalleen.

Tyttö kuuli sen. "Arne, hyvä, aiotko jo mennä?" lausui hän ja Arne istahti jälleen.

"... Sinun tulee usein käydä meitä katsomassa; äiti pitää sinusta niin paljon." — "Kyllä se minustakin olisi hupaista; ... mutta tulisihan minulla kuitenkin olla jotakin asiaa." — Eli vaikeni hetken, ikäänkuin hän jotakin olisi miettinyt. "Luulen", lausui hän, "äidillä olevan jotakin pyydettyä sinulta."

Arne kuuli hänen nousevan istumaan sängyssään. Ei pienintäkään ääntä kuulunut huoneessa paitsi kellon raksutus seinällä. Viinein Eli lausui:

"Kunpa nyt olisi kesä!"

"Kesä?" — Arnen mieleen juohtui lemuavat lehvät ja kellojen kilinä, paimenten huudot tuntureilta, laulut laaksoista. Mustajärvi hohti kirkkaana auringon valossa, talot keijuivat vedessä. Eli tuli tuvan ovesta, niinkuin ennen ja istui kivelle. — "Kun olisi kesä", pitkitti tyttö, "ja minä istuisin tuolla rinteellä, luulen varmaan että nyt voisinkin laulaa jonkun laulun..."

Arne nauroi ja kysyi: "Mistä sinä sitten laulaisit?" — "Jostakin iloisesta, jostakin... niin en tiedä itsekään..."

"Sano se Eli!" — Arne nousi iloissaan seisomaan, mutta malttoi mieltänsä ja istahti jälleen.

"En minä sitä sinulle sanoisi, en millään tavalla!..." — Eli nauroi. — "Minä lauloinkin sinulle kun pyysit." — "Vaikka, mutta en sittenkään, en, en!" — "Eli, luuletko minun tekevän pilkkaa siitä pienestä värssystä, jonka olet sepittänyt?" — "En minä sitä luule, Arne; mutta se ei olekaan semmoista, jota itse olen tehnyt." — "Onko sen joku muu sitten tehnyt?" — "Niin, se tuli noin lentäen." — "Silloinhan sen voit minulle sanoa." — "Ei, ei se semmoistakaan ole, Arne, älä kysy minulta enää." Tyttö varmaankin kätki päänsä peitteen alle; viimeiset sanat melkein sammuihin siihen paikkaan. — "Eli, nyt sinä et ole minulle hyvä, niinkuin minä olen sinulle ollut!" — Arne nousi ylös. — "Arne, tämä on toista — sinä et ymmärrä minua — mutta se oli... en tiedä itsekään... toisen kerran — — älä minuun suutu, Arne, älä mene pois!" — tyttö alkoi itkeä.

"Eli, mikä sinun on?" — Arne kuunteli. "Oletko kipeä?" — hän ei sitä itsekään uskonut. Tyttö itki aina vieläkin; Arne ei oikein tiennyt, mitä hänen tuli tehdä — "Eli!" — "Mitä niin?" — he puhuivat kuiskaamalla kumpikin. — "Anna kätesi tänne!" — Tyttö et vastannut; Arne kuunteli, — hapuili peitteellä ja sai kiinni pienestä kädestä, joka oli paljaana!

Joku tuli portaita ylös, ja kädet irtautuivat! Äiti se oli, joka toi valkeata. "Te varmaankin istutte liian kauan pimeässä", lausui hän ja laski kynttilän pöydälle. Mutta he eivät kumpikaan sietäneet valoa; Eli kätki kasvonsa päanaluseen, Arne suojasi kädellä silmiään. "Niin, se häikäisee ensimmältä", lausui äiti; "mutta kyllä siihen pian tottuu."

Arne haeskeli laattialta lakkia, jota hänellä ei mukana ollutkaan, ja sitten hän läksi.

Toisena päivänä kuuli hän Elin aikovan tulla tupaan jälkeen puolenpäivän. Arne kokosi kapineensa ja sanoi jäähyväiset. Kun Eli tuli alas, oli hän jo mennyt.

Kolmastoista luku.

Tunturein väliin tulee kevät myöhäiseen. Posti, joka talvikelillä kulkee valtatieä kolmasti viikossa, ei huhtikuussa enää tule kuin kerran, ja tunturilaiset silloin tietävät, että lumi jo muualla on sulanut, aura maahan pantu, jäät lähteneet ja höyryt liikkeellä. Täällä vielä on lunta kolmen kyynärän paksulta, raavaat ammovat pahnoilla, ja lintuset tulevat, piiloutuvat ja palelevat. Yksinäinen matkustaja kertoo jättäneensä vaunut jällellepäin laaksoon ja näyttää kukkasia, joita hän on poiminut tienvarrelta ja ottanut mukaansa. Silloin ihmiset alkavat ikävöidä, käyskentelevät ulkona, puhelevat ja tarkastavat ilmaa ja aurinkoa, joka päivä päivältä ylenee. He kylvävät poroa lumelle, muistellen niitä, jotka nyt kukkia poimivat.

Semmoisena vuodenaikana se oli, kun Kampenin vanha Margit tuli käyden pappilaan ja pyysi saada pappia puhutella. Häntä käskettiin menemään virkahuoneeseen, jossa pappi, laihanlainen, valkotukkainen mies, jolla oli suuret silmät ja lasit nenällä, otti hänen hyvin vastaan, tunsu hänet ja käski istumaan. "Onko taaskin Arnesta jotakin?" kysyi pappi, juurikuin olisivat he jo usein ennenkin hänestä puhuneet. "On, Jumala paratkoon", vastasi Margit, "eihän minulla ole koskaan muuta kuin hyvää hänestä puhuttavana, mutta se on kumminkin niin raskasta", — vaimo näytti hyvin murheelliselta. — "Joko tuo halu taaskin on tullut?" kysyi pappi. — "Pahemmin kuin milloinkaan tätä ennen", vastasi äiti. "Ei kuuna päivänä hän viihdy täällä siksi kun kevät tänne ylös joutuu." — "Hän on

sittenkin luvannut jäädä luoksesi." — "On tosin; mutta, Herran tähden, hän olkoon omassa vallassaan; kun mieli tekee ulos mailmaan, niin lähteköön hän vaan. Kuinka silloin minun käynee?..."

"Kyllä minä kuitenkin vielä toivon, ettei hän sinua jätä", lausui pappi. — "Ei suinkaan hän sitä tekisikään, mutta kun hän nyt ei viihdy kotona? Minä olen hänen tiellään, ja se vaivaa mun omaa tuntoani. Väliin ajattelen, että minun tulisi itseni pyytää häntä lähtemään." — "Mistä tiedät, että hänen mielensä palaa nyt enemmän kuin ennen matkoille?" — "Kyllä sen kaikesta näen. Puoli talvesta ei hän ole kertaakaan ollut muualla työssä. Sitä vastaan hän kolmasti on käynyt kaupungissa ja joka kerran viipynyt siellä aina kauemmin. Työtä tehdessään hän tuskin koskaan enää puhelee; ja sitä hän kuitenkin ennen usein teki. Monet ajat hän istuskelee ylhäällä luhdissa ja katselee ikkunasta ulos tuntureita kohden; hän saattaa istua siellä koko iltapuolenpäivää sunnuntaisin, ja usein, kun kuuvalo on, istuu hän siellä pitkään yön päälle." — "Eikö hän sinulle koskaan lue?" — "Joka pyhä hän lukee ja laulaa minulle, mutta hän tekee sen vaan noin hätimmiten, paitsi jonkun kerran, kun hän taas kiihtyy liiaksikin." — "Eikö hän sinulle puhele sitten koskaan?" — "Usein hän siinä pitää loma-aikaa niin kauan, että mun täytyy itkeä itsekseni. Silloin hän kaiketi sen huomaa ja rupee puheisin, mutta hän pysyy aina keviämmissä asioissa ja välttää raskaampia." Pappi käveli edes takaisin laattialla, pysähtyi viimein ja kysyi: "Minkätähden et sinä sitten hänelle mitään puhu?" — Kauan viipyi ennenkuin Margit siihen mitään vastasi; hän huokasi syvään usean kerran, katsoi milloin alas, milloin syrjään ja hypisteli nenäliinaa, joka hänellä oli kädessään. "Olen tullut teille puhumaan eräästä asiasta, joka painaa raskaasti mun sydäntäni." — "Puhu suoraan vaan, se helpoittaa mieltäsi." — "Varmaankin se helpoittaa; sillä sitä olen monta vuotta yksinäni kantanut, ja vuosi vuodelta se on raskaammalta tuntunut." — "Mitä se sitten on, hyvä ystävä?" — Margit viivytteli hetken ennenkuin vastasi: "Olen tehnyt suuren synnin poikaani kohtaan", — hän puhkesi kyyneleihin. Pappi tuli häntä lähemmäksi: "Tunnusta se minulle, niin rukoilemme yhdessä Jumalaa sinun syntisi anteeksi antamaan."

Margit nyyhkytti ja pyyhki kyyneleet silmistään, mutta kun hän koetti puhua, hyrähti hän taaskin itkuun, ja niin kävi useat kerrat. Pappi lohdutteli häntä, arveli ettei hänen syntinsä toki mahtanut kovin paha olla, että hän varmaankin tuomitsi itsiään liian ankarasti j.n.e. Mutta Margit yhä vaan itki eikä saanut sanotuksi, mikä se oli, joka hänen tuntoaan vaivasi, ennenkuin pappi istautui hänen viereensä ja rohkaisi hänen mieltään lohduttavilla sanoilla. Silloin sai hän vähitellen kaikki tietää. "Pojalla oli vaikeat päivät lapsena ollessaan, ja silloin hän sai tuon matkahalun. Hän tapasi silloin Riston, joka nyt on tullut upporikkaaksi siellä, missä kultaa kaivetaan; Risto antoi Arnelle niin paljon kirjoja, ettei hän enää ollut meidän kaltaisemme; hän istuivat yhdessä yökaudet ja kun Risto lähti matkoille, tahtoi poika mennä jälessä. Mutta samaan aikaan juuri hänen isänsä sai tuon onnettoman lopun ja poika lupasi silloin ettei hän mua koskaan jättäisi. Mutta minä olin juuri kuin kana, joka oli saanut ankan munan allensa; kun poikanen sai ilmaa hengittää, tahtoi se ulos suurille selille, ja minua ahdisti kova tuska. Ellei hän sinne itse mennyt, niin hänen laulunsa sen kumminkin tekivät, ja joka ainoa aamu luulin hänen vuoteensa olevan tyhjänä.

"Samaan aikaan se oli, kun hänelle kerran tuli mahdottoman pitkä kirje; ja se varmaankin on Ristolta. Jumala minulle anteeksi antakoon, että minä sen häneltä kätkin! Luulin sen siihen jäävän; mutta jonkun ajan kuluttua tuli toinen, ja kun ensimmäisen olin kätkenyt, täytyi mun myöskin toinen kätkeä. Mutta joka ikinen päivä, siitä saakka kun silmäni auki sain aina siihen kun ne iltasella jälleen uneen ummistin täytyi mun niitä kirjeitä ajatella, juurikuin olisivat ne polttaneet koloa kirstun pohjaan, jossa niitä piilottelin. Ja onko vaan hullumpaa kuultu: tulipa vielä kolmaskin kirje. Neljänneksen tuntia varmaankin sitä pitelin kädessäni; kolme päivää kannoin sitä povellani ja mietin oliko minun se annettava omistajalleen tai pantava kirstuun, jossa toisetkin olivat; mutta arvelin sen kenties houkuttelevan pojan luotani enkä minä voinut olla sitä kätkemättä niinkuin edellisiäkin. Nyt ahdisti tuska sydäntäni joka ainoa päivä sekä edellisten kirjeiden tähden että niiden, joita kenties vielä vastedes tulisi. Minä pelkäsin jokaista ken vaan taloon tuli; jos istuimme yhdessä tuvassa ja joku silloin ovea aukaisi, kävi väristys läpi ruumiini; sillä saattoihan siellä tulla taas kirje ja siinä tapauksessa olisi hän sen silloin saanut käsiinsä. Kun hän taas oli kylässä, olin minä kotona huolissani ja pelkäsin hänen siellä saavan kirjeen, jossa edellisistäkin kerrottaisiin! Kun hän tuli kotiin, tarkastin jo kaukaa hänen kasvojaan, ja, oi taivahitten, kuinka iloiseksi kävin, kun näin hänen hymyilevän, sillä siitä tiesin ettei hän mitään kirjettä ollut saanut! Hän oli silloin jo kasvanutkin niin kauniiksi, aivan isänsä näköiseksi, vaikka hän on valkoverisempi ja luonnoltaan sävyisämpi. Ja sitten hänellä on semmoinen oiva laulu-ääni; — kun hän iltasilla istui ovella, lauloi ylös tunturiselännettä kohden ja kuunteli kaikua, silloin tunsin, etten hänestä ikänäni voisi luopua! Kun vaan sain häntä nähdä, tai tiesin hänen olevan likitienoolla, kun hänen katseensa oli vähänkään iloinen ja hän joskus minua puhutteli, silloin olin niin täydellisesti tyytyväinen, etten mitään muuta mailmassa toivonut.

"Mutta juuri kun hän näytti rupeavan paremmin viihtymään ja suostui enemmän ihmisten seuraan, tuli postikonttorista sana, että nyt oli neljäs kirje tullut, ja siinä oli kaksisataa taalaria!... Luulin pyörtyväni siihen paikkaan; mitä minun nyt tuli tehdä? Kirjeen tosin aina saisin tieltä pois, mutta rahat? Moneen yöhön en unta saanut niiden tähden; kätkin niitä ensin ylisellä, sitten kellarissa tynnyrin

takana, ja kerran olin jo tuskissani pannut ne ikkunalle, että hän ne siitä löytäisi! Kun kuulin hänen tulevan, otin ne jälleen pois. Mutta viimein kuitenkin neuvon keksin: minä annoin hänelle rahat ja sanoin niiden äidin ajoista olleen lainassa. Hän pani ne maahan, niinkuin itsekkin olin ajatellut, ja siinä ne eivät hukassa olleet. Mutta juuri samana syksynä hän eräänä iltana ihmetteli että Risto hänen oli tykkänään unhottanut!

"Nyt haava meni uudelleen auki, ja rahat polttivat; synti se kuitenkin oli eikä siitä mitään hyötyä ollut.

"Se äiti, joka on tehnyt syntiä lastansa kohtaan, on onnettomin kaikista äideistä; ... ja kuitenkin olin minä sen tehnyt pelkästä rakkaudesta... Senpä tähden mua rangaistaneekin sillä, että menetän kaikkian rakkaimpani. Sillä puolitalvesta hän taaskin on laulellut sitä nuottia, jota hän tavallisesti laulelee ikävöidessään; sitä hän on laulanut aina lapsuudestaan ja joka kerran minä vaalistun kun hän sitä vaan laulaa. Silloin en tiedä mitä teen, ja tässä saatte nähdä", — hän otti povestaan pienen paperipalasen, jonka hän antoi papille, — "tätä hän usein kirjoittelee; se varmaankin käy sille nuotille... Otin sen mukaani, kun en voi niin hienoa kirjoitusta lukea; katsokaa, pastori kulta, eikö siinä ole jotakin matkalle lähdestä..."

Paperiin oli vaan yksi värssy kirjoitettu. Toiseen värssyyn oli siellä täällä puoli tai kokonainen rivi, ikäänkuin olisi hän laulun unhottanut ja koki saada sitä nyt värssy värssyltä jälleen selville. Mutta ensimmäinen värssy oli näin:

Nähdä mit' outoa saisinkaan
Tunturin tuolla puolen?
Lunt' yltympäri siell' lie vaan;
Vihreä puu sisaruksiltaan
Lähteä kernaan soisi...
Koska sit' tehdä se voisi?...

"Sanooko siinä mitään matkasta?" kysyi Margit, — hänen silmänsä olivat kiintyneet papin kasvoihin. — "Kyllä tässä on matkasta", vastasi pappi. "Enkö sitä tietänyt! Oi Jumala, tunnenhan minä nuotin!" Hän katsoi pappiin tuskallisessa ahdistuksessa, kädet ristissä, ja kyynelet vierivät alas hänen poskiaan pitkin.

Mutta pappi oli tässä yhtä neuvoton kuin hänkin. "Täytyy pojan antaa olla omilla oloillansa", lausui hän. "Elämä ei muutu hänen tähtensä; Vaan se riippuu siitä, jos hän siihen kerran voi luoda syvemmän katseen. Nyt hän tahtoi juurikuin lähteä sitä hakemaan." — "Mutta sehän, pastori hyvä, on juuri samoin kuin entisen akan", arveli Margit. "Entisen akan?" — kysyi pappi. — "Niin hänen, joka lähti päivänvaloa itselleen hakemaan, kun ei ymmärtänyt laittaa ikkunata huoneensa seinään." — Pappi ihmetteli hänen terävää järkeänsä; mutta Margit ei nyt ensikertaa tätä ajatellut, hän oli sitä harkinnut ainakin seitsemän, kahdeksan vuotta. "Luuleeko pastori hänen lähtevän? Mitä minun tulee tehdä? Entä rahat? Entä kirjeet?" — Vaimo raukkaa ahdisti kaikki yhtä haavaa. "Niin, kirjeiden laita ei ole oikea. Et sinä koskaan voi vastata siitä, että olet häneltä pidättänyt sen mikä hänen omansa oli. Mutta vieläkin pahempi on, että olet aivan syyttä antanut hänelle huonon ajatuksen kristiveljestä, ja kaikkian pahinta, että se on eräs, josta hän niin paljon piti, ja joka taas puolestaan innokkaasti on häntä rakastanut. Mutta rukoilkaamme Jumalaa sinulle anteeksi aittamaan; rukoilkaamme kumpikin." Margit painoi päänsä alas; hän istui vieläkin kädet ristissä: "Kyllähän minä häneltä anteeksi pyytäisin, kun vaan ensin tietäisin ettei hän lähde pois!" — Hän nähtävästi erehtyi Jumalan ja Arnen suhteen, mutta pappi ei ollut sitä huomaavinaan. "Aiotko sen hänelle nyt heti tunnustaa?" kysyi hän. Margit loi silmänsä maahan ja lausui hiljaa: "Mielelläni jättäisin sen tuonemmaksi, jos se käy laatuun." Pappi veti suutansa nauruun Margitin huomaamatta; hän kysyi: "Etkö luule syntisi tulevan suuremmaksi, jota enemmän viivyttelet tunnustuksella?" — Margit hypisteli molemmin käsin nenäliinaansa, pani sen kokoon, ja koetti kääriä sitä niin pieneksi, kuin mahdollista oli. "Pelkään hänen lähtevän matkoille, jos vaan ilmoitan kuinka kirjeiden laita on." — "Sinä et uskalla luottaa Jumalaan?" — "Kyllähän minä Jumalaan luotan", vastasi hän kiireesti; sitten pitkitti hän hiljaa. "Mutta jos hän kuitenkin jättäisi minun?" — "Sinä pelkääät siis enemmän hänen matkoille menemistään kuin omaa syntiäsi?" — Margit oli taas levittänyt nenäliinansa; hän vei sen nyt silmilleen, sillä ne kyyneltyivät. Mutta pappi istui hetken häntä katsellen; sitten hän lausui: "Minkätähden nyt tätä kaikkea minulle kerroit, kun ei aikomuksesi kuitenkaan ollut mitään muutosta saada?" Pappi odotti kauan, vaan ei saanut mitään vastausta. "Luulitko kenties syntisi vähenevän, kun sait sen muille ilmoitetuksi?" — "Niin minä luulin", lausui Margit hiljaa, painaen päänsä alas rinnoille. Pappi hymyili ja nousi istualtaan. "Niin, Margit hyvä, toivon sinun tekevän niin, että siitä vanhoilla päivilläsi iloa saat." — "Kun vaan saisin pitää sen ilon, mikä minulla nyt on!" lausui Margit, ja pappi luuli, ettei hän uskaltanut toivoakaan suurempata iloa kuin saada elää alinomaisessa tuskassaan. Hän hymyili pannessaan tupakkaa piippuun. "Kun vaan joku tyttö saisi hänen pauloihinsa, niin näkisitpä, ettei hän enää matkoille haluaisi." Margit katsoi äkkiä ylös ja seurasi pappia silmillään, kunnes hän pysähtyi hänen eteensä. "Böenin Eli?... Mitä luulet?..." Margit punastui ja katsoi taaskin alas, vaan ei virkannut mitään. Pappi seisoi paikallansa ja odotti, sanoi viimein, mutta tällä kertaa

hiljemmällä äänellä: "Jos voisimme asettaa niin, että he tapaisivat toisiaan useimmin täällä pappilassa?" — Margit vilkaisi pappiin nähdäkseen oliko tuo puhe täyttä totta. Ei hän kuitenkaan rohennut häneen vielä luottaa. Pappi alkoi taaskin astuskella, mutta pysähtyi uudelleen: "Kuule nyt, Margit! Tämä lienee ollutkin, kun kaikki käy ympäri, asiasi tänne tänä päivänä?" — Margit loi silmänsä maahan, pisti pari sormeaa kokoonkäärittyn nenäliinaansa ja veti yhden kulman nenäliinasta ulos: "No kyllähän se Jumala paratkoon niin oli." Pappi purskahti nauramaan ja hieroi käsiään: "Ja taisi jo edelliselläkin kerralla olla sinulla sama asia?" Margit veti nenäliinankulmaa vielä enemmän esiin ja venytteli sitä venyttelemistään: "Koska Te sen nyt sanoitte, niin täytyyhän mun se tunnustaa." — "Ha, ha, ha, ha! No, sinua Margit, Margit!... Ha, ha, ha, ha! Totta puhuen ovat vaimoni ja tyttäreni miettineet juuri samaa kuin sinäkin." — "Onko se mahdollista?" — Margit katsahti ylös niin iloisena ja samalla niin hämillään, että pappi oikein ilokseen katseli hänen rehelliisiä, kauniita kasvojaan. "Niin, Margit, sinä olet niin paljon rakastanut, että varmaankin sekä Jumala että poikasi sinulle anteeksi antavat mitä rikkonut olet. Sinun alinomainen pelkosi ja tuskasi ovat kenties jo olleetkin sinulle rangaistusta kylläksi; toivokaamme, että Jumala siitä pian lopun tekee, sillä jos hän niin tahtoo, auttaa hän meitä nyt vähäisen." Margit huokasi syvään, nousi ylös, kiitti ja niiasi, astui ovea kohden ja niiasi vieläkin kerran. Mutta tuskin hän oli sulkenut oven jälkeensä ennenkuin hän tuli aivan kuin toiseksi ihmiseksi. Hän loi silmänsä ylös taivaasen kiitollisuudesta säihkyvällä katseella, riensi portaita alas ja astui sitä kiiruumin, jota loitommaksi hän tuli ihmisten näkyvistä; niin keveästi kuin hän tänäpäivänä kulki alas Kampenia kohden, ei hän moneen vuoteen ollut sitä tietä astunut. Kun hän oli ennättänyt niin pitkälle että näki paksun ja rattoisan savun tupruavan ylös takanpiipusta, rukoili hän Herralta siunausta talolle, papille ja Arnelle, — ja muisti sitten että hän päivälliseksi oli aikonut antaa savustettua lihaa, joka oli hänen parhain ruokansa.

Neljästoista luku.

Kampen oli kaunis talo. Se oli keskellä sitä lakeutta, jota alapuolella rajoitti vuorijyrkäne ja yläpuolella syrjätie; tien toisella puolen kasvoi tiheä metsä, vähän loitompana yleni harju, ja sen takana lumen peittämät tunturit siintivät. Vuorijyrkänten puolella oli samoin leveä tunturiharjanne, joka ensin kulki ympäri Mustajärven Böen'in puolelle, kohosi korkeampana Kampenia kohden, mutta kääntyi samassa syrjään, antaen tilaa leveälle alanteelle, jota sanottiin alankomaaksi. Kampenin huonerivin pääovi oli tielle päin, johon lienee ollut noin pari tuhatta askelta; polku, jonka kummallakin puolen tuuheat koivut kasvoivat, vei ovelta suoraan tielle. Molemmilla puolin uudismaata oli metsä; talon niittyjä ja peltoja saattoi lisätä niin paljon kuin tahtoi; se oli monessa suhteessa oivallinen talo. Asuinhuoneen edessä oli pieni ryytimaa. Arne hoiti sitä sen mukaan kuin hän kirjoista oli oppinut; vasemmalla puolen olivat karjetat ja muut ulkokuoneet; ne olivat enimmäkseen uudesta raketut. Asuinhuone oli punaiseksi maalattu, ovet ja ikkunanpuitteet olivat valkoiset; se oli kahdenkertainen turvekattoinen rakennus; toisessa päässä oli viiri-seiväs, jonka nenässä rautainen kukko korkeine häntineen kiekaili.

Kevät oli tullut tunturimaihini; oli sunnuntai-aamu; ilma oli raskas mutta tyven ja lämmin; sumu peitti metsän, mutta Margit arveli sen päivän päälle haihtuvan. Arne oli lukenut äidilleen saarnan ja laulanut virsiä; nyt hän seisoi pyhävaatteissaan oven suussa, aikeessa lähteä pappilaan. Hän aukaisi oven, raitis lehvän lemu virtasi sisään, kastehelmet välkkyivät lehtien nenissä, mutta vuoren jyrkänteeltä kuului kosken kova kohina.

Arne käveli tietä pitkin ylös kylää kohden. Jota kauemmaksi hän kosken tienoolta tuli, sitä enemmän kohina raivoisuutensa menetti ja muuttui nyt järeäksi urkusäveleksi.

"Herra olkoon hänen kansansa!" lausui äiti, — hän aukaisi ikkunan ja katsoi hänen jälkeensä siksi kun metsikkö hänen katki. Sumu haihtui haihtumistansa, auringon säteet sen jo lävistivät, vilkas elämä syntyi kedoilla ja ryytimaassa; siellä Arnen työ kantoi hedelmää: raitis kasvu lemusi iloa ja suloista tuoksua ylös äidille. "Kevät on kaunis sen mielestä, joka kauan on saanut talven kovuutta kokea."

Arnella ei mitään vasituista asiata ollut pappilaan, mutta hän aikoi kuitenkin kuulustella sanomalehtiä, jotka hänellä ja papilla olivat yhteisiä. Hiljakkoin oli hän nähnyt lueteltavan useita Norjalaisia, jotka olivat hyvin onnistuneet kullan kaivamisessa Amerikassa, ja niiden seassa oli myöskin Risto mainittu. Nyt hän oli kulkupuheista kuullut Ristoa odotettavan kotiin. Tästä hän kenties myöskin saisi tietoa pappilassa, — ja jos vaan Risto jo oli tullut kaupunkiin, aikoi Arne lähteä sinne häntä tervehtimään ennen heinäntekoa. Tätä hän mielti siksi kun oli tullut niin pitkälle, että saattoi nähdä Mustajärven ja Böen'in järven toisella puolen. Ilma oli selkeämpi, auringon säteet kimaltelivat kostealla nurmella, tunturin huippu hohti valkoisena, oikealla puolen pimensi metsä järven pinnan, mutta ylempänä, talojen edustalla oli aukeamaata ja siellä valkoinen hiekka välkkyi päivän valossa. Samassa Arnenkin ajatukset olivat tuossa punaisessa rakennuksessa, jossa ovet ja ikkunanpuitteet olivat

valkoiset, ja jonka jälkeen hän oman asuinhuoneuksensa oli maalannut. Hän ei enää muistanut ensimmäisiä ikäviä päiviään siellä; hän muisti vaan sen kesän ihanuuden, jonka he Elin vuoteen ääressä kumpikin, Eli ja hän, olivat nähneet. Sittemmin hän ei siellä ollut käynyt; eikä hän tahtonut sinne mennä, ei millään muotoa. Kun hänen ajatuksensakaan vaan siihen koskivat, punastui hän ja kävi ujoksi, ja kuitenkin se tapahtui joka ainoa päivä ja monta kertaa päivässä, eikä mikään häntä saanut niin pakenemaan yksinäisyyteen kuin nuo muistot!

Pikaa hän astui ikäänkuin sitä paetakseen, mutta mitä kauemmaksi hän pääsi, sitä enemmän hän joutui juuri vastapäätä Böeniä, ja sitä enemmän hän myöskin sitä katseli. Sumu oli jo tykkänään hävinnyt, taivas oli selkeä tuntuin välissä, linnut visertelivät ja liitelivät parvittain korkealla kirkkaassa päivänvalossa, kedoilla tuhannet kukkaiset tuoksuivat, ja ylpeänä, huimapäisenä, hillitsemättömänä kukerteli, lauloi, kimalteli, riemuili ilo ylös avaruuteen!

Arnella oli polttavan kuuma, sillä hän oli astunut kiivaasti; hän heitti pitkäkseen nurmelle, katsoi ensin Böeniä kohden, mutta kääntyi sitten toiselle syrjälle, ettei hän sitä enää näkisi. Samassa kuuli hän ylempätä laulua, kauniimpata kuin hän ennen koskaan oli kuullut; se kaikui yli laakson lintujen viserryksen säestämänä, ja ennenkuin Arne oikein ennätti saada nuottia selville tunsikin hän jo sanatkin; mutta laululla oli juuri hänen lempinuottinsa, ja sanat olivat samat, joita hän aina lapsuudesta oli miettinyt, — ja jotka hän oli unhottanut samana päivänä kuin hän ne oli saanut esiinkin! Hän hyppäsi ylös, ikäänkuin tavoittaakseen nuo kadotetut ja jälleen löydetyt, mutta hän seisautui kuuntelemaan; sävelet aaltoilivat ylähältä, sieltä kaikui toinen, kolmas ja neljäs värssy hänen omasta unhotetusta laulustaan:

Nähdä mit' outoa saisinkaan
Tunturin tuolla puolen?
Lunt' ylt' ympäri siell' lie vaan;
Vihreä puu sisaruksiltaan
Lähteä kernaan soisi...
Koska sit' tehdä se voisi?...

Kotka se voimakas leijailee
Tunturin tuolle puolen, —
Jahtien riemua nautitsee
Hän, joko maat' tätä hän lähenee
Tai kohoaa vapahasti
Pilvien ääriin asti!

Lehtinen puu, jok' ei tahdokkaan
Tunturin tuolle puolen,
Nuortuvi, kun kesä saapuvi vaan,
Tyytyvi taas sitä vartoomaan;
Tuutivi lintusiansa
Lauluja tuntemattansa!

Vaan joka vuotta kaksikymment' on
Tunturin tuolle puolen
Pyrkinyt, lintu kuin lentohon,
Koska hän kurja ja saattamaton
Lintujen lauluja kuulee,
Pieneneväns' yhä luulee.

Kielevä lintu, mi tänne sun sai
Tunturin tuolta puolen,
Kun mukavamp' pesä *siell'* oli kai?
Kun sinut nään, sydän huokaa: ai!
Vain ikävää sä voit kantaa, —
Siipiä et sä voi antaa!

Enkö mä koskaan kulkea saa
Tunturin tuolle puolen?
Muuriko tää iät' ahdistaa,
Niin mua, että mä muut' asemaa
Nähdä en tuolla voi puolen? —
Näinkö mä täällä vain kuolen?

Pois halajan ma! — Ah kauas pois
Tunturin tuolle puolen! —

Suuttunut ahtahisin aseisiin
Urhous sois merihin avariin —
Laskea täältä' elon laivan, Täällä ei nääntyä aivan!

Tehdä tok' kerta voin muutannon
Tunturin tuolle puolen.
Ehk' oves, Herra, koht' auki jo on? —
Täältä pois taivahiseen talohon
Vielä mun suo ikävöitä,
Karttaen vaan hälinöitä!

Arne seisoi paikallaan siksi kuin viimeinen värssy ja viimeinen sana oli laulettu; taas hän kuuli lintuisten ilkamoivan ja riemuilevan, mutta ei tiennyt tohtisiko hän itse liikahtaa. Kuitenkin täytyi hänen saada tietää ken laulaja oli; hän nosti jalkaansa ja astui niin varovasti ettei lehtikään risahtanut. Pieni perhonen oli asettunut kukan lehdelle aivan hänen jalkansa eteen, sen täytyi lähteä lentoon, siirtyi jonkun matkaa eteenpäin, yritti jälleen alas mutta täytyi taaskin paeta ja niin pitkin matkaa aina ylös mäelle, johon Arne nousi. Siellä kasvot tiheä pensas eikä Arne tahtonut enää edemmäksi mennä, sillä nyt hän saattoi jo nähdä; pieni lintu lensi pensaasta ylös, kirkasi peljästyksestä ja kiiti pois mäenrinteen yli; silloin tyttönen, joka siellä istui, katsahti ylös, Arne kyykistyi alas pensaan taakse, ei henkeänsäkään vetänyt, sydän tykytti, hän kuuli sen jok'ainoaan lyönnin, kuunteli, eikä tohtinut lehteäkään liikuttaa; sillä Elihän se juuri olikin!... Pitkän ajan kuluttua hän tohti katsahtaa hiukan ylös, aikoi ottaa askeleen likemmäksi, mutta linnulla saattoi olla pesänsä pensaan alla ja sitä hän ei hennonnut tallata. Hän katseli sentähden vaan heiluvien lehtien välistä sen mukaan kun ne toisistaan erkanivat tai jälleen yhdistyivät. Auringon säteet lankesivat suoraan tyttöön; hän oli puettu mustan väriseen, hihattomaan liivihameeseen, päässä oli hänellä pojan olkilakki, joka oli irrallaan ja tahtoi aina luiskahtaa kallelleen. Hänellä oli kirja polvellaan, ja kirjalla oli koko joukko niittykukkia, oikealla kädellään haperoitsi hän kukkia ikäänkuin ajatuksissaan, vasempi kyynänpää nojautui polveen ja pää oli kallistunut kättä vasten. Hän katsoi sinne päin, mihin lintu oli lentänyt eikä ollut varma vaikka hän olisi itkenytkin.

Kauniimpaa ei Arne vielä elämässään ollut unissaankaan nähnyt; aurinko levittikin kaiken kultansa tytön ja sen paikan yli, jossa hän istui, laulu värähteli hänen ympärillään, vaikka viimeinen sävel jo aikoja sitten oli kajahtanut, ja Arne ajatteli, hengitti, vieläpä hänen sydämensäkin tykytti sen tahdin mukaan.

Tyttö aukaisi kirjan, mutta pani sen pian jälleen kiinni ja istui niinkuin ennenkin hyräellessään uutta laulua. Se oli: "Urpuja näytteli puu jo lehtinen", — Arne tunsu sen heti, vaikka Eli ei oikein muistanut sanoja eikä nuottia, vaan lauloi usein väärin. Viimeisen värssyn hän kuitenkin parhaiten osasi, ja sentähden hän sen lauloi uudestaan moneen kertaan, — mutta hän lauloi sen näin:

Saipa jo marjoja kypsiä puu.
"Annappas nuo!" sanoi tyttönen, kaunis, simasuu.
"Niin kaikki pienet nuo
Ja helmahas vain luo!"
Puu sanoi — trala-la-lala, — sulosuu!

Ja sitten hän äkkiä hyppäsi ylös, ravisti kukkaset kaikki helmastaan, joetteli jotta sävelet vierivät yli seudun varmaankin aina Böeniin asti. Ja sitten hän juoksi. — — — Arne arveli huutaa hänen jälkeensä — — mutta ei!... Tuolla hän tanssi kaikki mäen rinteet alas laulaen, rallittaen; tuolla putosi lakki hänen päästään, tuolla hän otti sen ylös jälleen, tuolla hän hän seisoi keskellä korkeata ruohikkoa... "Huudanko hänelle?" arveli Arne. "Hän katsoo taakseen..." Arne painui alas. Kauan kesti ennenkuin hän tohti katsoa ylös piilostaan... Ensimmäinen nosti ainoastaan päätänsä, ei nähnyt Eliä, nousi polvilleen — ei nähnyt vielääkään — hyppäsi seisoallensa — ei, hän oli poissa!...

Arnen ei enää tehnyt mieli pappilaan. Eikä hän halunnut mitään!... Hän istui sille paikalle, jossa Eli oli istunut, istui siellä vielä kun päivä oli jo puolessa. Järven pintaa ei pieninkään laineen väre röheltänyt, asunnoista alkoi savu aaltoilevana nousta ilmaan, ruisrääkät hiljenivät toinen toisensa jälkeen, pikkulinnut ilkamoivat, mutta vetäntyivät metsän sisään, kaste oli kadonnut ja ruoho seisoi totisena, ei pieninkään tuulahdus lehtiä tärisyttänyt, tunnin päästä olisi aurinko korkeimmallaan. Arne ei tiennyt asiastakaan ennenkuin hänen ajatuksensa jo olivat pienessä laulussa kiinni, lempeä nuotti tarjoutui sanoille, ja, rinta ihmeellisen täynnä lempeyttä, meni ja tuli nuotti siksi kuin se mukanaan toi täydellisen kuvan.

Arne lauloi hiljaa, niinkuin hän sen oli sepittänyt:

Metsässä kun poika käv' ekseskiin,
käv' ekseskiin,
Siellä laulua kuuli hän kummaa niin,

hän kummaa niin.

Raidasta nyt poikanen huilun loi,
hän huilun loi,
Ja koitteli, joskopa soida se voi,
jos soida se voi.

Sill' ääntä on, — jos se ei niin lyhyt ois,
ei niin lyhyt ois,
Kun kuulteli hän sitä, lens' se jo pois,
se lensi jo pois.

Unissa se tytt' useastikin soi,
useestikin soi,
Ja korvihin niin sulo ääniä toi,
suloisia toi.

Mut' tuot tapaellen hän heräjä,
niin, hän heräjä;
Myös halk' yön kanss' sävel pois häviää,
se pois häviää,

"Sävelen sisähän minut, Luoja oi, luo,
oi Luojani, luo!
Kun sieluni multa on vienyt tuo,
on vienyt tuo!"

Näin vastaa Luoja: "Ehk' ystäväs,
ehk' ystäväs,
Sit' et sinä saavuta tääll' ikänäs,
et tääll' ikänäs."

Vähänpä vain muu sitä palkitsee,
muu palkitsee,
Jok'. kuin uni, ainian pois pakenee,
pois, pois pakenee!

Viidestoista luku.

Oli eräs sunnuntai-ilta tuonnempana kesällä; pappi oli palautunut kirkosta ja Margit oli istunut hänen luonaan aina lähes seitsemään illalla. Silloin hän otti jäähyväiset ja kiiruhti rappusia alas pihaan, jossa hän juuri oli saanut silmiinsä Eli Böen'in, joka kauan oli leikkinyt papin pojan ja oman veljensä kanssa.

"Hyvää iltaa!" lausui Margit seisahtuen. "Hyvää iltaa!" lausui Eli, hän oli tulipunainen ja tahtoi lopettaa leikin, vaikka pojat häntä kiusasivat jatkamaan; mutta Eli pyysi päästä vapaaksi ja he lupasivat antaa hänen olla rauhassa tämän iltaa. — "Luulenpa melkein tuntevani sinut", lausui Margit. — "Saattaa niin olla", vastasi toinen. — "Eihän se vaan liene Eli Böen?" — Kylläpä se hän oli. — "No eikös vaan!... Vai olet sinä Eli Böen! Niin, kyllä sen jo näenkin, sinä olet tullut äitiisi." Elin vaaleanrunni tukka oli hajallaan ja riippui alas hartioille; hän oli lämmin ja punainen kuin kypsytetty marja, povi kohoili, ei hän voinut hengästykseltään puhuaakaan ja se häntä nauratti. — "Niin tuo on nuorten tapa", — Margit oikein ilokseen häntä katseli. "Et suinkaan sinä minua tunne?" Eli oli halunnut kysyä, mutta ei hän tullut sitä tehneeksi, kun toinen oli häntä vanhempi; nyt hän lausui, ett'ei hän muistanut häntä ennen nähneensä... — "Et suinkaan, eikä se ihmekään ole, sillä vanhat harvoin tulevat näkyviin... Poikani, Arne Kampen'in ehkä sentään tunnet, minä olen hänen äitinsä", — hän vilkaisi Eliin, joka tätä kuullessa nähtävästi muuttui. — "Luulen melkein hänen joskus olleen työssä siellä Böenissä?" — Kyllä hän oli siellä ollut — "Nyt on kaunis ilta; me kokosimme heinät jo päivällä ja veimme ne latoon ennenkuin kotoa lähdin; oikein nyt on siunattu ilma." — "Varmaankin tulee nyt hyvä heinä-vuosi", — arveli Eli. — "No sanoppas muuta... Teillä kaiketi on kaunista siellä Böen'issä?" — "Heinän-teko on siellä jo lopetettu." — "Se on tietty; paljon väkeä kun on. Menetkö kotiin vielä tänään?" — He puhuivat yhtä ja toista ja tutustuivat vähitellen jo sen verran, että Margit luuli voitavansa pyytää häntä tulemaan vähän matta saattamaan. "Ehkä tulisit vähäisen kävelemään?" lausui hän; "minä niin harvoin tapaan ketään, jonka kanssa voisin puhella, ja kaiketi se sinulle on yhden tekevä?" — Eli vähän esteli arvellessaan ettei hänellä ollut röijyä. — "Lieneekin se vähän nenäkkäästi minulta, kun pyydän senlaista heti ensi kerran sinua tavatessani; mutta vanhoille tulee senlaiset viat anteeksi antaa." — Eli sanoi nyt halusta tulevaisuutta

mukaan jonkun verran matkaa, kun vaan ensin hakisi röijynsä sisältä.

Se oli ruumiinmukainen röijy, jota kiinni ollessa olisi voinut luulla hameenliiviksi: nyt tyttö kuitenkin pani ainoastaan kaksi alimmaista hakaa kiinni, sillä hänellä oli niin lämmin. Hänen hienossa paidassaan oli pieni käännetty kaulus, joka leuan alla oli kiinnitetty linnun muotoisella hopeanapilla. Samanlainen nappi oli Räättäli-Niilollakin ollut silloin kun Margit ensi kertaa hänen kanssaan tanssi. — "Kaunis nappi tuo", lausui Margit sitä katsellessaan. — "Olen saanut sen äidiltä", vastasi Eli. — "Niin kaiketikin." — Margit auttoi häntä vähäisen röijyn hakasia kiinni pannessa.

Nyt he alkoivat käydä tietä pitkin. Heinä oli niitetty ja pantu pieleksiin; Margit koetteli pieleksiä, haisteli heinää ja kehui sitä hyväksi. Hän kyseli kuinka paljon karjaa siinä talossa oli, kuulusteli sen ohessa myöskin Böenin karjaa, ja kertoi sitten omastaan. "Talomme on viimeisinä aikoina paljon vaurastunut, ja sen voi saada niin suureksi kuin vaan tahtoo. Se elättää kaksitoista lehmää nyt ja elättäisi vielä useampiakin, mutta Arnella on niin paljon kirjoja, joista hän ottaa osviittaa, ja sentähden tahtoo hän niitä ruokkia noin suurellisesti." Eli ei tähän mitään virkannut, niinkuin luonnollista olikin; mutta Margit kysyi, kuinka vanha hän oli. Hän oli yhdeksäntoista vuotias. "Et suinkaan sinä ole talon toimiin suurin osaa ottanut, sinä näytät niin hienolta?" — Kyllä hän oli auttanut yhdessä ja toisessa, varsinkin viimeisinä aikoina. "Kyllä se hyvä on, kun ihminen tottuu kaikkeen; ei tunnu sitten niin vaikealta kun itse saa suuren talon hoitaakseen. Vaikka ei sillä, tietysti, hätää ole, jolla hyvä apu on." — Eli aikoi nyt kääntyä pois, sillä he olivat jo kulkeneet pitkän matkaa pappilan tiluksista. — "Ei päivä vielä hetkiinkään laske; — olisit sangen hyvä, jos hiukan enemmän tahtoisit puhella kanssani", — ja Eli meni hänen mukaansa.

Nyt alkoi Margit kertoa Arnesta. "En tiedä, jos sinä häntä paljon tunnet. Hän vasta voisi sinulle opettaa yhtä ja toista. Herran tähden, kuinka paljon hän sentään onkin lukenut." — Eli sanoi tietävänsä että Arne oli paljon lukenut. — "No niin, mutta se kuitenkin on hänen pienin ansionsa; semmoinen kuin hän on ollut äitiänsä kohtaan elämänikänsä, se on paljoa suuremmasta arvosta. Vanha sananlasku sanoo, että se joka äidilleen on hyvä, on myöskin vaimolleen hyvä, ja jos siinä perää on, ei sillä valittamisen syytä tule olevaan, jonka Arne omakseen valitsee. — Mitä sinä etsit lapsi?" — "Minä vaan pudotin pienen oksan kädestäni." — He olivat kumpikin hetken ääneti, ja kävelivät eteenpäin katsomatta toisiinsa. "Hän on niin kummallinen luonnoltaan", lausui taaskin äiti, "lapsena tuli hän säikähdetyksi, ja sentähden hän on tottunut harvapuheiseksi ja mieltiväksi." — Nyt Eli kumminkin tahtoi palautua, mutta Margit pyysi häntä tulemaan Kampeniin saakka koska kerran olivat näin likellä. Eli arveli olevan jo kovin myöhäistä. "Kyllä siellä aina joku on, joka sinut kotiin saattaa." — "Ei, en minä tule", sanoi Eli äkisti ja aikoi kääntyä. — "Niin", lausui Margit, "Arne ei ole kotona, mutta kyllä minä lähetän jonkun toisen sinua saattamaan", — eikä Elillä enää ollut niin paljon sitä vastaan; sillä häntä halutti kyllä itseäänkin saada Kampenia nähdä, "kun vaan ei kävisi myöhäiseksi." — "Niin, jos tässä kauan seisomme sitä tuumien, niin saattaa tosin käydäkin myöhäiseksi", — ja he menivät. — "Sinä kaiketikin olet paljon lukenut, kun olet pappilassa kasvatettu?" — Kyllä hän oli lukenut. — "Se tulee sinulle hyvään tarpeeseen, kun saat miehen, joka osaa vähemmän." — Senlaista ei Eli sanonut huolivansa. — "Et suinkaan, eikä se kenties hyvä olisikaan; mutta ihmiset näillä seuduilla ovat ylipäätään siinä suhteessa huonolla kannalla." — Eli kysyi mitä savua metsän takaa nousi. "Se nousee erästä torpasta, joka kuuluu Kampenin alle. Siellä asuu Ylämaan Knuuti. Hän oli yksinäinen mies ja Arne antoi hänelle torpantilan viljeltäväksi. Hän tietää hyvin, Arne raukka, miltä yksin-olo tuntuu." — Hetken kuluttua he jo pääsivät niin korkealle, että saattoivat nähdä talon. Aurinko paistoi heitä suoraan kasvoihin, he varjoilivat silmiään ja katsoivat alaspäin. Lakean keskellä oli talo, jonka seinät olivat punaisiksi ja ikkunanpuitteet valkoisiksi maalatut; ylt'ympäri oli vaaleita niittyjä ja niiden keskellä tumman vehreitä peltoja; navetan luona oli kiirettä, lehmät, lampaat ja vuohet tulivat juuri kotiin, kellot kilisivät, koirat haukkuivat, karjapiika huhui; mutta kovemmin kaikkea kuului kosken kohina Kampenrotkosta. Jota kauemmin Eli katseli seutua, sitä enemmän hän yksinomaisesti viimeistä ääntä kuunteli, ja viimein kävi se hänelle niin tukalaksi, että sydän alkoi tykyttää; hänen korvansa humisivat ja suhisivat siksi kuin päätä rupesi huimasemaan, huomaamattansa otti hän niin pieniä askeleita ja käveli niin varovasti, että Margit pyysi häntä kiirehtimään. Eli säpsähti; "En ole koskaan ennen kuullut senlaista kohinaa, kuin jota tuo koski pitää; oikein minua peloittaa." — "Kyllä siihen pian totut", vastasi Margit, "viimeinpä sitä kaipaatkin." — "Niinkö luulette?" — "Saatpa nähdä", sanoi Margit, — hän hymyili.

"Tulehan nyt ensiksikin karjaa katsomaan", lausui hän, poiketessaan tieltä. "Nämät puut tässä kummallakin puolen on Niilo istuttanut... Hän tahtoi mielellään saada kaunista ympärilleen, Niilo raukka; niin tahtoo Arne myöskin, tuolla voit nähdä ryytimaan, jonka hän on laittanut." — "No, eikös vaan"; huusi Eli ja hyppäsi aidan luokse. Useita kertoja hän oli Kampenia katsellut, mutta näin likeltä hän ei sitä koskaan ennen ollut nähnyt ja sentähden ei hän ryytimaasta mitään tiennyt. — "Sitten saamme sitä katsella", lausui Margit. Eli katsahti pikimmältänsä ikkunoihin, käydessään asuinhuoneuksen sivu; — sisällä ei näkynyt ketään...

He nousivat luhan portaille ja katselivat lemiä, jotka ammuin kulkivat siitä ohitse navettaan. Margit

ilmoitti niiden nimet Elille, kertoi kuinka paljon itse kukin niistä lypsi, mikä sinä kesänä poikisi, mikä ei. Lampaat luettiin; ne olivat suurta ulkomaalaista rotua. Arne oli kerran osunut saamaan pari karitsaa etelästä päin. "Hänellä on halua kaikkeen tuonlaiseen, vaikkei sitä hänestä luulisi." — He menivät luhaan ja tarkastivat heinää, joka oli ajettu sinne, ja Elin täytyi sitä haistella — "sillä senlaista heinää ei joka paikassa ollut." Luhan luukusta näytteli Margit peltoja, kertoi mitä missäkin kasvoi ja kuinka paljon kutakin lajia oli kylvetty. — Sitten he astuivat sieltä jälleen ulos ja menivät asuinhuoneesta kohden; mutta Eli, joka ei tähän saakka paljon mitään ollut puhunut, pyysi nyt, kun he ryytimaan ohi kulkivat, saada mennä sisäpuolelle sitä tarkemmin katsomaan. Ja saatuaan luvan siihen, pyysi hän saada poimia pari kukkaista. Kulmassa oli pieni penkki; hän istahti siihen pikimmältänsä ikäänkuin koetellakseen sitä vaan; sillä hän nousi heti jälleen ylös.

"Nyt tulee meidän kiirehtiä, ettei käy kovin myöhäiseksi", lausui Margit seisossaan ovella. Ja he menivät sisään. Margit kysyi saisiko hän tarjota vieraalleen jotakin, koska tämä nyt ensi kertaa oli heidän luonaan; mutta Eli punastui ja kielsi. Hän katseli ympärilleen; ikkunat olivat tielle päin, ja päivällä he enimmäkseen oleskelivat tässä huoneessa; tupa ei ollut varsin suuri, mutta pulska ja sievä kaakeliuunineen ja seinäkelloneen. Tuolla riippui Niilon viulu, se oli vanha ja musta, mutta kielet olivat uudet. Tuolla taas riippui pari asetta, englantilainen onkivapa, ja muita harvinaisia kaluja, kaikki Arnen omat; äiti otti ne alas ja näytteli Elille, joka niitä katseli ja koetteli kädellään. Tupa ei ollut maalattu, sillä Arne ei pitänyt maalatuista laatioista; maalaamaton oli sekin tupa, joka oli vuoren jyrkänlehteen päin; viimeksi mainittu oli lisärakennus niinkuin koko se puoli asuinhuoneuksesta, ja paljon suurempi ja kauniimpi se oli kuin edellinen; mutta sivulla olevat kaksi pientä kammaria olivat maalatut, sillä niissä saisi äiti asua sitten kun hän vanhaksi tulee ja Arne vaimon taloon tuo. He kävivät kyökissä, aitassa ja leipomatuovassa; Eli ei sanaakaan virkannut, ja katselikin vaan kaikkea ikäänkuin kaukaa. Margit, joka kaiken aikaa puheli, vei häntä nyt takaisin porstuaan; he aikoivat mennä ylös luhdille.

Siellä oli myöskin hyvin sisustettuja huoneita, jotka olivat alahuoneille vastaavat; mutta nämät olivat uudet ja niistä käytettiin ainoastaan sitä, joka oli vuoren jyrkänlehteen päin. Näihin huoneisiin oli tuotu kaikenlaista irtainta tavaraa, jota ei jokapäiväisessä olossa tarvittu. Tuolla riippui koko joukko valmiiksi neulottuja nahkavällyjä ja muita sänkyvaatteita; äiti tarttui niihin kiinni ja nosteli niitä; Elin täytyi aina välistä tehdä samoin; jopa hän näyttikin saavan enemmän rohkeutta taikka kenties hän alkoi paremmin mieltä kaluihin; sillä toisia hän vielä uudestaankin meni katsomaan, kyseli ja näytti tulevan aina enemmän huvitetuksi. Silloin lausui äiti: "Nyt lähdemme viimeinkin Arnen omaan suojaan", he menivät siihen huoneeseen, joka antoi vuoren jyrkänlehteen päin. Kosken hirmuinen pauhina kuului taaskin heitä vastaan; sillä ikkuna oli auki. Täältä he saattoivat nähdä kosken kuohun kohoavan tunturein välistä, mutta ei itse koskea, ennenkuin jonkun verran ylempänä, jossa kallion lohkare oli syönyt juuri sille kohdalle, johon koski voimakkaana tuli, tehdäkseen viimeistä hyppäystä alas syvyyteen. Kalliolohkareen ylinen pinta oli turpeinen; pari hongankäpyä oli tarttunut siihen kiinni, ottanut juurta vuorenhalkeamissa ja kasvanut kahdeksi suureksi puuksi, joita tuuli oli repinyt ja ravistanut, ja koski huuhdellut niin ettei neljä kyynärää korkealle juuresta ollut ainoatakaan oksaa; puut olivat käyneet koukkuun, oksat nuukistuneet, mutta he pitivät paikkansa kumminkin ja kohottivat latvansa korkealle vuoriseinämien yli. Tämä oli ensimmäinen näky, joka Elin silmiin pisti; senjälkeen loi hän katseensa noihin heijaisevan-valkoiisiin lumituntureihin, viheriäisten yläpuolella. Hänen katseensa vetäytyi takaisin; lakeuksilla asui rauha, ja nyt hän vihdoinkin katsoi ympärilleen huoneessa, jossa hän seiso; koski oli häntä tähän saakka siitä estänyt.

Kuinka hiljaista ja sievää täällä sisällä oli sen suhteen kuin tuolla ulkona! Hän ei ensi silmäyksessä katsellut esineitä erikseen, sillä ne mukautuivat toisiinsa ja olivat hänelle enimmäkseen outoja; Arne oli parhaalla ahkeruudellaan varustanut tätä huonetta, ja taidokasta, vaikka samalla yksinkertaista oli siellä kaikki aina pienimmästä rahtuisesta saakka. Kun Eli siinä seiso ympärilleen katsellen, tuntui hänestä ikäänkuin olisi Arnen runot häntä laulaen täällä tervehtineet, taikka Arne itse hymyillyt jok'ainoasta esineestä. Ensimmäinen, johon hänen huomionsa erityisesti kiintyi, oli leveä, hienosti leikattu kirjahylly. Siinä oli niin paljon kirjoja, ettei Eli luullut papillakaan enemmän olevan. Siitä hänen silmänsä kääntyivät somasti tehtyyn kaappiin, jossa oli paljon erinomaisia kapineita, niinkuin äiti sanoi, siellä hän myöskin rahansa säilytti, lisäsi hän kuiskaamalla. Kahdesti he olivat saaneet periä, lausui hän sitten, ja kerran he vielä saisivat periä, jos kaikki kävisi niinkuin käymän pitäisi. "Mutta rahat eivät kumminkaan ole parasta maailmassa; hän saattaa saada sitä, joka parempaa on." — Huoneessa oli monta pientä kapinetta, jota oli hauska nähdä, ja Eli katseli jokaista, iloisena kuin lapsi. Margit taputti häntä olkapäälle. "Tänäpäivänä näen sinua vasta ensi kerran, mutta minä sinusta jo pidän niin paljon, lapsukaiseni", lausui hän ja katsoi lempeästi Eliä silmiin. Ennenkuin Eli ennätti ruveta ujostelemaan, veti Margit häntä hameesta ja kuiskasi hiljaa: "Tuolla näet tuon punaisen laatikon; ... siinä, tiedätkös, on jotakin merkittistä..." Eli loi silmänsä osoitettuun suuntaan; hän näki pienen nelikulmaisen laatikon, jota hän heti halusi saada omakseen. "Hän ei tahdo näyttää minulle, mitä siinä on", kuiskasi äiti, "ja joka kerran hän piilottaa avaimen." Margit meni muutamien vaatteiden luokse, jotka riippuivat seinällä ja otti alas eräät sametti-liivit, joiden taskusta hän veti avaimen esiin. "Tule nyt, niin saat nähdä"; hän puhui kuiskaamalla; Elin mielestä ei äiti nyt tehnyt aivan oikein; mutta naiset ovat naisia, — ja kumpikin

he hiljaa menivät laatikon luokse ja asettuivat polvilleen sen eteen. Samassa kun äiti nosti kantta, lemusi sieltä hyvää hajua vastaan; ja Eli löi käsiään yhteen ennenkuin hän vielä oli mitään nähnyt. Nenäliina oli levitetty päällimmäiseksi; sen otti äiti pois; "täällä saat nähdä!" kuiskasi hän, ja veti esiin hienon mustan silkkihuivin, jommoista ei miesväki tavallisesti käyttänyt. "Se on aivankuin jollekin tyttölle", lausui äiti. "Ja täällä on vielä toinen." Eli otti sen nurkkaa vähän sormiensa väliin, tuskin tietäen mitä hän teki, äiti koetteli sitä väkisen hänen päähänsä, vaikka Eli vastusteli ja väisti päätänsä syrjään. Äiti pani sen taas varovasti kokoon. "Täällä saat nähdä", lausui äiti taas, vetäen esiin kauniita silkkinauhoja, "kaikki on juuri kuin tyttöä varten." Eli oli tulipunainen, mutta ei hiiskunut sanaakaan; povi kohoili, silmät olivat kosteat, muuten hän oli liikkumattomana kuin kuva. "Täällä vielä on jotakin!" Äiti otti laatikosta kauniin mustan hamevaatteen; — "se on hyvin hienoa", lausui hän ja näytti sitä päivää vasten. Elin käsi hiukan vapisi, kun äiti vaati sitä koettelemaan, hän tunsu veren nousevan päähän ja olisi mielellään kääntynyt siitä pois, mutta se ei käynyt laatuun. "Hän on aina kaupungissa käydessään ostanut jotakin", lausui äiti. Eli oli jo tykkänään neuvoton, hänen silmänsä häilyivät toisesta esineestä toiseen kirstussa ja sieltä taas takaisin hamevaatteen; oikeastaan hän ei mitään nähnyt. Mutta äiti yhä tutki laatikon sisällystä ja viimeinen kalu, jonka hän siellä otti ylös, oli paperiin kääritty; he purkivat useita paperia, uteliaisuus kiihtyi, Elin huomio oli jännitetty; viimein tuli pari pieniä kenkiä näkyviin. Ei heistä kumpikaan ollut niiden vertaista ennen nähnyt, äiti tuskin luuli senlaisia voitavan tehdä, Eli ei puhunut sanaakaan mutta kun hänen täytyi niihin koskea, jäi kenkiin viisi sormensijaa; Eli hämmästyti niin, että hän oli vähällä itkeä; mieluummin hän olisi lähtenyt pois, mutta hän ei tohtinut puhua eikä hän myöskään tohtinut millään muotoa vetää äidin huomiota puoleensa. Tämä oli tykkänään kiinni omissa toimissaan. "Näyttää juuri siltä kuin hän vähän kerrallaan olisi ostanut jollekulle, jolle hän ei rohkene niitä antaa", lausui Margit ja pani ne taas käärröön, niinkuin olivat olleetkin; hän oli varmaankin siihen hyvin tottunut. "Nyt katsotaan, mitä tuossa rasiassa on!" Hän aukaisi sen varovasti, ikäänkuin tulisi sieltä jotakin erittäin kaunista näkyviin. Siellä oli leveä, kaunis solki, jota hän ensiksi Elille näytti, sitten hän otti esiin pari yhdistettyä kultasormusta, ja Eli näki nyt rasian pohjalla samettikansisen virsikirjan, jossa oli hopeiset haat; mutta enempiä hän ei nähnyt, sillä hän oli huomannut kirjan hopeassa hienoilla kirjaimilla piirrettynä "Eli Bårdin tytär Böen".. Äiti pyysi häntä katsomaan, ei saanut vastausta, mutta näki kyynelten vierivän tytön poskilta alas silkkikankaalle. Silloin pani äiti sormukset takaisin laatikkoon, jonka hän jälleen lukitsi, kääntyi ja otti Elin mukaansa omalle puolelleen. Tyttö itki hänen luonaan, äiti itki myöskin, mutta kumpikaan ei enää mitään puhunut.

Vähää myöhemmin käveli Eli yksinään ryytimaassa; äiti meni kyökkiin laittamaan jotakin makupalaa, sillä Arne oli odotettavana. Sitten hän meni Elin luokse ryytimaahan; tämä istui kumarruksissa ja kirjoitteli hiekkiaan. Hän pyyhkäisi kirjoituksen pois, kun kuuli Margitin tulevan, katsoi ylös ja hymyeli; hän oli itkenyt... "Ei mitään syytä itkuun, lapsukaiseni", lausui Margit tyttöä taputellen. — He näkivät jotakin mustaa pensaiden välissä ylhäällä tiellä. Eli pujahti sisään, äiti meni jälessä. Pöydälle oli pantu puuroa, savusläskiä, rinkiä; mutta Eli ei sinne katsonut, hän meni istumaan tuolille, joka oli kellon takana nurkassa, ja vapisi, kun kuuli kissankaan liikahtavan. Ulkoa kuului vakaa astunta, sitten pari lyhyttä, keveätä askelta porstuasta, ovi aukeni hiljaa ja Arne astui sisään. Ensimmäiseksi hän huomasi Elin kellon takaa nurkasta, hän päästi oven ja jäi seisomaan. Eli kävi aina enemmän hämilleen, hän nousi seisolleen, katui sitä heti, ja kääntyi seinään päin. "Oletko *sinä* täällä?" lausui Arne hiljaa, — hän lensi tulipunaiseksi sitä kysyessään. — Eli varjosi toisella kädellä silmiään, ikäänkuin olisi auringon valo niihin koskenut. — "Kuinka...?" — Arne ei pitkittänyt, mutta lähene tyttöä pari askelta; Eli antoi kätensä vaipua, kääntyi Arneen, mutta painoi päänsä alas ja hyrähti itkuun... "Jumala siunatkoon sinua, Eli!" lausui Arne, sulkien tytön syliinsä. Hän kumartui ja kuiskasi jotakin tytön korvaan, tämä ei mitään vastannut, vaan kietoi molemmat kätensä toisen kaulaan.

Kauan he sillä tavalla seisoivat; ei ääntä kuulunut muuta kuin kosken ikuinen pauhina. Viimein kuului hiljainen itku pöydän luota. Arne katsahti sinne; se oli äiti; Arne ei ollut häntä tähän saakka vielä huomannut. "Nyt tiedän sun varmaan jäävän luokseni, Arne", lausui hän, tuli astuen laattian poikki hänen luoksensa; hän itki paljon, mutta se teki hyvää, sanoi hän.

Kun he valoisassa kesäyössä menivät kotia, he eivät paljon voineet puhua äskensyntyneessä autuaallisuudessaan. He antoivat luonnon itsen johtaa puhetta heidän välillensä, niin hiljaisena, valoisana ja suurena, kuin se näytti. Mutta se oli kotimatalla heidän ensimmäisellä kesäyökävelyllään, se oli lähellä auringon nousua, kun hän vielä käveli ja laski perustuksen laululle, jota hänellä tosin ei silloin ollut rauha rakentaa, mutta joka vast'edes, kun hän oli saanut sen valmiiksi, joksikin aikaa tuli hänen jokapäiväiseksi viisuksensa. Se kuului näin:

Ma arvoon aion päästä suurimpaan,
Jos vaan pian pääsisin maailmaan.
Suku muistunut mieleen' ei mun, —
"Pois! pois!" halu kauas vei mun.
Silloinpa tul' impi ja katsehen loi,
Vei pois halun koht' tuon multa:

Mielellään viihtyä mieli voi
Kodissa nyt, miss' on kulta.

Ma arvoon aion päästä suurimpaan,
Jos vaan pian pääsisin maailmaan.
Vaan henkien suurten töitä
Ties henkeni nuor' ikävöitä.

Hält' oppia sain sanomattaankin:
Suurinta, min Luoja voi antaa,
On *ihminen* olla vain sen sydämin,
Eik' kuulua kunnian kantaa.

Ma arvoon aion päästä suurimpaan,
Jos vaan pian pääsisin maailmaan.
Kun kylmä vain kohtasi mua,
Maast' täst' olin vierautua.

Kun näin *hänet*, rakkaus, kas, sumuton
Silmistä jok' ihmisen loisti,
Ja niin oli, kuin olisin elohon
Taas syntynyt tänne mä toisti.

Seurasipa sitten usea kesäyö-kävely ja usea laulu sen jälkeen. Yksi niistä otettakoon tähän:

Kuink' kaikki on käynyt tää, sit' en tiedä;
Ei myrsky eik' koski voi rauhaan viedä;
Tääll' on puro pieni, kas, itsestään
Mukaantunut virtahan nyt väkevään,
Mi suurena niin merehen päin rientää.

Varm' on, jotakin elo vaan tään salaa,
Min puolehen miel' useankin palaa,
Vaikk' ei sitä tiedä hän, että se on
Syl' armahan, jossa hän voi lepoon
Uinahtaa kerran vaan meteleistä.

Terveisiä moisia jos elo antaa
Voi, kuin nämät, autuuden hän kantaa,
Luojalta hän siitä ne ilmoittaa,
Jok' ohjaaletä tätä maailmaa
Ja myös mua koht' iki-rakkautta.

Mutta kenties ei yksikään ilmoittanut hänen kiitollisuuttaan niin, kuin seuraava:

Se voima, jolta ma laulun sain,
Sai aikaan, ett' elon murhe, riemu
Kuin kevätvihma ja kevätliemu,
Sielullen virvoke oli vain.

Jos tuska tuli,
Avulla sen
Tuo lempeen suli
Pois haihtuen.

Mun laulun tuova se voima sai
Tutuksi kanss' ikävöitseväisten,
Pakosta tahtojen itsekkäisten
Vapaaksi kautta sen pääsin kai;
Ruuhellain kuljin
Eteenpäin vaan,
Kun lemmen suljin
Sen satamaan.

Se voima, jolta ma laulun sain,
Mun suokoon muitakin matkatiellä
Saavuttaa täällä ja ilomiellä
Vaeltaa muita sill' lohduttain.
Sill' ei maan päällä
Lie haus Kempaa,

Kuin laulain täällä
Toist' armastaa.

Kuudestoista luku.

Oli syksyn puoleen, kansa oli tekemässä korjuuta latoihin. Oli kirkas päivä, yöllä ja aamuisella oli satanut, sentähden oli ilma lempeä kuin kesällä. Lauantai oli, mutta sittekin kulki monta venettä Mustajärven poikki kirkon puolelle päin, miehet istuivat paitahihaisillaan ja soutivat, naisväki istui kokassa ja perässä, valkoiset kaulaliinat päässä. Vielä useampi vene ohjasi kulkunsa Böen'ia kohden, soutaaksensa sieltä sittemmin ulos isossa seurassa; sillä tänään piti Bård Böen häitä tyttärellensä Elille ja Arne Niilonpoika Kampenille.

Kaikki ovet seisoivat selällään, kansaa kävi ulos ja sisälle, lapset, leivoskaakut kourissa, seisoivat arkoina uusista vaatteistaan ulkona pihalla ja katsoivat vierastellen toisiinsa; vanhanpuoleinen vaimo istui ylhäällä aitan rappusilla itsekseen; se oli Margit Kampen. Hän kantoi isoa hopearengasta, jonka ylempään hopealaakaan oli kiinnitetty useita pikkurenkaita; siihen katsoi hän välimmiten; hän oli saanut sen Niilolta sinä päivänä jolloin hän seisoj morsiamena hänen kanssansa, eikä ollut kantanut sitä sitten.

Ympäri kahdessa, kolmessa tuvassa kävelivät tarjoojamies ja molemmat nuodemiehet, papin poika ja Elin veli, ja kaatoivat vieraille, aina sen jälkeen kuin nämät saapuivat näihin isoihin häihin. Ylhäällä Elin huoneessa istuivat morsian, papin rouva ja Mathilda, joka oli tullut kaupungista vartavasten vaatettamaan häntä morsiameksi; sillä sen he olivat luvanneet toisillensa jo pieninä ollessaan. — Arne verkavaatteissa, pyöreäksi leikatussa, ruumista myöten soveltuvassa röijyssä ja kauluksella, jonka Eli oli ommellut, seisoj huoneessa alakerrassa sen ikkunan luona, johon Eli oli kirjoittanut "Arne." Se oli avoinna, hän seisoj puitteen vieressä ja katsoi ulos tyynen veden yli pappilaan päin kirkkoineen.

Ulkona etehisessä kohtasi kaksi toisensa, jotka tulivat kumpikin askareeltaan, toinen laiturilta, missä hän oli ollut kirkkoveneitä järjestämässä; hänellä oli musta, pyöreäksi leikattu verkaröijy, mutta siniset sarkahousut, joista väri lähti, jotta hän oli sininen käsiltään: valkoinen kaulus somisti hänen valkeaverisiä kasvojansa ja vaaleata, pitkää tukkaansa; korkea otsa oli tyyni, suun ympärillä ja pielissä ilakoi hymy. Se oli Bård; hän kohtasi etehisessä erään, joka juuri tuli ulos kyökistä. Tämä oli puettu kirkkomatkaa varten, korkea ja solakka, tuli tyynenä ovesta ja hätäilemättä; kun hän kohtasi Bård'in seisautui hän, suun vetäytyessä toiselle sivulle. Se oli Birgit, vaimo. Kummallakin oli jotakin sanomista, mutta se ilmaistiin vaan siten, että molemmat seisoivat hiljaa. Bård oli enemmän hämmillään kuin tämä, hän naureskeli naureskelemistaan, mutta juuri hänen suuri hämminsä auttoi hänet oikeahan, kuu hän nimittäin muitta mutkitta alkoi astua portaita ylös; "tahdot ehkä seurata jälestä", sanoi hän. Ja toinen astui jälestä. Täällä ylhäällä ylisillä olivat he aivan yksin; mutta Bård sulki kuitenkin oven heidän jälkeensä ja käytti siihen aikaa aika lailla. Kun hän vihdoin kääntyi, seisoj Birgit ikkunalla ja katseli ulos; sen teki hän sen vuoksi, ettei hän katsoisi sisään. Bård veti esiin pienen pullon povitaskustaan ja pienen hopeapikarin. Hän tahtoi kaataa vaimollensa. Mutta tämä ei tahtonut ottaa sitä vastaan, vaikka hän vakuutti sen olevan viiniä, pappilasta sinne lähetettyä. Niin joi hän itse siitä, mutta tarjosi tälle pari kertaa juodessaan. Hän korkitsi pullon, pisti sen hopeapikarinensa povitaskuun taasen ja istuutui arkulle. Mieltänsä pahoitti nähtävästi, ettei vaimo tahtonut hänen kanssaan juoda.

Pari kertaa hengähti hän syvään, Birgit nojautui toisella kädellään ikkunapuitetta vasten. Bårdilla oli jotakin sanomista; mutta nyt oli se tullut vielä vaikeammaksi. "Birgit", sanoi hän, "sinä ajattelet kai samaa tänään, sinä, kuin minä." — Silloin kuuli hän Birgitin liikahtavan, sillä tämä meni ikkunapuitteen toiselta puolelta toiselle, ja hän nojasi taas käsivarteensa. "Kyllä kai sinä ymmärrät, ketä tarkoitan... Hän eroitti meidät kaksi, hän; ... minä luulin sen kestävän häihin asti; mutta se kestäikin kauemmin." Hän kuuli tämän henkäisevän, hän näki hänen jälleen muuttavan asemaa! mutta hänen kasvojansa hän ei nähnyt. Itse hän taisteli siinä, missä istui, jotta hänen täytyi pyyhkiä itseään röijyn hihalla. Pitkän taistelun perästä alkoi hän uudestaan: "Tänään on hänen poikansa, taitava ja kaunis, otettu meille, ja hänelle olemme antaneet ainoan tyttäreemme... Miten näyttää sinusta, Birgit, jos me kaksi tänään myöskin pitäisimme häitämme?..." — Ääni värisi, ja hän yski. Birgit, joka oli liikahtanut, laski taas päänsä alas käsivarrellensa, mutta hän ei mitään virkkanut. Bård odotti kauan; kuuli hänen henkäisevän syvään; mutta ei saanut vastausta, — ja hänellä itsellä ei ollut enempää sanomista. Hän katsahti ylös ja kävi hyvin vaaleaksi; sillä toinen ei päätänsäkään kääntänyt. Silloin nousi hän seisoaalleen. Samassa naputettiin ovelle hiljaa, ja joku kysyi lempeällä äänellä: "Tuletkos nyt, äiti?" — se oli Eli. Jotakin oli äänessä, joka sai Bårdin ehdottomasti paikallaan seisomaan ja välttämättömästi katsahtamaan Birgit'iin. Birgit nosti myös päänsä; hän katsoi oveen päin, kohtasi Bårdin vaaleat kasvot. "Tuletko nyt, äiti?" kysyttiin uudestaan siellä ulkona. "Tulen, nyt tulen minä!" sanoi Birgit sortuneella äänellä, astuessaan lujin askelin laattian poikki Bårdin luokse, antoi hänelle kätensä ja hyrähti

hurjimpaan itkuun. Nuo molemmat kädet puristivat toinen toistansa, ne olivat molemmat nyt kuluneet, mutta ne pitivät niin lujasti, ikäänkuin olisivat haeskelleet toisiansa kaksikymmentä vuotta. Ne pitelivät lujasti vielä heidän käydessänsä ovelle päin; ja kun nuodekansa hetken päästä kulki alas laiturille, ja Arne antoi kätensä Elille käydäksensä edellä, ja Bård näki sen, silloin otti hän vastoin kaikkea säällisyyttä ja tapaa vaimoansa kädestä ja astui jäljestä myhäellen täyttä suuta. Mutta heidän takanansa kävi Margit Kampen yksinään, kuten hän oli tottunut. Bård oli ylimäärin iloinen sinä päivänä; hän istui ja jutteli soutumiesten kanssa. Muudan näistä, joka istui ja katseli tuntureille heidän takanansa, sanoi, olipa se toki kummaa, että moinen jyrkkä tunturikin saattoi tulla puetuksi. "Siksi sen täytyi, tahtoiko tai ei", sanoi Bård, hän katsoi koko nuodekansan ylitse, siksi kun hän pysähtyi morsiuspariin ja vaimoon; "semmoista ei olisi kenkään sanonut kaksikymmentä vuotta sitten", lausui hän.

Loppu.

KAKSI KOSIJATA

Kirj.

Carit Etlar

Taivasvuoren ja Silkiporin väliltä on talo, jota metsä ja korkeat, jyrkät mäet ympäröivät. Illoin, kun sumu peittää törmät, ovat ne Sveitsin vuorien näköisiä, mutta päivillä, kun aurinko paistaa tai kun ilma on selkeä, näkyy rinteiltä yksitoikkoinen, tummanruuni kanerva, jossa kataja- ja koivupensaat ovat surullisina jätteinä niistä mainioista metsistä, joita nämä mäet ennen kasvoivat.

Mainituissa talossa asui metsänvartija, vanha, harteava mies, joka oli ennen ollut sotapalveluksessa. Sen muistona hän vielä kantoi pientä ristiä rinnallaan ja huulillaan suurta partaa, joka aikaa myöten oli käynyt harmaaksi. Hän oli leskimies, vaan hänellä oli täysikasvuinen tytär, joka oli hänen luonaan ja hoiti taloutta. Annan lapsuuden aika oli kulunut täällä metsän rauhaisessa, häiritsemättömässä yksinäisyydessä. Molempiin, sekä isään että tyttäreen, oli tämä yksinäisyys vaikuttanut, mutta eri tavalla.

Iltapuoleen eräänä sunnuntaina istui metsänvartija Gunnar nuoralle ripustetun lakanan varjossa ovensa edustalla, tupakoiden ja mukavasti oikaisten jalkojaan erään poikkisahatun saksantammen rungolle. Aurinko paahtoi ja kuvastui kirkkaasen messinkikattilaan, joka äsken kuurattuna oli asetettu nojalleen kaivonkantta kohden; katollakin loistivat sammalet ja ruohot välähtelevissä värissä. Kiviseinän toisella puolen on pimentoa; siellä loikuilee kahlekoira mieluisessa levossa, sillä välin kun eräs vieras suorsa varastelee sen ruokaa, toinen silmä makaavassa, toinen kaukalossa. Pääskyiset visertelevät; lihava porsas makaa röhkien muutamien lautojen alla, joille Anna on asetellut sänkyvaatteita tuulehtumaan. Oven sisäpuolella näkyy kanervakimppuja, joista leviää väkevä ja hyvä haju. Päällimmäisellä kimpulla seisoo kukko, pää kallellaan, ja laulelee hiljaisella, houkuttelevalla äänellä, samalla kun ahkeraan tähystelee haukkaa ilmasta.

Gunnar tauotti äkkiä hiljaisuuden kimakalla huudolla, jonka jälkeen nuori mies pisti päänsä ulos erästä ovesta, johon hän jäi seisomaan.

"Matti!" huusi Gunnar jälleen vieläkin kimakkaammalla huudolla.

"Täällä olen, isäntä!"

"Kuule Matti! juokse alas portille katsomaan kellekä Tullefas niin murisee; minä istun tässä niin mukavasti enkä jaksa paikaltanikaan liikahtaa."

"Ei siellä ketään ollut", lausui Matti, portilta palatessaan.

"Sitten mahtoi Tullefas vaan uneksia. — Tiedätkös mitä, Matti! Minä sinulle sanon jotakin. Saattaisitpa juuri mennä sisään panemaan minulle tupakkaa piippuun ja sano samalla Annalle että hän menee laskemaan olutta; tulee tässä kuumuudessa armottomasti janokin."

Mies meni tupaan.

"Hirmuisen kuuma tänään onkin", lausui Matti takaisin tullessaan.

"On todella poikaseni! ihana kesä meillä tänä vuonna on."

"Thanako kesä?" kertoi Matti. "Ohra makaa kuivettuneena pitkin, elukat nääntyvät ja tattari kuolee ennenkin kukallekaan joutuu."

"Hittoako ohra ja tattari minua liikuttaa?" vastasi Gunnar. "Minulla ei ole kumpaakaan. Tämä on kaikessa tapauksessa ihana kesä. Tänlaisella kuumuudella tulee paljon kettuja. Jänes myöskin vaurastuu lämpimässä. Hyvän saaliin me saamme kun ampumisen aika tulee. Viime syksynä, kun nuo ylhäiset herrasväet täällä kävivät metsästävässä, löi hänen Majesteettinsa minua olkapäälle ja sanoi: 'Lempeä vieköön, Gunnar hyvä, luulenpa vaan sinun itsesi tekevän noita kettuja, sillä en ole niitä missään tavannut niin suuressa määrässä kuin sinun luonasi.'"

"Kirooko hänen Majesteettinsa?" kysyi Matti.

"Kiroo kyllä, kun hän on metsästäjäin ja muiden vertaistensa joukossa. Tänä vuonna hän saa nähdä että voin jäniksiäkin hankkia."

"Teitä onni seuraa, isäntä! Teillä on hyvä virka. Jahtimestarin pöytään te istutte ruualle ja hänen Majesteettinsa lukee teidät ystäviensä joukkoon."

Metsänvartija oikaisi selkäänsä muuria vastaan ja nyykäytti päätään.

"Se on kaikki totta tuo, mitä nyt sanoit, Matti, minä olen onnellinen ihminen, mutta olenpa saanut paljon kärsiäkin ennenkuin siksi olen tullut. Olen saanut kaksi vuorokautta syömättä elää, toisen kerran olin kuolla keltatautiin, sanalla sanoen, minä olen elämässäni saanut kokea kaikkia ihmisellisiä onnettomuuksia. Mutta nyt Tullefas taaskin murisee. Kuka siellä tulee?"

"Siellä tulee myllärin kaksoiset alhaalta kylästä", lausui mies.

"Mitähän asiaa heillä lienee, koska näyttävät olevan pyhävaatteissaan."

"Siihen heillä lienee omat syynsä", vastasi metsänvartija. "Nyt sinä, Matti hyvä, saat mennä tiehesi! Ja katso, että saamme vanhan pyssyn hyvin puhdistetuksi. Jahtimestari on lähettänyt sanan, että hänelle pitää otus lähetettävän tänä iltana; kyllä sinä vaan saat tänään onneasi koettaa, sillä minä en jaksa tässä kuumuudessa mihinkään lähteä." Mies meni; kun hän oli ennättänyt lähelle ovea, kutsui Gunnar häntä takaisin. "Kuules, Matti hyvä, nosta olutkannu tänne lähemmäksi, sinä olet sen asettanut niin kauas, etten ylety sitä saamaan. — Kas niin, nyt on hyvä! — no panepa joutuun nyt, äläkä vetele jalkoja perässäsi, sinä näytät minusta kovin laiskalta tänään."

Samassa kun Matti katosi, tuli kaksi henkilöä näkyviin, jotka pukunsa, kokonsa, muotonsa ja katsantonsa suhteen olivat merkittävästi toinen toisensa näköisiä. He olivat äsken mainitut kaksoisveljekset. Kun he huomasivat metsänvartijan nuoralle ripustetun lakanan varjossa, pysähtyivät he kumpikin portille, ikäänkuin olisivat epäilleet edemmäksi astua; mutta Gunnar huusi heille.

"Jumalan rauha ja hyvää päivää te kaksoiset! Tulkaa lähemmäksi. Teillä on varmaankin minulle asiaa, koska nyt jo kolmannen kerran näen teidän tänä päivänä kulkevan porttini ohitse. Tule istumaan, Salomon, tai, se on tosi, mene ensin sisään ja anna hevoselle vähän heiniä, ja sinä, pikku Jaakko, vedä lakanata paremmin nuoralle, aurinko paahtaa suoraan silmiini. Tuolla tulee tyttäreni, tervehtikää häntä ensin, sitten voitte toimittaa asianne."

Hänen puhuessaan ilmestyi Anna ovelle, ja hänen terveitä, kukoistavia kasvojaan kaunisti iloinen hymy. Hän lähenei vieraita ja tarjosi heille kummallekin kättä.

"Hyvää päivää Salomon! Hyvää päivää Jaakko! tervetultuonne tänne, siitä on jo kauan kun teitä on täällä nähty."

"Meidän on täytynyt auttaa heinäkorjuussa siellä kotona", lausui Salomon.

"Mutta sitä tehdessämme olemme sinua muistaneet", lisäsi Jaakko.

Gunnar kuunteli tätä tervehdystä, ja hymyeli viekkaasti. Hän lausui Annalle: "Parasta kun menet työillesi jälleen, Anna hyvä! Kaksoisveljeksillä ja minulla on jotakin puhuttavaa."

Jaakko piteli vielä Annaa kädestä eikä hän sitä nytkään päästänyt irti, vaan katsoi veljeensä, ikäänkuin toivoen häneltä apua.

"Mielestäni Anna saattaisi istua täällä ulkonakin", lausui Salomon, nostamatta silmiään maasta. "Asiamme koskee häntä yhtä paljon kuin teitäkin."

"Niinkuin tahdotte", vastasi Gunnar. "Istukaa alas, niin puhe käy helpommin."

"Olemme muuten tulleet tänne kosimaan tytärtänne", lausui Salomon hiljaisella ja hiukan vapisevalla äänellä. "Te tunnette, millä pohjalla me olemme ja tiedätte myöskin, että me kaikessa puhtaudessa ja vilpittömyydessä Annaa rakastamme."

"Ha, ha, ha!" nauroi Gunnar, "joko nyt viimeinkin tulitte niin pitkälle että saitte siitä puhutuksi. Niinpä vain, papin vuori, joka kosijalla on ylitsementävänä on hänen oma kynnyksensä, sanotaan. Kyllä minä jo kauan olen tiennyt kuinka teidän laitanne on, eikä minulla myöskään ole mitään teitä kaksoisia vastaan; myllärillä on hyvä talo ja rahoistaan hän kantaa kauniit korot, tätinne kuulutte myöskin saavanne periä. Kyllä te voitte vaimonne onnelliseksi tehdä, minä tunnen hyvin ihmiset, sillä minä en ole aikaani puskissa elänyt."

"Sen kyllä tiedämme."

"Ja se on varma. Minä olen kaikkein ihmisten parissa ollut mitä maan päällä löytyy, hienoimmasta valkoihostesta lukien aina mustimpiin villikansoihin. — Kumpiko teistä nyt tahtoisivat vävykeni tulla?"

"Kumpikin rakastamme Annaa yhtä paljon", vastasi Salomon, "aina lapsuudesta saakka olemme sen tehneet ja luulenpa ettei siinä muutosta tapahdu."

"Mutta eihän tyttö voi teitä molempia ottaa, tiedämmä."

"Annamme hänen itsensä päättää", vastasi Salomon. "Se, jonka hän valitsee ottakoon onnensa vastaan, niin olemme keskenämme sopineet."

"No mitä vastaat sinä tähän, pikku Anna, kummanko sinä valitset?" kysyi Gunnar.

"Mitä voin siihen vastata?" lausui Anna, painaen päänsä rinnoilleen, samalla kun kyynelvalut valuivat hänen poskiaan pitkin. "Minä olen koko elämäni pitänyt teistä molemmista yhtä paljon. Te olette yhtä likellä mun sydäntäni, minkätähden siis tahdotte tehdä minua tuomariksi, ja kuinka saatan valita, kun edeltäpäin tiedän, että sen kautta teen toisen teistä onnettomaksi."

"Hänen täytyy kohtaloonsa tyytyä, Anna hyvä", vastasi Salomon.

"Niin hyvin kuin hän voi", jatkoi Jaakko.

"Annalla on oikein", lausui Gunnar mieltävänä näköisenä, "ei hän voi valita tässä kohden, sillä siihen häneltä puuttuu ymmärrystä. Minun tehtäväni se on. Mutta kun minä, niinkuin jo äsken sanoin, pidän teistä kumpaisestakin yhtä paljon, niin tulee meidän heittää arpaa. Tässä on kaksi olkea, joka saa pitemmän — —"

"Heittäisimmekö arpaa Annasta!" huudahti Jaakko.

"Ei metsänvartija, siihen emme voi suostua", vastasi Salomon.

"Totta teidän täytyy se tehdä, koska kerran niin määrään — noh, kuka meitä nyt tulee häiritsemään?"

Matti kurotti päätään ovesta ja lausui:

"Vahtimestarin Jussi seisoo tuolla aidan takana ja kysyy elukkaa, jota hänen isäntänsä on pyytännyt teiltä päivällisiin."

"Hulluna hän on koko jahtimestari", lausui Gunnar hiukan hiljempää, "sano sinä hänelle terveisiä, että minulla on muutakin tekemistä kuin juosta hänen elukoittensa perässä." — Matti jäi seisomaan. — "Noh, mitä sinä töllistelet?"

Samalla kun Matti kääntyi menemään kuiskasi Gunnar kaksoisille:

"Ei se pelkuri tahtoisit tohtia viedä miehelle senlaista vastausta, Tiedätkös mitä, Matti!" jatkoi hän kovemmalla äänellä, "saatat sentään sanoa jahtimestarille, että hän sen saa ennen iltaa. Minä tuon sen itse hänelle. — Nyt minulle juolahti hyvä tuuma mieleen!" lisäsi hän miehen mentyä. "Te menette molemmat sisään ja otatte itsellenne pyssyt seinältä, ja sitten metsään, kaksoiset! Te olette molemmat hyviä metsämiehiä. Joka tuo minulle ensimmäisen otuksen, hän saa Annan. Se olkoon päätetty. Sisään vaan pyssyjä hakemaan, ei epäilemistä vähääkään, tielle vaan!"

Salomon ja Jaakko tottelivat. Anna jäi istumaan Gunnarin luokse. Kun kaksoiset palasivat, antoi Anna heille kättä jäähyväisiksi.

Jonkun verran matkaa metsänvartijan talosta jakaantui tie kahteen haaraan; toinen näistä vei Taivasvuorelle, toinen Silkkiporin metsään. Kaksoiset pysähtyivät tässä ja latasivat pyssynsä.

"Jumalan nimessä, en minä tahtoisi Annaa tällä tavoin voittaa; pelkään metsästyksemme huonosti onnistuvan tänä päivänä. — Mitä arvelet Salomon? — Minkätähden noin vaikenet, puhu minulle jotakin."

"Koetelkaamme onneamme", vastasi Salomon, "kun toinen iloitsee, niin toinen suree, mutta toisin ei voi olla."

"Sinä lausut tuon merkillisellä äänellä", lausui Jaakko; "anna minulle kättä, veli; käyköön kuinka tahansa, mutta meidän ystävyyskämme ja hyvä sopumme ei saa häiriintyä."

Salomon nyykäytti päätänsä antaessaan Jaakolle kättä ja lausui:

"Tässä meidän tiemme eroavat. Jää Jumalan haltuun, rakas Jaakko!"

Hän nosti pyssyn olkapäälleen ja astui Taivasvuorta kohden. Jaakko jäi seisomaan ja katseli hänen jälkeensä.

"En muista nähneeni häntä noin liikuttettuna", ajatteli hän. "Hän valitsi Taivasvuoren tien, ja jätti minulle Silkkiporin, jossa eläimet enimmäkseen oleskelevat. Se on juuri hänen tapaistansa."

Näitä ajatellessaan poikkesi Jaakko tieltä ja seurasi metsässä niitä kierteleviä syvennyksiä, joita ennen aikaan joku virta tai maanjäristys tällä seudulla oli synnyttänyt, ja joiden jyrkät reunat aika oli tasoittanut kasvattamalla niihin korkean kerroksen kanervia ja mustikanvarpuja. Vähitellen, sen mukaan kuin hän joutui etäämmälle kävivät varjot synkemmiksi ja koska tuoreus metsässä enentyi; syvä, häiritsemätön rauha vallitsi ylt'ympäri.

Korkeiden puiden ja niiden tuuheiden lehtien välistä tunkeutui vaan muutamia auringon säteitä, jotka loivat hohtavan valon maahan punertavalle hiekalle, josta monessa kohden puun juuret pistivät esiin. Hyttiset surisivat, musta kottarainen istui viserrellen kuivettuneen saksantammen oksalla; tuo komea puu kuhmuisine oksineen josta valkoiset sammalet riippuivat alas maata kohden, oli kuin vanha uros, joka satuja kuuntelee. Kaikkea tätä katseli Jaakko, mutta ne eivät häneen mitään vaikutusta tehneet, hän vaipui ajatuksiin ja ihanat, iloiset unelmat valloittivat hänen mielensä. Kun hän viimeinkin niistä heräsi, oli aurinko jo laskeutunut likelle taivaan rantaa, hän kuunteli, hän vakoeli ja metsästäjän omituisella tarkkuudella hän selvitti jok'ainoan äännähdyksen, sitten hän rivakkaasti astui eteenpäin, parantaakseen sen, mitä viivyttelmissään oli laiminlyönyt. Hän joutui pienen puron luokse, joka mutkitellen juoksi laakson poikki pienen järven rantaa kohden. Monessa kohden kätkeytyi puro viheriän sammalpeitteen alle ja ainoastaan ruohon ja kanervan tuore vihannuus todisti sen olemisesta. Keskellä laaksoa oli eräs sukuhauta, kumpu ei ollut suurempi eikä korkeampi kuin muutkaan, mutta täällä metsän synkeydessä, satavuotisten tammien varjossa oli se kummallisessa yhtäläisyydessä ympäristöllä vallitsevan aution hiljaisuuden, hämyyn ja yksinäisyyden kanssa, — yksinäisyyden, joka vaatii ihmishenkeä tavallista syvempiin mietteisiin. Kummun toisella puolen nousi hattu eräästä sysimiilusta. Vanhanpuoleinen mies istui kivellä selin aurinkoon ja sitoi kanervaluutia miilua vahtiessaan.

"Jumalan rauha, Sören Taifen! Oletko nähnyt mitäkään hirveä tänään?"

"Olen nähnyt pahempaakin kuin hirven", vastasi Sören, nostamatta silmiään työstä.

"Mitä tarkoitat?"

"Olen nähnyt Palle Juoksupukin käyvän tien poikki tuolla alahalla laaksossa, vähää ennen sinun tuloasi."

"Palle Juoksupukin?"

"Niinpä niin, hänen, joka haudattiin jo minun pienenä ollessani, vaan joka ei vielääkään ole saanut lepoa haudassaan."

"Vai niin! Ja hänen siis olet nähnyt tänään?"

"Hänen olen nähnyt", vastasi toinen päätänsä nyykäyttäen. "Ja yhtä selvään hänen näin kuin sinun nyt. Hän astui hitaasti ja selkä kyyryssä tuolla tien poikki, ja sanotaan, ettei se päivä onnellisesti pääty, jolloin Palle näyttäytyy. Mutta mitä sinä täällä metsässä teet pyhävaatteissasi, ja pyssy kainalossa? — Jos metsänvartija sinut tapaisi, Jaakko —"

"Siitä ei vaaraa, hänen asioissaan täällä juuri olenkin."

"Se on toinen asia, lienee siis asiat selvillä sinun ja Annan välillä?
Luulin muuten Salomonin hänet saavan. Tuolla alhaalla kylässä sanoivat Annan enemmän hänestä pitävän, vaan jättäneen naimisensa tuonnemmaksi, kun ei tahtonut sinun mieltäsi pahoittaa."

"Vai niin sanoivat?" lausui Jaakko. "Saattaa olla tottakin."

"Niin, mitäs minä tiedän", jatkoi Sören välinpitämättömästi. "Tässä minä istun miilua vartioitsemassa ja annan itse kunkin hoitaa omat asiansa. Mutta niin sitä kumminkin puhutaan."

"Ei siitä vielä mitään ole päätetty", lausui Jaakko, samalla kun hän kääntyi, ja jälleen lähti metsään.

Kun hän oli hetken kävellyt eteenpäin, pysähtyi hän äkkiä; pyssyn laukaus kuului sieltä päin, mihin Salomon oli mennyt. Laukaus herätti kaiun vuoristossa. Ei ollut epäilemistäkään. Jaakko kävi kalman vaaleaksi.

"Salomon se oli, joka amput", kuiskasi hän ja kuunteli. "Minä siis olen menettänyt. Salomon ei ammu syrjään, varsinkaan hän ei sitä tänä päivänä tee, — ja Anna! — Suuri Jumala, minä rakastin häntä koko sydämestäni, mutta rakastaahan Salomonkin häntä, ja ihmiset sanovat Annan pitävän hänestä enemmän. Kyllä Salomon hänen onnelliseksi tekee, ja Annalle tulee hyvät päivät hänen luonaan. — En tahdo mennä kauemmaksi; ennenkuin minä takaisin ehdin, on hän jo Gunnarin luona. He istuvat Annan kanssa rinnakkain, käsikädessä, he ovat iloisia, ei kukaan minua muista. Minä kuitenkin hiivin alas metsänvartijan talolle, kenenkään huomaamatta." Hän heitti pyssyn olkapäälleen ja alkoi verkalleen astua kotia päin, suruunsa vaipuneena. "Minkätähden Anna aina oli niin ystävällinen minua kohtaan?" puhui hän itsekseen. "Paljon parempi olisi ollut, jos he olisivat minulta ovensa sulkeneet ja ajaneet minut pois; mutta hän kuunteli sanojani, ne olivat hänelle mieluisia. Niin kumminkin luulin."

Useita tunteja oli kulunut siitä, kun veljekset jahdille menivät. Astuessaan polkua pitkin metsänvartijan tuvalle, näki Jaakko Joulujärven välkkyvän puiden välistä, näki sen monet pienet, metsäiset saaret, joiden rannoilla lehväiset puut kuvastuivat järven tyyneessä vedessä. Järven toisella puolen kohosi lukemattomat kanervaiset kummut, niiden takana seisoivat tuuhea metsä ja metsän tuolla puolen näkyi kirkko ja tuulimylly korkealta mäeltä. Ilta-aurinko vuodatti lännestä kultaisen valonsa yli maan ja veden, ja vieno tuulen henki saattoi Joulujärven kirkkaalle kalvolle hienoja väreitä. Mutta Jaakon synkkää mieltä ei tällä hetkellä luonnon ihanuuskaan voinut lieventää.

Metsänvartijan kartanolla vallitsi kuoleman hiljaisuus. Vaaleanharmaa savu nousi takanpiipusta, alhaalta laaksosta kuului Matin laulun hyrinä; hän ajoi karjaa kotiin. Jaakko hiipi lähemmäksi, pysähtyi ja kuunteli. Hän kuuli ainoastaan oman sydämensä tykytyksen, oman läähättävän hengityksensä. Tultuaan aidan luokse, väisti hän edestään puun oksat ja aukosta, joka siten syntyi, saattoi hän katsoa ikkunaan. Anna istui pöydän päässä, nojaten päätänsä käsiin. Vähän loitompana virui Gunnar pitkällään penkillä, miettivän näköisenä, silloin tällöin puhaltaen paksun savun piipustaan. Ei kumpikaan toistansa puhutellut. Äkkiä tämä näky muuttui. Vahtikoira haukkui. Jaakko aikoi vetäytyä pois, samassa nosti metsänvartija päätään ja huomasi hänet. Hän huudahti hämmästyksestä.

"Noh, tuolla viimeinkin on metsämiehemme."

"Kumpiko heistä?" kysyi Anna vaaleten, samalla kun hän nousi ja katsoi osotettuun suuntaan.

"Arvaa!" lausui Gunnar.

"Jaakko?" kuiskasi Anna.

Jaakko parkaisi, hyppäsi aidan yli ja syöksi huoneesen. Anna peräytyi muutaman askeleen hämmästyksestä, nähdessään Jaakon riutuneen katsannon.

"Salomon, missä on Salomon?" kysyi Jaakko.

"Mistä minä sen tiedän. Sinä mahtanet sen parhaiten tuntea", vastasi metsänvartija.

"Eikö hän vielä ole täällä käynyt?"

"Ei, kissa vieköön, olekaan, mutta heti kun laukauksen kuulin, arvasin sen olleen sinun pyssystäsi ja odotin sinua tulevaksi."

"Voi, erehdys se oli", vastasi Jaakko murheissaan. "Minä en ole ampunut, vaan kun laukauksen kuulin, arvasin Salomonin paremmin onnistuneen ja palasin siis tänne. Luulin jo hänen ennättäneen takaisin, mutta varmaan hän tuossa tuokiossa palajaa."

Tätä lausueessaan puhalsi Jaakko ruudin sankista ja pani pyssyn naukaan.

"Vai niin, Salomon siis vävykseni pääseekin", lausui Gunnar, heittäytyen taas pitkälle niinkuin ennenkin, "no sitäpä juuri ajattelin, sen saattoi hänestä jo nähdäkin. Kuule, anna minulle tulitikku tuolta seinältä, te'e niin hyvin."

Jaakko antoi hänelle tikun, istui sitten penkin päähän ja entinen hiljaisuus vallitsi taaskin tuvassa. Anna istui pöydän luona; hänen suurissa silmissään oli kummallisen lauhkea ja surullinen katse, joka kerran kun hän ne loi Jaakkoon.

"Olisi kaiketi jo aika toimittaa minulle jotakin illalliseksi!" puhkesi viimein Gunnar puhumaan. "Sytytä kynttilä, lapsi, ja tuo minulle ruokaa."

Samassa tuli Matti juosten kartanolle. Hänen tavaton kiireensä merkitsi jotakin erinomaista, Gunnar nousi ylös ja odotti häntä ikkunassa.

"Isäntä!" huusi mies, "Isäntä, oletteko kummempaa kuullut?"

"Noh, mitä nyt on tapahtunut?"

"Toinen kaksoisista on ampunut suuren elukan."

"Sen minä tiedän, pöllö! Sitäkö sinä läähätät?"

"Sitä, sillä elukka on tuolla tien vieressä vanhan omenapuun edessä ja pyssy sekä ruutisarvi ovat lasketut sen päälle."

"Mitä sanot? — Mene heti tuomaan se tänne, tai odota, minä tulen sinua auttamaan. Tiesinhän, että jahtimestarin piti saaman otuksensa illaksi, minä en ole sanani syöjä."

Hän läksi ulos. Jaakko istui yhä nurkassaan, hiljaisena ja umpimielisenä, ikäänkuin ei olisi asia vähääkään häntä liikuttanut. Anna ei silmiään hänestä kääntänyt, mutta Jaakko ei näyttänyt sitä huomaavan.

"Nyt vasta ymmärrän, mitä Salomon tarkoitti sanoillaan", kuiskasi hän matalalla ja vapisevalla äänellä: "Kun toinen hymyelee, silloin toinen suree."

Anna lähestyi häntä ja kietoen kätensä Jaakon kaulalle, lausui hän:

"Taivaan Jumala meitä kumpaakin varjelkoon." Sitten hän lähti kyökkiin valmistamaan Gunnarin illallista.

"Et siis ole nähnyt Salomoniam?" kysyi Gunnar, palatessaan tupaan; "hän varmaankin oli väsynyt ja antoi jonkun toisen kantaa saaliin tänne, sillä välin kun hän itse meni kotiinsa syömään ja lepäämään. — Niin nyt saat mennä, milloin vaan tahdot, Jaakko hyvä; ja sano Salomonille terveisiä, ja sano myöskin, että minä kyllä pysyn sanassani, hän saa tulla koska vaan tahtoo, Anna on valmis."

Jaakko nousi, kätteli Gunnaria jäähyväisiksi ja loi silmänsä Annaan.

"Hyvää yötä metsänvartija!" lausui hän. "Hyvää yötä pikku Anna! Nukkukaa levollisesti!" Sen sanottuaan hän lähti talosta.

Seuraavana aamuna varhain nähtiin Jaakko taaskin metsänvartijan talossa.

"Pelkään Salomonille jotakin tapahtuneen", hätäili hän; "emme ole häntä nähneet sittenkuin eilen erosimme, eikä kukaan tiedä mihinkä hän on joutunut. Luulimme hänen menneen alas Ryyhyn tädin luokse, mutta kun lähetimme sinne kuulemaan, ei häntä ollutkaan siellä."

"Noh, mitäs siitä", hymyeli Gunnar; "kyllä nälkä porsaas kotia tuo."

Mutta Gunnar erehtyi. Salomon ei tullutkaan. Häntä haettiin joka paikasta, metsästä ja rannikoilta, kuulutettiin kaikissa kirkoissa likitienoolla, mutta apua ei ollut mistään; Salomoniam ei takaisin kuulunut, eikä hänestä minkäänlaista tietoa saatu.

Niin kului pitkät ajat. Jaakon suhde Annaan oli entisellään; joka päivä hän kävi tytön luona. Annan ääni soi kuin illalla soiton sävel nuorukaisen korvissa, hänen katseensa oli kuin auringon säde, joka elähytti koko olemisen. Mutta aina tuosta onnettomasta illasta saakka välttivät kumpikin, ikäänkuin suostumuksesta, puhua sanallakaan keskinäisestä rakkaudestaan; kadonneen veljen muisto teki mitättömiksi kaikki tulevaisuuden toivot ja riennot. Sitä paitse oli Gunnar eräänä päivänä lausunut Annalle: "Sinä olet Salomonin kihlattu morsian siksi kuin hänestä tietoja tulee; minä olen antanut

hänelle lupaukseni ja pidän myöskin sanani, sentähden varoitan sinua antamasta Jaakolle minkäänlaista toivoa enemmän sanalla kuin käytökselläkään; hän olkoon sinun ystäväsi, veljesi, mutta ei muuta."

Anna totteli; hän oli lapsuudesta saakka elänyt orjuudessa, eikä se hänestä enää rasittavalta tuntunut; hän oli tottunut noudattamaan toisen tahtoa ja sentähden hän ei nytkään antanut omalle tahdolleen valtaa. Jaakko ja hän olivat sitä paitse ymmärtäneet toisensa mitään välipuhetta pitämättä. Jaakko kävi yhä Gunnarin talossa; keväisin hän kynti pellon ja syksyisin hän seurasi Gunnaria metsästysretkillä; Gunnar otti vastaan kaiken palveluksen hänen puoleltaan luonnollisena asiana. "Työ on nuorille terveellistä" lausui hän, "me vanhat saamme sillä välin vähän levähtää. Kun he pieniä olivat saimme me raataa heidän tähtensä."

Noin vuosi jälkeen Salomonin katoamisen tuli eräänä iltana metsänvartijan luokse eräs kylänkulkukauppias. Hän laski tavaransa oven suuhun ja tervehti Annaa Gunnaria ja Jaakkoa ikäänkuin vanhoja tuttuja. Hän oli pitkä ja solakka mies, silmät pienet, vilkkaat ja kavalat, iho rokonarpinen; muuten oli hän valkotukkainen, kohtelias, iloinen ja huomaavainen kaikkia kohtaan.

"Paina puuta, Mikko Hollesen", lausui Gunnar, "ja kerro kuinka voit."

"Vähän niin ja vähän näin tänlaisina aikoina", vastasi kauppias. "Mutta teiltä luutnantti et tarvitse vointia kysyä, koska vuosi vuodelta näytätte vaan nuoremmalta ja samoin on myöskin Anna-neiden laita."

"Minkätähden te minua luutnantiksi kutsutte?" kysyi Gunnar ystävällisimmällä hymyllään, "sotamiehenä tosin olen ollut, mutta en siinä virassa ylennyt kersanttia korkeampaan arvoon."

"Ettekö tosiaankaan? kun tässä tuonoin puhelin kontrollinpanijan kanssa tuolla alhaalla Kouluporissa, tiedättehän, tuon vääränenän, niin hän sanoi palvelleensa teidän kanssanne ja vannoi, ettei koko rykmentissä ollut toista niin urhoollista kuin te olitte sodassa."

"Saattoipa hän olla oikeassakin", arveli Gunnar, "mutta istu puulle Mikko ja pane piippuun sillä välin kun Anna meille hankkii jotakin ryypättävää, niin kerron kuinka ennen sodassa tappelin."

Mutta kylänkulkukauppias ei antanutkaan Gunnarille suun vuoroa; hän otti tavara-laukkunsa esiin, aukaisi hihnat ja levitti läsnäolevain ihailtavaksi loistavia tavaroitaan; sitä tehdessään hän lakkaamatta puheli:

"Ajat ovat todellakin huonot, mutta minkäpä sille tekee? Luutnantilla on huolettomampaa kuin monella muulla, ja se onkin kohtuullista, sillä kun ihminen on niin urhoollisesti itsensä käyttänyt kuin te, on pannut alttiiksi henkensä ja jäsenensä, ansaitsee hän toki rauhassa nauttia huolettomia päiviä vanhana ollessaan. Sepä onkin mainiota tupakkaa, — ah, kuinka hyvä haju siinä on! — Tässä on minulla kartuusi, joka on juuri samaa lajia, ehkäpä vielä hiukan hienompaakin. Jos panisimme sen tuonne erikseen. Minä myön sen vallan pilkkahinnasta. — Niin, mitä neiti Anna sanoo tänlaisesta silkkinauhasta? Se vasta kaunistaa, kun sen kaulaansa panee. Maaherran rouva tuolla Beilessä osti koko kimpun samanlaista nauhaa ja kehui ettei hän Lyypekissäkään ollut niin kaunista nauhaa nähnyt. Pannaanpa tuolille syrjään tämäkin niin kauaksi. — Kyllä nyt on ollut oikein painava ilma näinä aikoina, mutta ei suinkaan kuumuus luutnanttia juuri rasita, te vaan käyskentelette edes takaisin vilpoisessa metsässänne; toista on meidän raukkojen, jotka maantietä saamme marssia. — No, mitä Jaakko sitten arvelee noista komeista kellonvitjoista? Niin hienoa ja kaunista työtä ne ovat, nähkääs vaan, ettei itse pormestarillakaan vertoja ole. Ja ne ovat kultaketjuja paremmat, sillä ne ovat vanhemmat ja maksavat paljoa vähemmän. Eräs venäläinen prinsessa Horfenissa osti tässä tuonoin minulta kahdetkin tänlaiset, itselleen toiset, toiset kullalleen; ja sitten hän taputti minua olkapäälle ja sanoi: 'Sitten minä mahdan Matti olla, jos kellään on niin kauniita tavaroita kuin tuolla Hollesenin Mikolla.' — Noh, tulekos kauppaa Jaakko? Minä tiedän erään kauniin tytön, joka mielellään ottaisi ne lahjaksi. Vai mitä luulet? — Niin tosiaankin, saanko toivottaa onnea, sillä kaiketi Jaakko nyt viimeinkin on kihlannut armaansa?"

"En minä ole kihloissa", vastasi Jaakko.

"Eikö?" pitkitti kauppias katsoen hymyellen Annaan, "luulin kuitenkin täällä olevan erään —" Gunnar keskeytti hänen lausuen:

"Jos tuolla tarkoitatte tytärtäni, niin voin teille ilmoittaa, taikka ehkä olette sen kuulleetkin, että hän on toiselle luvattuna."

"En sanaakaan ole siitä kuullut, luutnantti. Kenelle pikku Anna siis on luvattu?"

"Hänen olen luvannut Salomonille, Jaakon veljelle, mutta siitä emme nyt puhu sen enempätä."

"Kuolema ja kadotus!" huusi kauppias ja löi käsiään yhteen; "mikä minulta muistin vei; onhan minulla

teille terveisiä Salomonilta."

"Salomonilta?" huudahti Anna vapisevana ja kalmanvaaleana.

"Veljeltäni? — Mitä sanotte?" huusivat Jaakko ja Gunnar.

"Niinpä todellakin", vakuutti kauppias tyytyväisesti hymyellen; "minulla on häneltä sekä terveisiä että kirje."

"Mutta kertokaa jo kauppias enemmänkin!" huusi Gunnar maltittomasti.

"Kyllähän se pian on kerrottuna. Minä tapasin häntä viime kesänä Vousildin kirkon luona. Voi herran tähden sentään kuinka kalpea ja laiha hän oli. Hän sanoo minulle: Jumalan rauha ja hyvää päivää Mikko Hollesen, minnekä matka tällä kertaa? — Pohjoiseen päin, vastaan minä, pohjoiseen päin, Salomon kaksoisveli. — Tuletteko menemään Silkkiporin tienoolle? — Saattaapa pian niinkin käydä, vastaan minä. — Ehkäpä sitten teette minulle sen hyvän työn, että viette kirjeen minulta metsänvartijalle, taikka tuota, luutnantille, aion sanoa. Tulkaa kanssani tuonne rouviin saamaan vähän einettä, niin kirjoitan kirjeen sillä aikaa valmiiksi. — Niin, luutnantti, näemmä, katselee tätä puukkoa, se on puhdasta englantilaista työtä, leikkaa pahemmin kuin hammastauti, kun varteen puhalttaa, soi se kuin kauniin soittokone, ja sitten sillä saattaa porsaitakin rengastaa; lienee parasta, kun panen sen tuonne kartuusin viereen? — No niin, me menimme yhdessä rouvitupaan, minä söin sillä välin kun hän kirjotti, ja sitten hän antoi minulle kirjeen ja taalarin rahaa päälliseksi, sillä ahne ei Salomon koskaan ole ollut, se täytyy myöntää. Kuinka kauas Salomon aikoo matkata? minä kysyin — Se on pantu kirjeeseen, vastasi hän. Jumalan haltuun Mikko! viekää terveisiä kotipuolelle minulta, niin he varmaankin ostavat teiltä koko joukon kauniita kapineita. — Sitten me toisistamme erosimme."

Puhuessaan oli kauppias ottanut nahkasen laukkunsa esiin, jonka eri kätköjä hän tarkastelee.

"Minulla oli silloin aikomus tulla suorastaan Silkkiporiin", pitkitti hän, "mutta silloin sain myrkkyä ja noituusta vasempaan jalkaani, josta kaiketi olette kuulleet kerrottavan; se ajettui ja paisui ja tuli viimein niin suureksi kuin lehmän maha. Mun täytyi jäädä Frederitsiin tätini luokse, joka on vaimo parantamaan noitumatautia, ja hän kun luki sanat, niin kerrassa minä paranin. Mutta mihinkä kummaan olenkaan sen kirjeen pannut. Kun oikein ajattelen, ei hän tainnutkaan antaa minulle mitään kirjettä, ei totta toisen kerran antanutkaan, hän sanoi vaan: — mutta nähkääs, tässä se kumminkin on; lakkaus on auennut aikojen kuluessa, mutta vannonpa autuuteni päälle, etten sanaakaan ole sen sisällyksestä lukenut. Jumala minua varjelkoon semmoisesta! olkaa niin hyvä; onko oikein? 'Neiti Anna Gundersenille.'"

Anna oli tykkänään muuttunut. Alussa hän kuumeentapaisessa ahdistuksessa kuunteli kauppiaan kertomusta, kipinä joka kauan oli kytenyt, leimahti tuleen; mutta Anna oli tottunut malttamaan mieltänsä, hetkisen taistelun jälkeen oli hänen sydämensä jälleen rauhoitettu; jännitetyllä huomiolla hän kuitenkin seurasi jok'ainoata kauppiaan sanaa. Kun tämä tarjosi hänelle kirjettä, sieppasi sen Gunnar, lausuen:

"Antakaa tänne, minä sen ensiksi luen."

"Isäni", lausui Anna hiljaisella, lempeällä äänellään, "kirje on minulle."

"Mikä sitten, sinä hupakko? En toki luulisi tyttären isältään mitäkään salaavan. Saattaisihan siinä olla jotakin sopimatonta. — Haepa lasisilmäni, — Jaakko, etsi sinä myöskin. — Odottakaa hiukan! Täällähän ne ovatkin taskussani."

Hän nousi seisoalleen ja vei kirjettä kynttilää kohden. Jaakko ja Anna katselivat häntä äärettömässä mielen ahdistuksessa. Kauppias hieroi myhäellen käsiään.

"Tässä on nyt ilta kulunut tuota asiאתani toimittaessa", lausui hän, varmana siitä, että hän kertomuksellaan oli pääsnyt talonväen suosioon. "Minä olen sitä paitse oikein väsynyt, kun täytyi tehdä niin suuri kierros, tullakseni tänne ylös. Saisinko kenties jäädä tänne yöksi, herra luutnantti."

Metsänvartija nyykäytti päätänsä, nostamatta silmiään kirjeestä, johon hänen huomionsa oli kiintynyt. Salomon ei pitkältä ollut kirjoittanut, mutta Gunnaarilta meni paljon aikaa sen lukemiseen, ja päähän päästyä näytti hän miettävän sisältöä.

"No en kummempaa ole kuullut!" lausui hän vihdoin.

"Mitä siinä on? — Lue, isä kulta, lue!" rukoili Anna.

"Luulen varmaan pojan olevan järjeltään", pitkitti Gunnar, "Ei koko kirjeessä ole päätä eikä pontta." — Taaskin hetken tukala äänettömyys. — "Se nyt kumminkin on varma", huudahti hän viimein

juhlallisella arvoisuudella, pannessaan kirjettä kokoon, "ettei *Salomon ikänä tule vävykseni*. Nyt se on päätetty. — Tuossa on, lapseni, koeta, jos siitä saat selvää."

Anna otti kirjeen, hänen kätensä vapisivat, kun hän piti sitä kynttilää kohden ja luki:

"Sinä erehdyit silloin, kun sanoit pitäväsi meistä molemmista yhden verran, sillä niin ei asian laita suinkaan ollut! Sitä olin jo ennenkin aavistanut, mutta kun näin katseen, jolla seurasit veljeäni meidän metsästysretkelle lähteissämme, silloin tiesin varmaan sinun ainoastaan häntä rakastavan. Minä lähdin nyt pois mailmaan, luultavasti emme enää toisiamme tapaa, mutta älkää sitä surko, sillä teidän onnenne tähden sen ainoastaan teen. Jos olisin ennemmin lähtenyt, olisin säästänyt sinulta paljon huolta. Voi hyvin, pikku Anna, muistele minua joskus. Jumalan haltuun jätän teidät molemmat!"

Kun Anna oli kirjeen lukenut, hyrähti hän itkuun ja lähti ulos tuvasta.

"Se oli oikein tuhmasti tehty Salomonilta", tuumi Gunnar. "Hittoako hänen tarvitsi matkalle lähteä? Olinhan sanonut, että joka ensimmäisen otuksen toisi, hän saisi Annan omakseen; kyllä Anna olisi ruvennut häntäkin rakastamaan, kun vaan olisivat naimiseen tulleet. Vai mitä luulette Mikko Hollesen?"

"Kaiketi se niin olisi käynyt, herra luutnantti!" vastasi kauppias.

Levottoman ja unettoman yön jälkeen tuli Jaakko varhain seuraavana aamuna metsänvartijan asunnolle. Anna istui tuvassa tavallisella paikallaan kellon luona.

Hän oli hyvin kalpea, mutta tervehti Jaakkoa ystävällisesti niinkuin ennenkin. Kauppias oli vielä talossa, hän koki käyttää hyväkseen kaiken edun, johon tärkeä uutisensa häntä oikeutti.

"Ilma näyttää niin sateiselta tänään", lausui hän, "parasta kun odotan täällä siksi kun näen, jos siitä päivän päälle selviää."

Gunnarin katsanto oli juhlallinen; heti ensi silmäyksessä näkyi, että hän oli tehnyt jonkun painavan päätöksen. Varmaankin hän oli Jaakkoa odottanut, sillä tämän tultua hän kohta lähti ulos ottaen nuorukaisen mukaansa.

Vähän matkaa metsänvartijan asunnosta alkoi metsä. Gunnar meni sinne, istui kaatuneelle, sammaltuneelle puunrungolle ja sytytti piippunsa.

"Tänä vuonna on ollut oikein herttaiset ilmat", alkoi hän, "sadetta ja märkää lakkaamatta, eikä päivänpaistetta paljon nimeksikään."

"Sitäkö te herttaiseksi ilmaksi sanotte, metsänvartija?" kysyi Jaakko ihmetellen.

"Sitä tietysti. Onhan nyt ollut melkein mahdoton turpeita kerätä, ja sekin vähä, mikä on saatu kootuksi, on mennyt sateessa pilalle; se, poikaseni, korottaa puiden hinnan ja siitä taas on minulle hyötyä."

Jaakko hämmästytti, hän ei ollenkaan ymmärtänyt Gunnarin tarkoitusta; se oli hänestä kummallista, että tämä oli ottanut häntä mukaansa metsään puhuakseen puiden hinnasta. Mutta heti sen jälkeen alkoi Gunnar suurempia mutkia tekemättä:

"Kuule nyt, Jaakko, minua haluttaisi tosiaankin tietää, kuinka teillä oikeastaan on laita kotonanne. Olettehan sinä ja Salomon ainoat lapset ja saatte periä kaiken omaisuuden isänne, tuon vanhan myllärin jälkeen, vai kuinka?"

"Niin on", vastasi Jaakko. "Isäni ajatteli jo keväällä luovuttaa talon ja maan minulle."

"Niin, kyllä sen tiedän", lausui Gunnar. "älä sinä keskeytä minua suotta. Jos nyt tuo Salomon-jörö tosiaankin meni pois iäksi päiviksi tai jos hän menettää henkensä ja elämänsä vieraassa maassa, niin saat sinä myöskin hänen osuutensa — tarkoitan, että sinä tietysti perit hänen samoin kuin vanhan tätisikin, olethan kaiketi varma siitä?"

"Kyllä tätini jo Kynttilänpäivän aikaan teki testamenttinsa ja antoi prokuratorin lukea sen meille."

"No niin, mitä sinä sitä kerrot, ei se minuun kuulu. Jos saat rahoja, on se kaikki sinulle hyväksi, mutta älä luule, että minä rikkauden tähden annan kellekään suurempaa arvoa kuin muutenkaan. Minä olen antanut sinun auttaa täällä ylhäällä yhdessä ja toisessa työssä, nähdäkseni minkä verran sinussa olisi kuntoa, ja sinä olet ollut ahkera ja roteva toimissasi, se on pääasia Jaakko, ja sentähden olen päättänyt jättää Salomonin sikseen, ja ottaa sinut vävykseni. Nyt saat mennä sisään puhumaan Annalle asiasta, sillä hänellä on valta ottaa kenenkä hän itse haluaa. Niin on laita. Minulla on vaan valta kieltää tai myöntää. Minun puolestani saatte pitää häitä, koska tahdotte. Minä menen nyt asialle Jahtimestarin luokse. Kun tulet jälkeen puolenpäivän tänne jälleen saat auttaa Mattia perun-nostossa. Jää Jumalan

haltuun Jaakko!"

* * * * *

Monta vuotta oli kulunut tästä aamusta. Jaakko ja Anna olivat naimisessa ja asuivat vähän matkaa metsänvartijan asunnolta eräässä uudistalossa, jonka Jaakko oli rakentanut aivan Taivasvuoren juurelle. Sekä sisällä että ulkona talon ympäristöllä osoitti kaikki varallisuutta ja siisteyttä. Asuinhuoneuksen toisella puolen oli hedelmätarha, jossa puut jo alkoivat olla suuria ja tuuheita. Annan lapsuuden koti, metsänvartijan asunto, oli muuttumattomana metsänrinteessä. Sen entinen omistaja oli kuitenkin poissa. Gunnar oli kuollut; hänen olonsa oli muuttunut tukalaksi Annan naimiseen menon jälkeen. "Minä olen varsin onneton ihminen", oli hänellä tapana vakuuttaa; "tyttäreni on lähtenyt luotani ja jättänyt minut tänne hoidon puutteeseen vanhoilla päivilläni; mutta siihen olen itse syyllinen, miksi annoin hänen mennä naimiseen."

Eräänä iltana istuivat Jaakko ja Anna pyhävaatteissaan perhetuvassa. He olivat viettäneet juhlaa, sillä heidän pieni ainoa poikansa oli sinä päivänä kastettu. Alhaalla laaksossa häärivät ihmiset heinänteossa. Auringon valo lankesi ikkunan kautta juuri siihen kohtaan huoneessa, jossa Anna onnellisena äitinä istui lapsensa kätkyen ääressä. Jaakko istui pöydän ääressä ja luki virsikirjaa. Mutta äkkiä häiritsi koiran haukunta huoneessa vallitsevan rauhan. Jaakko pani merkin kirjaan, nousi penkiltä ja meni ikkunan luokse. Hän näki ratsastajan tulevan pihaan, laskeutuvan alas hevosen selästä ja senjälkeen jäävän seisomaan, ikäänkuin odottaen asukkaiden ilmaantumista.

"Sotamies tuli ratsastaen pihaan", lausui Jaakko. "Mitähän asiaa hänellä lienee?"

He menivät kumpikin ulos ja sotamies tuli heitä vastaan heittäen ohjakset käsivarrelleen. Hän oli pulska, päivetynyt mies; vakaat silmänsä olivat syvällä otsan alla ja tuuhea parta peitti alemman puolen kasvoista tykkäänään.

"Jumalan rauha ja hyvää päivää!" lausui hän ojentaen heille molemmat kätensä. "Ettekö minua enää tunne?"

Anna parkaisi. "Herra Jumala!" huusi hän, "Salomon, Salomon! Missä olet näin kauan oleskellut?"

Se oli tosiaankin Salomon, tuo kadonnut ja jälleen tullut kaksoisveli; hän sulki Jaakon syliinsä, samalla kun hän koki tukahuttaa sitä syvää liikutusta joka valtasi hänen mielensä. Kysymyksiä ja vastauksia vaihdettiin näkemisen ensimmäisinä hetkinä; Anna itki; hän ei saanut sanaakaan lausutuksi, vaan puristi Salomonin kättä, sillä välin kun tämän tutkiva, syvä katse pakoitti häntä luomaan silmänsä alas. Jaakko otti häneltä ohjakset, viedäkseen hevosta talliin. "Älä riisu hevosta", lausui Salomon, "aikani on täperällä, mun täytyy rientää pois vielä tänä iltana."

"Tänä iltana!" toistivat Anna ja Jaakko.

"Niin, ei sinä muu auta", vastasi Salomon lempeästi. "Minulla oli teitä ikävä ja sentähden pyysin permessiä päästäkseni tänne teitä tervehtimään."

"Ja minkätähden meistä niin pian taaskin eroat, armas veli?" kysyi Jaakko.

"Olen aikonut vielä tänä iltana käydä tätiäkin tervehtimässä, Ryyssä. Huomenna täytyy mun jälleen palata Horfeniin lähteäkseni siellä paluumatkalle."

Kun Salomon tuli tupaan ja otti lakin päästään, huomasi Anna kuinka paljon hänen kasvonsa olivat tällä ajalla muuttuneet. Kovat sisälliset taistelot olivat niihin painaneet merkkinsä, niissä ilmaantui nyt se ankara vakavuus, joka tavallisesti seuraa katkerata kamppausta. Annaa hämmästytti tuo kova ja kylmä katse, jota ei jälleen-näkemisen ilokaan voinut lieventää; senlaisena ei hän Salomonia entiseltä muistanut. Hän ei tiennyt haavoja löytyvän, jotka verta vuotavat, vaikka parantuneiltakin näyttävät. Senlaiset haavat ovat tavallisesti kuolettavia.

Jaakko iloitsi sanomattomasti veljensä tulosta. Hänen silmänsä säihkyivät eikä hän voinut niitä Salomonista kääntää, huulilla asui hymy ja ääni vapisi hänen puhueksaan.

"Kyllä tosin", lausui hän, "täällä on monta muutosta tapahtunut. Annan isäkin kuoli viime vuonna."

"Vai niin."

"Ja meidänkin isämme on kuollut, Salomon!"

"Sen kyllä tiesin."

"Hän kaipasi sinua kovin kuolinvuoteellaan. — Voi, rakas veli, minkätähden et sinä palannut kotia

jälleen, minkätähden et meille sanaakaan kirjoittanut?"

"Minä olin siihen aikaan kaukana täältä", vastasi Salomon. "Minä lähdin Länsi-Intiaan heti sotamieheksi tultuani. Siellä oli yltä kyllin tekemistä. Kun mun ei enää tarvinnut omia olojani ajatella, antauin mielin määrin toisen palvelukseen."

"Kerro meille vähän oloistasi", rukoili Jaakko. "Ei koko mailmassa löydy ketään, joka niin ottaisi osaa sinun kohtaloosi, kuin me kaksi."

"Mitäpä sinulle sitten kertoisin, Jaakko? Minä olen reuhtonut mailmassa sen mukaan kuin päähäni on pistänyt ja ollut aina valmis menemään sinne, missä tekemistä on ollut; minä olen sotinut, väliin olen voittanut, väliin taas pakoon pötkinyt, mutta omaa itseäni en ole pakoon pääsnyt. Kaikki nuo kurtut, jotka näet kasvoissani, ovat muistoja murheista, jotka nyt lepäävät unheen helmoissa ikäänkuin kuolleet haudoissansa."

"Kuinka paljon sinä olet mahtanut kärsiä", kuiskasi Jaakko, nojaten päätänsä Salomonin olkapäähän.

"Eipähän juuri enemmän kuin muutkaan. Suru löytää meidät kaikki, niin hyvin toivorikkaan kuin senkin, joka on elämän iloja paitse. Minulle ei ole käynyt pahemmin kuin monelle muullekaan. Tavallisen jutun elämästä teille tässä vaan olen kertonut."

"Tämä päivä on meille ollut oikein ilon päivä", puhkesi Jaakko hetken kuluttua puhuuman. "Tiedätkös, me olemme koko päivän viettäneet juhlaa, sillä pieni poikamme on tänään kastettu, — ja sitten osuit sinäkin tulemaan juuri tänä päivänä."

"Vai on tuo teidän pieni poikanne", lausui Salomon, vilahdukselta katsahtaen kätkyttä kohden. Ainoastaan pieni värähdys äänessä ilmaisi sen katkeran taistelun, jonka hän tänä hetkenä kesti sydämessään. "Ah, onpa se pulska poika. Mikä hänen nimensä on?"

"Salomoniksi hän kastettiin."

"Salomoniksi!" toisti hän. "Jumala suokoon sinulle yhden verran iloa mailmassa kuin hänellekin, jonka kaima olet, — ja vieläpä vähän enemmänkin, rakas lapsi! ei ole vahingoksi, jos vähän enemmänkin saisit osaksesi. Kuule Anna! Antaisitkohan minulle hiukan einettä sillä välin kun Jaakko toimittaa hevoselleni vähän enemmän heiniä. Aurinko kohta laskee ja minun täytyy piakkoin lähteä."

"Aiotko tosiaankin pahoittaa mieltämme näin pikaiselta poislähdöllä?" kysyi Jaakko, "kun viimeinkin niin pitkän eron jälkeen saimme toisiamme tavata."

"Kyllä minun täytyy lähteä, Jaakko", vastasi Salomon, "ei voi toisin olla. Nythän olen nähnyt teidät molemmat ja tiedän teidän voivan hyvin. Myöskin halajan jo nähdä vanhaa tatiäni."

Jaakko ja Anna lähtivät tuvasta. Kun Salomon oli jäänyt yksinään, tapahtui hänessä silmin-nähtävä muutos. Hänen kasvonsa värisivät vetotaudin tapaisesti, kyynelät valuivat alas poskia pitkin ja hän kohotti käsiään ylös ikäänkuin rukoukseen, taikka ehkä ennemmin valitukseen. Mutta tämä ankara, äänetön taistelo kesti vaan hetken! Salomon käänsi silmänsä jälleen kätkyttä kohden ja kun lapsi unessaan hänelle hymyili, lempeästi ja viattomasti niinkuin ainoastaan lapsi voi hymyellä, silloin kirkastui Salomonin synkkä muoto ja rauha palautui hänen sydämeensä. Hän oli taaskin kamppailut ja voittanut. Tyyneellä mielellä saattoi hän jo kumartua kätkyen yli ja painaa lempeän suutelon pienokaisen otsalle. Kun Jaakko tuli takaisin tupaan, ei enää merkkiäkään näkynyt siitä syvästä liikutuksesta, mikä sillä aikaa oli Salomonin mielen valloittanut.

Puoli tuntia myöhemmin istui Salomon jälleen hevosen selässä ratsastaen takaisin samaa tietä kuin tullutkin oli. Jäähvyäisiä lausuessaan heittäytyi Anna hänen kaulaansa; jotakin hänellä lienee ollut sanottavaa, mutta hänen äänensä tukahtui ja hiljaa nyyhkyttäen kätki hän vaan kasvonsa Salomonin povelle ja kietoi kätensä hänen kaulaansa. Salomon hymyeli, sinä hetkenä jäykkyys ja kolkkaus hänen kasvoistaan tykkönään katosivat ja laskien kätensä Annan päälle lausui hän:

"Jumala siunatkoon teitä molempia. Kaikki mitä tähän saakka olen kärsinyt, on nyt unohdettuna ja runsaasti olen minä palkittu siitä hyvästä, jonka olen matkaansaanut. Minä tulini katsomaan, jos te toisianne rakastatte ja jos sinä teet hänen onnelliseksi, Jaakko, enempää en pyytänyt. Hyvästi!"

Hän kannusti hevostansa ja riensi pois. Jaakko ja Anna huusivat jäähvyäisiä hänen jälkeensä, mutta hän ei näyttänyt niitä enää kuulevan. Käsi kädessä he seisoivat aidan luona niinkauan kuin häntä saattoivat vilahdukseltakaan nähdä, mutta ei Salomon kertaakaan taakseen katsonut. Sen illan jälkeen ei häntä enää kotiseuduilla nähty.

Loppu.

AURINGON VÄLÄHDYKSIÄ

Kuvaus kansan elämästä

Kirj.

Sylvia (Suomennos)

Korkealla vuorenpenkereellä oli tupa, jonka takana hongat humisten latvojaan heiluttivat. Oltiin keski kesässä. Hyönteiset matelivat sammaleissa ja vuorenloukoissa, kanerva kukoisti ja mustikkapensaissa liihoitteli kaksi vaaleankeltaista perhosta, jotka milloin ilkamoiden toisiaan likenivät, milloin taas liehaellen erosivat. Ylähällä vuoren reunalla seiso i nuori neitonen ja katsoi alas laaksoon, joka vihantana ja kauniina laajeni laajenemistaan, kunnes viimein tuolla kaukana, likellä taivaan rantaa hopeanhohtava järvi sen rantaa huuhtoeli.

Neitonen, joka metsässä oli poiminut esiliinansa täyteen risuja ja männynkäpyjä, varjosti silmiään kirkkaalta päivänvalolta sillä välin kun hän kiinnitti katseensa siihen kohtaan kaukana laaksossa, jossa katonharja ja vaalea haiku näkyi lehtipuitten välistä.

"Lotta", kuului nyt tuvasta ääni huutavan ja tyttö otti hienolla hymyllä ja pitkään viipyvällä katseella jäähyväiset katonharjalta ikäänkuin vanhalla tuttavalta; sitten hän rivakkaasti kääntyi, astui nopeita ja varmoja askeleita mättäiltä, tehden siellä ja täällä pienen hyppäyksen, jolla hän vältti teräviä kiviä tai muita epätasaisuuksia.

"Johanna ja räätäli ovat täällä", lausui vaimo, joka häntä oli ovelta huutanut, ja hänen äänestään kuului, että hän tätä käyntiä piti suurena kunniana. Lotta meni kammariin ja jäi ovensuuhun seisomaan, hiukan hämillään. Eikä ihme ollutkaan, sillä päivän paisteessa ikkunan luona istui lihavanlanta nainen, joka pöyhkeili komeassa hatussa ja hohtavissa ruusunpunaisissa silkkinauhoissa. Heidän matalassa majassaan ei vielä koskaan ollut niin hienosti puettua naista käynyt, ja Johanna, Lotan serkku, oli käynyt aivan kuin toiseksi ihmiseksi noissa uusissa vaatteissaan, ja kylläpä kannattikin, sillä hän oli naimisessa räätälin kanssa, joka tummaan nuttuun ja keltaisiin liiviin puettuna istui pöydän toisella puolen ja näytti niin korkea-arvoiselta, että Lotan kerta toisensa perään täytyi polviaan notkistaa.

"En ymmärrä kuinka voitte tulla täällä toimeen", lausui räätäli, katsahtaen ympärilleen ahtaassa kammarissa; "tuskin minä saatan täällä suorana seisoa. Koko mökki on niin pahanpäiväinen ja pieni, jotta luulisi ensimmäisen tuulen puuskan vievän sen mukanaan. Ettei Johanna niin itsepäisesti olisi tahtonut tulla teitä katsomaan, en minä suinkaan ikänäni olisi tänne jalkaani astunut; mutta hän tahtoi kaiken mokomin näyttää teille yhtä ja toista, jota hän on saanut."

Johanna istui myhäellen pullakalla muodollaan ja väänteli päätään, jotta nuo siniset kellukset kilkuttivat korvien ympärillä, sillä välin kun hän kuunteli miehensä puhetta, joka hänen mielestään oli juuri senlaista, kuin niin mahdikkaan miehen puheen tulikin olla.

"Arvelin tädin ja Lotan mielellään tahtovan minua nähdä, ja kun kerran olen täällä ollut ja kasvanut eikä minulla parempaa kotoa ole ollut, niin halusin tulla näyttämään, kuinka minä voin nyt, kun olen tullut niin hyvään naimiseen ja Berglundikin on päässyt mestariksi, jonkatähden minäkin olen rouva!"

"No, sanos muuta", lausui Töyry-Maija, täti, joka oli kuunnellut heitä niin hartaasti, että tohti tuskin henkeä vetää, mutta nyt hän viittasi Lottaa panemaan kahvipannua tulelle, ja tyttö riensi kyökkiin, melkein iloisena siitä, että sai tilaisuutta yksinäisyydessä tointua kaikesta mitä oli nähnyt ja kuullut.

Maija-muori levitti juhlallisesti ainoan salvettinsa pienelle punaiseksi maalatulle pöydälleen ja toi siihen kuppia ja vatia vieraittensa varalta; mutta hyvin varovasti hän liikkui ja mahdollisimman kapeaksi koki hän tehdä ruumiinsa, välttääkseen karkeiden vaatteittensa koskettamista vieraiden hienoihin pukuihin.

"Meillä oli hirveän suuret päät, tiedättekös", lausui räätäli, "ja melkein pelkkää herrasväkeä häävieraina; Johanna arvasi, ettei teillä olisi oikeita kunnan vaatteita ja sentähden emme teille lähettänyt kutsumustakaan."

"No sanokaas muuta", päivitteli Töyry-Maija, joka nöyrässä ja alammaisessa mielessään ei koskaan ollut ajatellut voivansa tulla vieraaksi niin ylhäisen morsiusparin häihin kuin nämät vasta vihityt, jotka herrasväen kanssa seuraa pitivät. "No, sanokaas muuta", toisti hän päätänsä heiluttaen ja samassa juohtui hänen mieleensä, että Johanna täydellä syyllä saattoi myöntää tämän ainoaksi kodokseen, sillä

orpo tyttöraukka oli kerran tuotu kuin turvaton metsänlintu tänne holhottavaksi.

"Niin, sanokaas muuta", toisti Maija, yhä ruumistaan kiikutellen ja muisteli sitä hetkeä, jolloin Johanna heiltä muutti kaupunkiin, jossa hän sai hyvän palveluspaikan ja kauniita vaatteita, ja kun hän nyt lisäksi oli tullut uusiin oloihin, niin ei se vaivaa maksanut muistella, mitä hyvää hänelle täällä oli tehty, vielä vähemmin niistä puhua. Mutta selvään hän huomasi, että Johanna oli oikea onnen lapsi, ja sen hän myöskin heille sanoi, eikä he sitä näyttäneet ollenkaan paheksuvan.

Nyt kantoi Lotta kahvipannua pöydälle ja tohti tuskin silmiään luoda kasvinkumppaliinsa, joka istui siinä pöydän ääressä, päivän paisteessa, niin lämpimänä että posket hohtivat. Voi kuinka kaunista Johannalla olikin kaikki! Lotta loi katseen ympärilleen kammariin ja hän iloitsi sydämessään, että nyt sattui olemaan sunnuntai, ja laattia siis kuurattuna ja sinikukkainen sängynpeite puhtaaksi pestynä; mutta kiusa kuitenkin, ettei heillä ollut vehnästä tarjota, sepä vasta oli häpeä!

"Minulla on korppuja ja pullia laukussani", lausui Johanna arvollisuudella, "sillä saatoinkin arvata, ett'ei teillä niitä ollut."

Ja nyt oli kaikki hyvin, eikä kukaan voinut parempata toivoakaan; yksin räätälikin, joka oli taskustaan vetänyt pullon esiin, näytti tyytyväiseltä. "Tämä vahvistaa tässä kuumuudessa", lausui hän ja kaasi viinaa kahviin, "erittäin se on vahvistavaa ja tarpeellista."

"Niin, sanokaas muuta", todisti Maija, joka ei vielääkään ollut hämmästyksestään tointunut, "sanokaas muuta!"

"Me tulimme näin aikaiseen, ennättääksemme kirkkoon myöskin", sanoi Johanna sokuripalaa imeksien; "saa nähdä, jos he minua enää tuntevat."

"Varmaankin! Mutta ei ole aivan vielä aika mennä kirkkoon, kenties haluaisitte lähteä ryytimaahan niin kauaksi?" kysyi Lotta, joka oli sen verran saanut rohkeutta, että tohti puolittain kuiskaamalla puhua, ja hänen siniset silmänsä näyttivät samalla ystävällisiltä ja ujoilta.

"Niin, sepä juuri on ryytimaa, josta kannattaa puhua", lausui Johanna ja kääntyi naurahtaen mieheensä. "Siellä kasvaa kaksi karvikka-pensasta ja yksi omenapuu, siinä koko komeus. Pienenä ollessani oli minulla tapana siellä juoksennella."

"Sitä teen minä vieläkin", lausui Lotta pyyhkien kiharia hiuksiaan silmiltä, "minä ripustin sinne pitkän ryysyn heilumaan, säikäyttääkseni lintuja sieltä pois; ja siellä on vielä muutamia marjoja jälellä ja omenatkin alkavat jo kypsyä."

"Ei niistä ole, ne ovat niin happamia", arveli Johanna nenäänsä rypistäen.

"Älä moiti omenia", lausui nyt Maijakin lauhkeasti ja loi Johannaan rukoilevan katseen. "Isä-vainaja istutti puun... voi kuinka hyvin sen vielä muistan; sen alle hän usein istui viuluneen eikä hänen soittonsa missään niin hyvältä kuulunut kuin siinä paikassa."

"Saattaisimmehan juuri mennä uloskin", arveli räätäli ja pian sen jälkeen he kaikin istuivat tarhassa; aamu-aurinko paistoi ja maantiekkin näkyi alempana.

"Minä muistan vielä niin hyvin sen ajan, jolloin Erkki ja minä tänne muutimme", lausui Maija. "Tuvan hän rakensi melkein yksinään, ja tähän tarhaan me yhdessä kannoimme hyvää multaa, voidakseni kasvattaa tässä vähän kukkaisia; ja saapa tähän kapan verran perunoitakin kylvöön." Maija katseli melkein ylpeillen pientä perunamaataan. — "Mutta mene sisään nyt, Lotta, valmistamaan itseäsi kirkkoon, kohta on jo aika mennä. Minä jään kotiin, lapseni, ja keitän täällä sillä aikaa lihapalan, jonka Johanna toi muassaan."

Johanna nakersi korppua eikä näyttänyt juuri pitävän väliä muista kuin miehestään, ja kun tämä haukotteli, haukotteli Johanna myöskin. Tietysti se häntä huvitti, kun sai sukulaisilleen näyttää muhkeita vaatteitaan ja vielä muhkeampata miestänsä, mutta ikäväksi olo täällä kumminkin ajan pitkään hänen mielestään kävi. "Eipähän täällä tarvinne olla kuin muutama tunti", lohdutteli hän itseään ja silläkin välin saa käydä kirkossa näyttämässä miestänsä ja itseään; Johannaa ilahutti jo edeltäpäin se yleinen ihmetteleminen, jonka heidän komeutensa kirkossa herättäisi.

Nyt tuli Lotta sisästä, puettuna uusiin nyörikenkiin ja kaitaiseen, mustaan hameeseen, joka kenties ei enää ollutkaan musta, ja johon Johanna loi säälivän katseen; mutta kankeaksi tärkätty punapilkkuinen huivi hänen päässään oli ihka uusi ja sievästi asetettu taaksepäin, jotta nuo kiharat hiukset tulivat edestä näkyviin, ja hänen kirkkaista, sinisistä silmistään loisti ilo.

Kirkkoon jo soitettiin, jäähyväiset lausuttiin ja Maija-muori jäi seisomaan ryytimaahan, varjosti kädellä silmiään ja katseli heidän jälkeensä. Lotta kävellä tepsutteli herra ja rouva Berglundin jälessä

maantien reunalla mutta vaikka hän koetti astua mahdollisimman varovasti, tuoksui kuitenkin maantieltä pölyä hänen mustalle hameelleen. Johanna nyökkäsi milloin oikeaan milloin vasempaan käännellen ja väännellen väsymättä päätään. Hän nosti maatalaahaavaa sinistä hamettaan ja valkoiset, tärkätyt alushameet kahisivat hänen ympärillään. Kun ihmiset häneen tuijottivat silmät selällään, nauroi hän sydämessään ja arveli olevansa vähintäänkin prinsessa heidän silmissään. Viimein päästiin kirkkoon ja käytiin penkkiin istumaan.

Lotta painoi päänsä alas siunatakseen, niinkuin tavallista on, mutta Johanna nykäisi häntä kylkeen kyynäspäällään ja käski häntä katsomaan vasempaan; siellä istui Lassi Martinpoika, mylläri, joka oli sukua hänen mieheensä ja joka päälliseksi oli senlainen mies, että Berglund itse oli sanonut mielellään antavansa hänelle ainoan sisarensa vaimoksi, ja heillä olikin ollut tarkoituksena käydä sivumennen katsomassa Siljamylyn omistajaa, sekä pyytää häntä usein käymään heitä tervehtimässä kaupungissa käydessään.

"Hän on hiljakkoin tullut Siljan omistajaksi ja minä olen pari kertaa häntä tätä ennen nähnyt", lausui Lotta, joka kääntyi kasvinsisarestaan, kuunnellakseen hartaudella papin saarnaa.

Kirkosta tullessa kätteli Berglund Lassi Martinpoikaa ystävällisesti. Miehet astuivat molemmat sitten rinnakkain paluumatkalle, ja räätäli puhui laveasti työväen-yhdistyksistä, sivistyksestä ja ruotsin kielestä, antoi samalla viittauksen omasta etevyydestään ja sanoi haluavansa joskus päästä kotipaikoilleen kertomaan tuttaville siellä, mitä kaikkea hän oli nähnyt ja lukenut.

Johanna nyykäytti päätään ja näytti kaikin puolin yhtyvän miehensä mietteisin. Hän pyysi Lassi Martinpoikaa seuraamaan heitä ylös Töyrylle, koska olivat kerran toisiaan tavanneet; tosin siellä, hänen sukulaistensa luona, oli yhtä ja toista puutteenalaista, mutta ruokaa siellä kumminkin saataisiin sinä päivänä, ja mylläri vakuutti, ettei hän ruuasta eikä juomasta niin suurta väliä pitänyt; vaan sitä enemmän hän piti arvossa hyvää seuraa, ja hän loi pitkän silmäyksen Lottaan.

Sisällä, lehdillä koristetussa tuvassa, hääri Maija päivällisen toimissa. Johanna kuiskasi hänelle sivumennen ja varoitti häntä panemaan kumminkin Berglundin eteen eheän kahvelin; Lassi Martinpojan ei niin väliä ollut, hänen mielestään. Maija raukan viimeinenkin rohkeus taas katosi, ja puolittain epätoivoisena hän tarkasteli rikkonaisia taltrikkiaan eikä tietänyt, tohtisiko hän niitä ollenkaan viedä pöydälle.

"Ei, sinun pitää tuleman kaupunkiin katsomaan minun talouttani", lausui Berglund, joka mahtavana istui pöydän päässä, "sinun täytyy tulla meillä käymään. Liina käski sanomaan sinulle terveisiä. Minun täytyy sanoa, niin oma sisar kuin hän onkin, että parempaa tyttöä ei löydy kuin Liina on, — ja kyllä tiedän kenelle hän vaimoksi sopisi."

"Hän... vai niin..." Lassi katsoi alas jalkoihinsa ja tarkasteli saappaitaan. "Täällä ylhäällä on oikein sievä asunto", lausui hän; "tästä ei paljon tiedäkään tuolla alahalla, tupaa tuskin eroittaa sinne kallioiden keskeltä."

Mutta Lotta seisoi kukoistavana ja punaisena kuin ruusu, myhäeli iloisesti eikä ollut vähääkään noiden kivisten kallioiden näköinen; se ajatus juohtui juuri Lassin mieleen, eikä hän voinut olla katsomatta tytön jälkeen, kun tämä nyt lähti tuvasta hakemaan kivi-vatia, johon liemi pantaisiin. Maija oli vähällä pyörtyä, kun huomasi vadin laidastakin olevan palan poikessa. Hän ei voinut enää muuta kuin niata ja pyytää anteeksi tavan takaa ja kun viiminkin iltapuoleen nuori pariskunta nousi kärryihin, palatakseen kaupunkiin jälleen, oli Maija mielestään kuin taakan alta päässyt.

"Johanna on sentään hyvin onnellinen", ajatteli hän, "muuten on naiminen..." hän keskeytti ja vaipui ajatuksiin, muistaessaan omaa naimistaan. Erkki-pelimanni oli elävänä hänen edessään, juuri senlaisena kuin hän ennen oli mailmassa vaeltanut. Niinpä niin! vainaja oli elättänyt henkeään soittamalla viuluun markkina- ja huvipaikoissa, ja vaikka hän useasti oli tuonut mukanaan kotiin tavarata ja rahaa, oli hän kuitenkin enimmäkseen oleskellut kotoa poissa, ja viimein matkusti hän sinne, josta ei vielä yksikään kuolevainen ole takaisin tullut. Mutta monta iloistakin päivää oli Maija naimisessa ollessaan viettänyt, — ja hän taittoi nyt muutamia kukanoksia ja astui hautausmaalle päin, johon Lassi Martinpoika häntä saattoi vähän matkaa, koska hänellä kumminkin oli sama tie.

Sen sunnuntain perästä sattui Lassi usein tapaamaan Töyryn Lottaa, joko tämä sitten oli metsässä marjoja poimimassa taikka veti risuja kotiin; tulipa hän kerran tupaankin janoansa sammuttamaan, ja silloin haki Lotta lähteeltä vettä niin raitista, että se höyrysi, mutta muutoin hän tuskin näytti Lussia huomaavankaan.

Lassi Martinpoika oli pulska ja harteva nuorukainen; hänen käytöksessään oli jonkunlaista arvollisuutta, ja moni talontytär punastui korvia myöten, kun Lassi häntä puhutteli. Usein häntä nähtiin huvipaikoissa, joissa hän väliin pyöri iloisessa tanssissa, ja väliin otteli miesten kanssa; mutta hän hoiti

hyvin työnsä ja näytti ymmärtävän sen yhtä hyvin kuin leikinkin.

Eräänä lauantai-iltana istui Lotta yksinään vuoren reunalla ja katseli miettiväisenä alas laaksoon; hänen siinä istuessaan, laskeutui vankka käsi hänen olkapäälleen. Lotta säpsähti ja olisi varmaankin kaatunut, ellei kaksi käsivartta olisi ottanut häntä vyötäisistä ja pitänyt häntä ylhäällä.

"Oi, kuinka te voitte noin toista säikytellä, Lassi", lausui Lotta vetäytyen hänestä erilleen; mutta kun Lassi ei häntä tahtonutkaan päästää, repäisi hän itsensä irti ja juosta vilisti kotia päin.

Juuri kun hän aikoi hypätä metsäpolun ohi, pelästyi hän uudelleen, sillä poikki tien makasi siinä eräs nuorukainen syvässä unessa. Lotta pysähtyi ja katsoi nuorukaiseen; sitten hän huokasi syvään ja muisteli katonharjaa, joka näkyi laaksosta lehtipuitten välistä, ja jonka omistaja nyt kykenemättömänä makasi tuossa hänen edessään. Hän muisteli myöskin niitä hetkiä, jolloin he lapsina ollessaan olivat leikkineet tuolla alhaalla laaksossa, ja kuinka hän siitä saakka oli nuorukaista pitänyt parhaana ystävänä.

"Oi voi, Olli! Surkeata on nähdä häntä tänlaisessa tilassa", huokasi Lotta kumartuen alas; ja hän koki herättää nuorukaista ensin lempeillä, hiljaisilla sanoilla, sitten aina kovemmilla ja viimein hänen täytyi olkapäästäkin ravistaa, jolloin mies viimeinkin heräsi.

Hän tuijotti tyttöön tylsällä katseella, silmät levällään, vaan vähitellen hän kuitenkin tointui. "Ei ikänä tämä hyvin lopu, Olli", puhui Lotta hiljaisella, mutta vakaalla äänellä; "sinä vaan aina elät juomisen touhussa etkä välitä vähääkään minun rukouksistani."

"Mikäpä minulle onnettomalle eteen tulee", vastasi nuorukainen. "Isä jätti velkaisen talon jälkeensä ja pelkkää murhetta ja huolta on vastassa joka haaralla, eikä siinä mikään neuvo auta."

"Ja loppu tulee olemaan kurja, jos sinä pitkität tähän tapaan. Olli hyvä, sinä saat katua elämätesi; jos sinä oikein todenperään ryhtyisit toimeen ja itsekin tekisit työtä, niin varmaankin tuota pikaa selviäisit."

"Anna minun olla. Naisten naukutuksista olen jo saanut kylläkseni", vastasi Olli katkerasti.

"Mielestäni oma järkesi pitäisi sanoa sinulle samaa kuin minäkin..."

"Se sanoo", vastasi hän nauraen ja sieppasi tytön kädestä kiinni; "se sanoo, että sinä toivot minua ja sentähden tahdot jo ajoissa saada minut komentosi alle."

"Ne tuumat ovat enimmäkseen jätetyt", vastasi hän, "mutta olipa sen kanssa kuinka hyvänä, niin minä kuitenkin tarkoitan parastasi, ja jos sinä ryhtyisit työhön..."

"Minä en voi, päin mäntyä käy kaikki tyyni", lausui mies haukotellen, "ja sinne se saa mennäkin. Mutta anna minulle nyt kumminkin suutelo!"

"En, en annakaan!" Tyttö nousi mättäältä, jossa hän oli istunut pojan rinnalla, ja hänen mielensä oli tyyni ja rauhallinen. "Jos muuttuisit toiseksi ihmiseksi, saisit kenties, mitä nyt pyydät."

Mies ei vastannut, vaan jäi istumaan hiljaisena, pää käden nojassa ja tyttö meni kotiansa päin taakseen katsomatta.

"Lotta", huusi nuorukainen vielä hänen jälkeensä, ja tyttö pysähtyi, "odota vähän; kas niin, nytpä sinut sain"; hän veti tytön luokseen, mutta tämä tempaisi itsensä irti.

"Niinpä mene sitten!" ärjäsi mies hänen jälkeensä; "tästä hetkestä saakka ei meillä ole mitään tekemistä toistemme kanssa."

Mutta Lotta pakeni nopein askelin ja tuli viimein pieneen ryytimaahansa, jossa hän kauan käyskenteli edes takaisin ruusupensaiden välissä. Viimeisinä aikoina oli nuorukainen sanonut hänelle monta kovaa sanaa, ja moneen kertaan matki nyt Lotta hänen viimeisiä sanojaan, mutta sydän ei helposti tahtonut armaastaan luopua. Oi, kuinka hyvä ja kunnollinen nuorukainen Olli vielä muutamia vuosia sitten oli ollut, eikä Lotta ensimmältä millään tavalla tahtonut uskoa sitä todeksi, kun ihmiset väittivät hänen ruvenneen huonosti elämään. Olli oli Lotan mielestä ollut monta vertaa häntä parempi, ja nyt — Lotta painoi kätensä ristiin ja itki hänen onnettomuuttaan ja viimein oman sydämensä ymmärtämättömyyttä, kun ei jo ennen ollut huomannut, ettei heillä enää mitään yhteyttä ollut keskenään, jos sitä koskaan oli ollutkaan. Lotta seisoi juuri kuin tienhaarassa ja hän tunsu sydämessään, että hänen tulisi välttää sitä tietä, jolle Olli häntä viittasi; ja olihan hän sitä paitse sanonut, ettei heillä enää olisi toistensa kanssa mitään tekemistä. Lotta meni sisään äitinsä luokse ja alkoi puhua Ollista.

"Semmoista on elämä", lausui Töyry-Maija, "kun ihminen ensin saa sen, jota hän rakastaa, luulee hän saavuttaneensa koko maallisen ilon, mutta silloin vasta huolet tulevatkin."

Lotta kävi surumieliseksi; kun hän meni metsään marjaan, ei hän mitään marjoja löytänyt, ja kun hän istui rukin ääressä, tuntui se niin raskaalta, että hän tuskin jaksoi sitä pyörittääkään.

"Mikä sinun on? Sinä olet kalpea kuin itse kuolema", lausui Johanna, kun he eräänä sunnuntaina tapasivat toisiaan kirkon pihassa. Johanna oli tullut sinne miehensä ja tämän sisaren kanssa, mutta tällä kertaa he eivät aikoneet Töyryllä käydä, vaan Siljamyllyn omistajan luona.

"Eikä se mitään ole, kaiketi se ohi menee..."

Mylläri seiso i mäellä ja katsoi häneen pitkään, varmaan hänkin mielellään olisi tehnyt saman kysymyksen, mutta Berglund asettui heidän väliinsä, silitteli punaista partaansa ja otti sanan vuoron, eikä silloin ollut muiden hyvä ryhtyä puheeseen.

"Sisarellani", lausut hän, "oli niin hirmuinen halu päästä maalle. — Se on tosi, hän on mainio virkkaamaan ja neulomaan villalangalla tohvelia, ja sällini opettaa häntä paraikaa kitarraa soittamaan... hän se on siinä koko mestari, tuo sällini, kun hän rupee."

Myllärin edessä käänteli ja väänteli Liisa Berglund hännyshamettaan, aukaisi varjostimensa, hymyili ja räpytteli silmiään ja oli koko olennessaan niinkuin ainakin hienosti kasvatettu nainen.

"Talon emännäksi Liina myöskin on oivallinen", pitkitti Berglund, ja väistyi vähän loitommalle sisarestaan, luultavasti siinä ystävällisessä tarkoituksessa, että tämän komea puku paremmin tulisi näkyviin. "Hän niin sievä liikkeissään kuin kala vaan, eikä hän ole leväperäinen palvelijoitakaan kohtaan, vaan ymmärtää konstin saada niitä tottelemaan. Niin nyt me tulemme sinun luoksesi. Kaiketi sinulla oli hauskaa viimeksi kun kaupungissa kävit? Mitä pidit minun sifoneeristäni? Minä teen valanikin sen päälle, että maksoin siitä puhtaassa rahassa sata kruunua, mutta se onkin sitten kiillotettu."

Liina katsoi suloisin silmin serkkuunsa ja pyysi saada olla hänen luonaan pari päivää, mutta Lottaa hän ei ollut näkevinäänkään. Jos hänen veljensä oli nainut Johannan ja hänen sentähden täytyi tätä kärsiä, niin hän ei kumminkaan ollut velvoitettu noita köyhiä sukulaisia suosittelemaan, ajatteli Liina ja käänsi selkensä Lottaan.

Mutta juuri samassa tarjosi Lassi leveätä kättään Lotalle, kiitti viimeisestä ja pyysi häntä tulemaan myllylle, koska hänkin kerran jo oli käynyt heidän luonaan Töyryllä.

"Kiitoksia", vastasi Lotta, "en minä tule, äiti odottaa minua kotona." Mutta nyt Lassi oikein vakaasti vaati häntä tulemaan, ja räättäli puoli piloillaan kysyi, mitä he oikeastaan ajattelivat, kun noin kursailivat; jos ei tyttö tahtonut tulla mukaan, niin jääköön pois, siinä se.

Lotta nauroi ja suostui, kun Lassi lupasi lähettää pyytämään Maijaakin tulemaan. Nyt he kaikin menivät Siljamylllylle, jossa oli komeata ja uutta joka haaralla. Pian tuli Maijakin ja ihmetteli heti tultuaan talon kauniita huonekaluja, jotka paistoivat niin että Maijan oikein silmiä häikäisi.

"Ei tämä ole niin mitään sen suhteen kuin meillä on", kuiskasi hänelle räättäli salaviihkaa, "ja kun muori tulee kaupunkiin, niin käykää meillä katsomassa."

Maija-muoria niin huvitti, kun sai olla mukana tällaisessa kestissä, että hän lakkaamatta myhäeli, ja kun päivällisen syötyä muut menivät ulos keinulaudalle istumaan, meni Maija kyökkiin auttamaan piikaa astiain pesemisessä ja pyyhkimisessä, eikä hänellä ollut lepoa ollenkaan ennenkuin sai kaikki kaappiin korjuusen, jonka jälkeen hän katseli ja ihaili kaikkea, mitä tuossa varakkaassa talossa löytyi.

"Kyllä siellä emäntä tarpeen olisi", lausui hän Johannalle ja katsoi salaisesti Liinaan, joka käveli ylpeänä huoneesta huoneeseen ja näytti pitävän kaikkea omanaan; mutta Maija onnitteli sydämessään sitä tyttöä, joka kerran saisi Lassin miehekseen.

"Se on jo melkein varmaa, että Liinasta ja hänestä pari tulee", kuiskasi Johanna vastaan. "Ja huonomman tytön saattaisi Lassi saada! Liinalla on niin monta leninkiä, kuin vuodessa on kuukausia, ja nuo korvarenkaat, jotka hänellä on korvissaan, ovat oikeata kultaa, ja sormus on karmolia."

"Niin, sanos muuta", lausui Maija.

"Berglund hänelle nuo kaikki on lahjoittanut; hän tietää, kuinka nuorilla tytöillä olla pitää. Täti ei usko kuinka paljon hän on ihmisten parissa."

"No, sanos muuta", päivitteli Maija ruumistaan heilutellen; hän katsoi tuohon pikkuiseen räättäliin ja olisi vaikka heti ollut valmis osoittamaan hänelle minkä kunnioituksen hyvänsä.

"Jos sinä jätät tänne pariksi päivää, niin saattaisi Lotta tulla sinulle ratoksi", lausui Lassi Liinalle.

"Varmaan on Lotalla muutakin tekemistä", arveli Liina antaen tälle vihaisen katseen. — "Minä olen kuullut heidän olevan suuressa köyhyydessä siellä Töyryllä", kuiskasi hän Lassille, "ja silloin heille työnteko on kyllä tarpeen."

"Kaiketi se niin on", vastasi Lassi ja muisteli kuinka ahkerana hän aina oli Lotan nähnyt. Hän arveli tyttöraukalla olevan varmaan paljon huolia, ja hän meni ystävällisellä katseella Lottaa likemmäksi, mutta mitään puhetta ei heidän välillään tahtonut syntyä.

Tämä sunnuntai ei hevin mennyt Maijan mielestä; hän puhuikin siitä usein Lotalle ja halusi tietää, jos Berglundin Liina tosiaankin tulisi emännäksi myllyllä. — "Kyllä Lassi hänestä saa hienon vaimon; muutamat ihmiset ovat oikein onnen lapsia."

Kirkonmäellä puhutteli Lassi usein Lottaa ja kun tämä meni kotiinsa seisoi Lassi katsellen hänen jälkeensä ja ihmetteli tytön sievää käyntiä, ja kun Lotta nauroi toisten tyttöjen parissa, silloin meni Lassinkin suu nauruun.

"Kas nyt Berglundin väki tuli Liinaa noutamaan", lausui Maija, joka iltahämärässä oli käynyt kylässä. "Minä tapasin Lassi Martinpojan ja hän pyysi sinua heillä käymään."

"Sitä en voi tehdä", vastasi Lotta, "kun kenkäni ovat korjattavana. Berglund ja hänen hieno sisarensa varmaankin pyörtyisivät, jos näkisivät minun avojaloin tulevan." Ja hän katsoi nauraen pieniä pyöreitä jalkojaan.

"Nyt saat nähdä, että siellä pidetään kihlajaiset ja suuret pidot."

Mutta Maijan ennustus ei käynytkään toteen, sillä Liina läksi kotiinsa yhtä ylpeänä ja loistavana kuin oli tullutkin eikä Lassi näyttänyt ollenkaan ymmärtäneen käynnin oikeata tarkoitusta. Ennen poislähtöään Berglund, joka oli ensin kahden kesken puhutellut sisartaan, selitti ja kertoi Lassille, kuinka perin köyhiä Töyryn asukkaat olivat, kuinka se, jota Lotan naini, myöskin saisi Maijan niskoilleen, ja kuinka Lotasta, vaikka hän olikin hieno tyttö, ei kukaan viisasjärkinen huolisi, kun hänellä tuskin oli vaatteita ja oli niin kurjassa tilassa, että täytyi marjain poimimisella ja villan kehruulla henkeään elättää ja luultavasti talven pitkään sai nälkääkin nähdä.

Oli kulunut jonkun verran aikaa Liinan poismenosta, kun Lassi kerran tapasi Lottaa juuri samassa tienhaarassa, jossa tämä oli viimeksi Ollia tavannut. Lotalla oli kädessä vakkanen täynnä puolukoita, ja niitä hän vieläkin poimiskeli, kun Lassi häntä vastaan tuli.

"Tuo vakka on raskas kantaa, anna kun minä sinua autan", pyysi Lassi.

"Eikä se raskas ole", vastasi Lotta.

"Anna se yhtä kaikki minulle."

Lotta loi samalla silmänsä ylös ja hän tapasi katseen, josta loisti hänelle vastaan senlainen lempeys ja sydämellisyys, että veri nousi Lotan poskipäihin.

"Voi, herran tähden, nythän te pudotitte kumoon koko vakan!"

"En ymmärrä, mikä minun käsissäni on", lausui Lassi ja oli niin hämillään, ettei tahtonut saada sanaakaan suustansa. "Kyllä minä poimin ne takaisin vakkaan... tuossa..." Hän otti Lottaa vyötäisistä. "Se nyt on sillä tavalla, Lotta — etkös sinä voi ymmärtää..." Ja kun Lassi vieläkin piti Lottaa vyötäisistä, veti hän tyttöä luokseen ja painoi ensimmäisen suutelon hänen huulilleen.

"Sinä kuristat minua", lausui Lotta. "Tämä tuli niin äkkiarvaamatta, en ole koskaan tänlaista aavistanutkaan... mutta kuitenkin tuntuu minusta, niinkuin vois sinuun luottaa, Lassi."

"Sen voit tehdä, Lotta."

"Mutta en minä käsitä..."

"Nouse tuohon kivellet, kas noin, ja ota minua nyt kaulasta... kenties nyt paremmin käsität?"

Lotta oli tulipunainen, mutta hänen täytyi kumminkin nauraa, sillä Lassi kanniskeli häntä juuri kuin pientä lasta, vaikka hän oli täysikasvuinen ja sitä paitse jokseenkin kookas mielestään.

Mutta äkkiä repäisi Lotta itsensä irti ja kävi totiseksi. "Voi, minä unohdin Ollin!" lausui hän. Ja nyt hän alkoi kertoa Lassille nuoruutensa ystävästä ja kuinka kaikki hänen toivonsa Ollin suhteen olivat kumoon menneet, toinen toisensa jälkeen, kunnes hän joku aika sitten oli viimeisenkin kadottanut. "Ja nyt hänen täytyy luopua kodistaan ja talostaan, ei, laske irti käteni, Lassi, en minä voi ajatella mitään onnea, kun Olli aina enemmän vaipuu kurjuuteen."

"Autetaan häntä, niin hyvin kuin voimme", vastasi Lassi, "hän saattaa ruveta rengiksi, ei meidän taloomme — se ei käy laatuun... mutta minä toimitan hänelle paikan muuante, jonkun luokse, joka oikein ottaa häntä hoitaakseen."

Lassin puhuessa muuttui Lotta taaskin iloiseksi; hän veti Lassia alas tupaa kohden ja huusi Maijalle, että puolukat olivat pitkin metsää: sitten hän lymyili Lassin takana, kun Maija tuli ulos ja kun tämä pyysi häntä olemaan siivolla, alkoi Lassi kertoa hänelle asiastansa. Maija painoi laihat kätensä ristiin ja heilutteli päivitellen ruumistaan.

"No, sanokaas muuta", lausui hän; "mutta mitä, taivaan nimessä, Berglundin väki tästä sanoo, ja mitä Johannakaan ajattelee?"

"Siitä me viis välitämme, kun vaan saamme kuulla, mitä Maija-muori itse ajattelee."

"No, mitäs minä voin ajatella muuta, kuin että se Lotalle on oikein onni."

Ja Maija istui tuumimaan ja muistelemaan, kuinka komeata ja varakasta myllytalolla oli, ja kuinka onnelliseksi hänen tyttärensä tulisi.

"Näetkös", puhui Lotta Lassille, "kuinka kauniin keltaisiksi lehdet käyvät. Muistatko, kun minä seisoin tuolla Töyryllä ja sinä niin äkkiarvaamatta seisoin takanani... luulenpa melkein, että siitä hetkestä alkaen olen sinua alinomaan ajatellut."

"Ja sinä taas et ole minun mielestäni mennyt siitä saakka, kun ensi kerran teidän tuvassanne kävin."

"Jumalan avulla me tulemme onnellisiksi toistemme kanssa, Lassi. Näetkös, kuinka kaunis hohde tuolla taivaalla on. Se ennustaa hyvää, tiedätkös!"

Aurinko laski länteen, luoden kultaisen hohteen järvelle ja sammaleiselle kalliolle, ja muutamat säteet tunkeutuivat ylös aina noiden mahtavain honkainkin varjoon.

* * * * *

Monta vuotta oli kulunut tästä syysillasta ja Lotta oli jo hyvän aikaa ollut emäntänä Siljamylyllä, eikä hänellä koskaan ollut syytä sinne tuloaan katua.

Lassi Martinpoika kohteli aina kunnioituksella vaimoan, joka sen myöskin hyvin ansaitsi. Maija-muori saattoi ylähältä Töyryltä nähdä sen paikan, josta vävyn pelot alkoivat, ja monena iltana hän myhäellen loi silmänsä siihen suuntaan.

Räätäli Berglund ei enää pitänyt mitään yhteyttä Töyryn väen kanssa, eikä hän Lassiakaan tahtonut sukulaisekseen lukea, koska hän niin typerä oli, että nai semmoisen tytön, joka ei ollut kerjäläistä parempi; sillä Lassi häpäisi koko talollissäädyn, hänen mielestään, eikä hyvämaineisen porvarin enää sopinut hänen kanssaan sen jälkeen seurustella.

Sillä tavoin ei Berglundin herrasväestä paljon mitään tiedetty, ja monta vuotta oli kulunut, kun Johanna eräänä päivänä astui Maijan tupaan, juuri kun tämä paahtoi kahviaan.

"Voi, siunattu lapsi, sinäkö se oletkin", lausui Maija varsin hämillään noin harvinaisen vieraan tulosta; mutta Johanna heittäytyi itkien hänen syliinsä ja rukoili: "ottakaa mua vielä kerran luoksenne!"

Vähitellen sai nyt Maija kuulla, kuinka Berglund oli joutunut häviöön ja ruvennut kitarraa soittamaan sisarensa Liinan ja kisällin kanssa, sillä tavoin henkeään elättääkseen, ja että he nyt luultavasti olivat matkalla Amerikkaan. Kun Maija oli viimein saanut kaikki tietää, huomasi hän kahvipapujen sillä aikaa tykkänään palaneen. "No niin, sitä nyt ei voi auttaa. Ohho, lapsi raukka, lohduta itseäsi. Tietysti sinä saat minun luonani olla." Lassi Martinpoika ja Lotta tulivat myöskin ystävyystään osoittamaan ja tekivät avuliaisuudellaan elämän kevyemmäksi hylätylle vaimo-paralle.

"Hyvä kun istun täällä levossa", lausui Johanna, ja kyynelensä valuivat aina runsaammin; "voi kuinka hyvä, kun saan olla levossa! Elämässä on paljon murheita."

"Se kyllä on tosi, niitä on itsekullakin. Ajatteles vaan Ollia kuinka hyvin hän nyt voi... sinunkin tulee työtä tehdä, Johanna... työ ja rukous ne elämälle siunauksen antavat."

"Tosin on meillä suruja ja koettelemuksia", lausui Maija, "ja kenties Jumala juuri niiden kautta tahtoo kääntää sydämemme pois turhuudesta ja ylellisyydestä. Mutta ei mikään onnettomuus mailmassa ole niin synkkä, ettei siihen mikään valonsäde pilkoita, jos vaan panemme toivomme Häneen, joka kaikki hallitsee."

"Niin, täti-kulta, opeta minua panemaan Häneen toivoni!"

VELIVIHA

Kirj.

Berthold Auerbach

"Kniedis" nimisen harvaan asutun ja likaisen kadun varrella on pieni talo, jossa paitse tallia ja vaunuliiteriä on kolmella paikatuilla ikkunalla varustettu huoneus. Ylhäältä ullakon reiästä riippuu luukku ainoastaan yhden sarannan varassa ja uhkaa joka silmänräpäyksessä pudota alas. Huoneuksen vieressä on pieni ryytimaa, jonka kuivettunut ruusupensas-aita vielä päälliseksi jakaa kahteen osaan.

Talossa asuu kaksi veljestä, jotka jo neljätoista vuotta olivat olleet alituisessa riidassa. Koko talo oli samoin kuin ryytimaakin jaettu kahteen eri osaan ullakosta aina tuohon pieneen kellariin, jonka luukku tosin aina oli auki, mutta joka alhaalta oli ruoteilla kahteen puoliskoon ositeltu. Kaikissa ovissa oli ulkolukot, aivan kuin asukkaat olisivat alinomaa murtovarkautta pelänneet. Toinen veljeksistä omisti tallin, toinen vaunuliiterin. Ei ääntä kuulunut koko talossa, paitse kun toinen tai toinen veljeksistä sattui yksinäisyydessään tuntuvalle äänellä kiroomaan.

Mikko ja Konrad, niin oli veljesten nimet, olivat kumpikin jo iäkkäitä miehiä ja molemmat myöskin naimattomia. Konrad oli jo aikoja sitten kuoleman kautta kadottanut vaimonsa ja siitä saakka hän eli noin yksinäisenä. Mikko ei ollut koskaan naimisessa ollutkaan.

Suuri siniseksi maalattu kirstu oli ensimmäinen syy veljesten eripuraisuuteen.

Äidin kuoleman jälkeen piti omaisuus jaettaman; sisar, joka oli naimisessa samassa kylässä, oli jo saanut osuutensa. Konrad väitti, että hän omilla rahoillaan oli ostanut kirstun; hän oli sen vaan lainannut äidille, ja sentähden se oli hänen yksityistä omaisuuttaan; mutta Mikko väitti, että Konrad oli ollut äidin leivässä eikä hänellä siis mitään yksityistä omaisuutta ollut. Kovan riidan jälkeen vedettiin asia oikeuteen, jossa kaikki omaisuus, siis kirstu myöskin, tuomittiin myytäväksi, koska veljekset eivät siitä voineet sopia, ja saadut rahat olivat tasan jaettavat heidän välillään. Yksin talokin tarjottiin huutokaupassa myytäväksi, mutta kun halullisia ostajia ei ilmaantunut, saivat veljekset Jumalan nimessä sen yhteisenä pitää. Veljesten täytyi nyt ostaa rahalla takaisin omat tavaransa, sänkynsä ja muut kappineensa. Tuo kovin harmitti Konradia, sillä hänellä oli enemmän järkeä kuin tavallisesti tavataan.

Jokaisessa talossa on yhtä ja toista kapinetta, jota ei juuri kukaan halukkaasti osta; ne ovat usein paljoa suuremmasta arvosta, kuin niistä oikeastaan voi rahassa vaatia, sillä niihin liittyy ajatuksia ja muistoja, joita ei vieras tunnekaan.

Semmoisten tavaroiden pitäisi perintönä menemän jälkeisille suvusta sukuun; sillä tavoin niiden sisällinen arvo säilytettäisiin sortamattomana. Mutta jos niistä täytyy vieraiden kanssa riidellä taikka rahalla lunastaa niitä toisen käsistä, silloin ne jo ovat paljon kadottaneet alkuperäisestä pyhydestään; ne ovat rahalla silloin takaisin voitettut eikä kaikessa hiljaisuudessa, ikäänkuin pyhät kappineet perintönä edesmenneiden jälkeen saadut.

Senlaiset ajatukset panivat Konradin usein päätänsä pudistelemaan, kun nuijan kolmas lyönti määräsi jonkun erityisen kalun hänen omakseen; ja kun äidin samettikansista ja hopeahakaista virsikirjaa tarjottiin ja eräs kaupustelija koki saada selvää, kuinka suuresta arvosta hopea siinä oikeastaan mahtoi olla, silloin nousi Konradille veri päähän. Hän tarjosi heti virsikirjasta korkean hinnan.

Vihdoin tuli kirstunkin vuoro. Mikko rykieli ja loi vaativan katseen veljeensä; hän tarjosi siitä heti melkoisen hinnan. Konrad lisäsi riiksin, mutta hän ei sitä tehdessään nostanut silmiään maasta, ja hypisteli ahkeraan röijynsä nappia. Mikko lisäsi vieläkin ja katseli rohkeasti ympärilleen; ei kukaan muu huutanut, mutta veljeksistä ei toinen eikä toinen uhallakaan tahtonut toiselle perään antaa. Kumpikin

he myöskin ajattelivat: ei sinun tarvitse maksaa kuin toisen puolen, ja niin he menivät korkeammalle ja yhä korkeammalle kunnes se viimein lankesi Konradille viidestäkymmenestäkuudesta riksistä eli viisi kertaa korkeammasta hinnasta kuin sen arvo todenperään oli.

Nyt vasta loi Konrad silmänsä ylös ja hänen muotonsa oli tykkänään muuttunut; silmissä näkyi ivaa ja halveksimista, samaa todisti hänen avonainen suunsa ja koko katsantonsa. "Kun sinä kuolet, lahjoitan sinulle kirstun ruumis-arkuksi", lausui hän vihasta vavisten Mikolle, ja nämät olivat viimeiset sanat, jotka hän oli veljelleen neljääntoista vuoteen puhunut.

Kirstujuttu kulki kylässä suusta suuhun; sitä naurettiin ja pilkattiin, ja missä ikään joku Konradia tapasi, kuuli hän tämän puhuvan Mikon hävyttömästä käytöksestä. Konradin viha yltyi yltymistään.

Muutenkin olivat veljekset aivan erilaiset luonnoltaan, niinkuin heidän tiensä ja työnsäkin erkanivat.

Konradilla oli lehmä, jonka hän tavallisesti pani naapurinsa, Riston lehmän rinnalle auran eteen. Muun aikansa hän vietti kadunkivitys-työssä, jossa hän ansaitsi kahdenkertaista killinkiä päivässä. Konrad oli myöskin likinäköinen, jonkatähden hän liikkui hyvin epävarmasti, ja kun hän iski tulta, vei hän taulan aivan nenänsä alle, saadakseen sillä tavoin selville, jos se oli syttynyt. Häntä sanottiin yleisesti kylässä "sokeaksi Pikku-Konradiksi", Pikku-Konradiksi sanottiin häntä sentähden, että hän oli lyhyt-kasvuinen.

Mikko taas oli aivan vastakkaista laatua. Hän oli pitkä ja laiha ja käytökseltään varma; hän oli aina talonpoikaisissa vaatteissa, vaikka hän ei oikeastaan talonpoika ollut, mutta hän näki sen edulliseksi kaupalleen. Hän nimittäin harjoitti hevoskauppaa, ja ihmisillä on aina suurempi luottamus hevosenmyyjään, jos hän on talonpoikaisessa nutussa. Mikko antoi maansa arennille, antautui tykkänään kaupan tekoon ja eli herroiksi. Hän oli mahtava mies paikkakunnalla. Hän tunsu jok'ainoan hevosen kahdeksan penikulman ympäristöllä ja niinkuin valtiomies sanomalehdistä tutkii yleisön mielipiteitä, niin Mikkokin ravintoloissa kuunteli ja tarkasteli ihmisten mieliä ja ajatuksia. —

Hänellä olikin joka kylässä asiamiehenä joku jolppi, jonka kanssa hän usein piti salaisia keskusteluja, ja joka tarpeen vaatiessa lennätti hänelle sanaa tärkeistä asioista eikä vaatinut muuta kuin vähän juomarahaa palkkseen. Sitä paitse oli Mikolla salaisia asiamiehiä, jotka houkuttelivat ihmisiä myymään hevosiaan, ja sillä tavoin hänellä melkein aina oli vaunuliiterissä, joka hänellä tallina oli, joku vanha hevoskoni, jota hän taas koki saada voitolla myydyksi. Hän mustasi karvat silmäin yläpuolella, hän viilasi hampaat, eikä hän siitä välittänyt, jos elukka ei enää sen perästä olisi ruokaansa saanut rikkipurruksi, sillä hän varmaan tiesi ensi markkinoilla viimeistäänkin saavansa konin myydyksi tai edullisesti vaihdetuksi.

Siinä hän käytti hyväkseen kaikenlaisia keinoja; hänellä oli esimerkiksi toveri, joka oli hierovinaan hevosvaihtoa hänen kanssaan; he pitivät suurta suuta, että kaikkein huomio heihin kääntyisi, mutta viimein huusi Mikko, jotta kuului loitolle ympäri: "minä en voi vaihtokauppaan ruveta, kun minulla ei ole tallia eikä ruokaa hevoselle, ja vaikka mun täytyisi se myydä kahdestakymmenestä riksistä, en sitä sittenkään saattaisi pitää." Väliin oli hän vieläkin kavalampi; muutamalla killingillä sai hän jonkun yksinkertaisen raukan ratsastamaan hevosellaan, kulki itse jälessä ja lausui vastaantulijoille: "jos tuo koni olisi oikealla kunnan talonpojalla, tulisi siitä oiva hevonen. Nähkääs, kuinka sillä on hyvä luurakennus ja kuinka pystyssä se päänsä pitää; ei siltä puutu muuta kuin liha, ja jos sen vaan hyvästi syöttää, saa sillä, lempo viekoon, kolme sataa riksiä." Pian sai hän jonkun ansaan tarttumaan, ja vähäisestä palkkiosta otti hän hieroakseen kauppaa omasta hevosestaan. Ei Mikko koskaan pitänyt laillisista kauppakirjoista, joissa kaikki pykälät täsmälleen määrättiin; ennen hän helpoitti pari riksiä ennenkuin pisti nimeään sellaisten velvoituksien alle. Mutta kumminkin hän takertui riitoihin ja oikeuden käymisiin, jotka nielivät häneltä hevoset ja voitot. Mutta hän oli jo niin tottunut tuohon vapaaseen, herramaiseen elämään, kuleksimiseen ja joutilaisuuteen, ett'ei hän voinut ammatistaan luopua, vaikka hän laski ja vertaili ja epäili kuinka hänen asiainsa viimein kävisi. Hänen periaatteensa oli: "markkinoilta en lähde, ennenkuin läjähyttää." Sillä hän tarkoitti kaupan syntymistä, joka tavallisesti käden lyönnillä vahvistettiin. Juutalaisia hän usein käytti apuna vehkeissään, sillä heidän kanssaan oli Mikko hyvää toveria.

Kun Mikko ajoi markkinoille taikka palasi sieltä kotiin ja näki Konradin kadunkivitys-työssä, silloin hän loi puolittain säälivän, puolittain pilkkaavan katseen veljeensä, sillä hän ajatteli: "miesparka! siinä sinä koputtelet kiviä aamusta iltaan kahdeksastatoista killingistä, ja minä ansaitseen, jos hyvin käy, yhtä monta riksiä."

Konrad, joka tämän katseen huomasi, vaikka hän likinäköinenkin oli, löi silloin kiveä niin tuimasti, että palaset lentelivät pitkät matkat hänen ympärilleen.

Mutta saamme nähdä kumpiko paremmin menestyi, Mikko vaiko Konrad.

Mikosta pidettiin paljon kylässä, sillä hän osasi huvittaa ihmisiä jutuillaan, joita hänellä riitti kertoa yöt ja päivät, jos sen päälle tuli, ja monenmoista koirankuria ja ilveitä hän tiesi, ja Jumalan ja mailman hän myöskin tunsu. Jumalasta hän toki vähemmin tiesi, vaikka hän usein kirkossa kävi; mutta hän kävi siellä vaan tavan vuoksi, niinkuin moni muukin, eikä ajatellutkaan ohjata elämäänsä niiden neuvojen jälkeen, joita hän siellä kuuli.

Konradillakin oli omat vikansa, ja niiden seassa etupäässä oli se viha, jota hän kantoi veljeensä ja tapa, jolla hän vihaansa esiin toi. Jos häneltä kysyttiin: "kuinka veljellesi, Mikolle käy?" vastasi hän aina: "kyllä hänelle viimein tällä tapaa käy"; sitä lausuessaan pani hän molemmat kätensä leuvan alle aivan kuin löisi hän nuoran kaulaansa, nytkäytti kummallenko sivulle ja ojensi kielen suustansa. Tietysti hän sillä tarkoitti, että Mikko hirsipuussa lopettaisi.

Ihmiset uudistivat lystikseen usein kysymyksen, ja naurua syntyi, kun saatiin Konradilta tuo tavallinen vastaus. Muutoinkin ihmiset kaikin tavoin kiihoittivat veljesten vihaa, ei juuri pahan pahuudella, mutta hauskuudekseen. Vaan Mikko kohotti aina pilkallisesti olkapäitään, kun joku hänelle puhui veljestä, tuosta "miesparasta."

Veljekset eivät koskaan viihtyneet samassa huoneessa. Jos he sattuiivat yhteen ravintolassa tai sisaren luona, poistui heistä aina toinen tai toinen.

Ei kukaan enää koettanutkaan heitä sovintoon saada ja jos milloin kaksi ihmistä riitaantui, oli tullut sananparreksi lausua: "niin ne ovat keskenään kuin Mikko ja Konrad."

Jos he kotona sattuiivat vastakkain tulemaan, eivät he olleet toisiaan näkevinäänkään. Mutta jos toinen huomasi toisen sairaana makaavan, meni hän aina sisaren luo, joka kuitenkin asui pitkän matkan päässä ja lausui tälle: "käyhän katsomassa siellä kotona; en tiedä, kuinka hänen oikein lienee laitansa tänään." Ja silloin myöskin sai olla varma siitä, olipa sitten kumpi tahansa veljeksistä, että tämä liikkui hiljaa ja varovasti, välttääkseen sairaan häiritsemistä.

Mutta muualla ja ihmisten nähden he elivät sammumattomassa vihassa, eikä kukaan luullut enää kipenettäkään veljellistä rakkautta heidän sydämessään kytevän.

Tällä tavoin veljekset elivät jo neljäntoista vuotta. Rahat, jotka Mikko oli saanut myydyistä pelloistaan, olivat menetetyt, hän ei itsekään oikein tiennyt millä tavoin. Konrad sitä vastaan oli ostanut lisää peltoa, jonka hän jo oli saanut melkein maksuun. Mikko tätä nykyä auttoi enimmäkseen muita kaupanteossa, mutta hänellä oli vielä pikkuinen pelto ja sen myynnillä toivoi hän saavansa asiat jälleen kuntoon.

Silloin tapahtui kylässä muutos. Vanha kirkkoherra oli kuollut; hän oli hyvänluontoinen mies, mutta hän antoi kaikki asiat olla oloillaan. Uusi kirkkoherra, joka nyt oli tullut kylään, oli nuori, innokas mies; hän tahtoi järjestystä kaikessa ja onnistuikin toimissaan, siksi kun hän ryhtyi seikkoihin ravintolan Liisan kanssa, — seikkoihin, jotka pian tulivat tunnetuiksi. Sen perästä hän ei enää tohtinut sekaantua muiden asioihin, sillä hän pelkäsi saavansa vastaukseksi: "lakaise ensin oman kynnyksesi edusta puhtaaksi!" — Mutta tätä nykyä hän toki vielä oli parhaassa vauhdissa.

Oli eräs sunnuntain iltapuoli. Hirsiläjällä istui joukko ihmisiä ja niiden seassa oli Mikkokin, joka pureskeli olenkortta. Silloin kulki Pekka, Sakri Jamsenin viisivuotias poika, siitä ohitse. Eräs joukosta huusi Pekkaa luokseen, pisti käden taskuunsa ja lausui: "tules tänne, Pekka, saat kourallisen pähkinöitä, jos näytät millä tavalla Konrad panee." Poika pudisteli päätään ja tahtoi mennä menojaan, sillä hän ei ollut mikään tuhma poika ja hän pelkäsi Mikkoa. Mutta mies piti hänestä kiinni ja melkein pakoittamalla hän viimeinkin sai pojan näyttämään, millä tavalla Konrad teki, kun häneltä veljeä kysyttiin. Siitä syntyi kova nauru, joka kuulut aina toiselle puolen kylää. Mutta kun poika nyt vaati luvatuista pähkinöistä, ei niitä ollutkaan; poika silloin potkaisi pettäjänsä ja siitä uutta naurua syntyi.

Sillä välin oli uusi kirkkoherra tullut astuen mäkeä ylös. Hän seisautui ja näki koko tapauksen. Kun nyt poika oli vähällä selkäänsä saada itsepäisyydestään, tuli kirkkoherra äkkiä esiin ja tempasi sen pois heidän käsistään. Miehet heti nousivat seisomaan ja jokainen paljasti päänsä.

Kirkkoherra viittasi kirkkoväärttä, joka myöskin oli joukossa, seuraansa ja kävellessään hänen kanssaan kylää pitkin, kuulusteli hän tältä asian alkua. Hän sai silloin kuulla veljesten sammumattomasta vihasta.

Seuraavana lauantaina sai Konrad työssä ollessaan käskyn tulla kirkkoherran luokse huomenis jumalanpalveluksen jälkeen.

Konrad tuijotti hämmästyneenä eteensä, piippu hänen hampaissaan sammui ja pari sekuntia sai kivi olla oloansa hänen leveään jalkansa alla. Hän ei voinut käsittää, mitä kirkkoherralla olisi hänelle sanottavaa ja kernaimmin olisi hän nyt heti sinne mennyt.

Mikko sai samallaisen kutsumuksen juuri kun hän erästä vanhaa koniaan maalaeli. Hän vihelteli jonkunlaista siivotonta laulua, mutta asian kuultuaan hän heti taukosi, sillä hän tiesi, mitä huomenna tulisi. Iloinen hän oli siitä, että vielä oli aikaa valmistautua oikein aika äkeään vastasaarnaan, ja hän mutisi jo alkua siihen itsekseen.

Saarnan esipuheena seuraavana päivänä oli Ps. 133. v.l. "Katsos kuinka hyvä ja suloinen on kuin veljekset sovinnossa keskenänsä asuvat." Hän puhui, kuinka turha ja mitätön kaikki maallinen ilo on, ell'emme sitä ja'a niiden kanssa, jotka saman äidin kohdussa ovat levänneet, hän selvitti, kuinka onnettomia tässä ja tulevaisessa elämässä ne vanhemmat ovat, joiden lapsia riita, viha ja kateus toisistaan erottaa; hän muistutti vielä Kainista ja Aapelista ja velimurhasta, joka oli syntiinlankeemuksen ensimmäinen myrkyllinen hedelmä. Tätä kaikkea ja vielä paljon muutakin puhui kirkkoherra kovalla, kaikuvalla äänellä saarnastuolista, ja ihmiset sanoivat: "tuosta seinätkin halkeavat." Mutta helpompaa onkin usein särkeä seiniä, kuin liikuttaa ihmisten kivikovia sydämiä. Bärbele, veljesten sisar, itki katkeria kyyneliä veljiensä yli, ja vaikka kirkkoherra kerta toisensa jälkeen vakuutti, ett'ei hän ketään erityisesti tarkoittanut, vaan kehoitti jokaista panemaan kättään omalle sydämelleen ja kysymään itseltään, jos hän lähimmäistään kohtaan tunsii oikeata kristillistä rakkautta, ajatteli kuitenkin koko seurakunta: "tämä saarna tarkoittaa nimenomaan Mikkoa ja Konradia."

Mikko ja Konrad seisoivat likellä toisiaan. Mikko pureskeli lakkiansa, mutta Konrad kuunteli suu auki saarnaa, ja kun he kerran sattuivat yhtä haavaa vilkaisemaan toisiinsa, pudotti Mikko hämmästyksestä lakkinsa laattiaan ja kumartui alas sitä ottamaan.

Virsi veisattiin ja jumalan-palvelus loppui; mutta ennenkuin viimeistä värssyä aloitettiin, riensi Mikko kirkosta ulos ja seiso j o pappilan portilla. Portti oli vielä lukossa, jonkatähden Mikko meni ryytimaahan kävelemään. Hän seisautui mettiäispesien luona ja katseli pienten eläinten ahkeraa työtä. "Noilla ei ole lepopäivää", ajatteli hän, "eikä sitä ole minullakaan, kaikkien toimieni ja kauppojeni ohessa, sillä minulla ei myöskään ole oikeata työpäivää." Ja hän ajatteli vielä, kuinka monta sataa veljestä tuonlaisessa pesässä yhdessä asui, ja kuinka yksimielisesti ja ahkerasti ne kaikki työskentelivät. Mutta sitten hän taas muisti Konradin viimeisiä sanoja; hän pui vihasta nyrkkiänsä ja päätti panna kovan kovaa vastaan, jos kirkkoherra häntä pahoin ahdistaisi.

Pappilassa tapasi Mikko kirkkoherran ja Konradin jo kiivaassa keskustelussa. Kirkkoherra nousi seisoalleen, hän ei nähtävästi enää ollut Mikkoa odottanutkaan. Hän tarjosi Mikolle tuolia, mutta tämä vastasi osoittaen veljeensä:

"Kaikella kunnioituksella, herra pastori, teitä kohtaan, mutta minä en istu samassa huoneessa, jossa hän on. Te olette vasta tullut paikkakunnalle, herra pastori, ja sentähden ette myöskään tiedä, mikä valheen henki tuossa miehessä asuu; hän on hurskas olevinaan, mutta se on vaan tekopyhyyttä, viekas kettu hän toden perään on. Joka lapsinulikka jätkyttelee häntä: 'kuinka Mikko veljellesi käy?'" — Mikko näytti samalla edellä mainitun tempun, ja jatkoi sitten hammasta purren: "tiedättekö, herra pastori, hän tuolla juuri on synnä onnettomuuteeni, hän rauhan on kodostani karkoittanut, ja hänen tähtensä juuri olen minä hevois-huijariksi tullut. Sinä olet ennustanut minun lopulta hirteen menevän", lausui hän veljeensä kääntyen, "mutta sinun vuorosi tulee ensin."

Kirkkoherra antoi veljesten purkaa sydäntään mielin määrin, sillä hän tiesi, että kauan kyttenyt viha vasta sitten sammuisi, kun se liekissä oli leimunnut. Osaksi hän kumminkin vielä erhettyi.

Vihdoin istuivat veljekset äänettöminä ja melkein hengästyneenä kiivaan ottelun jälkeen. Ei kumpainkaan heistä jäsentäkään liikuttanut.

Silloin kirkkoherra heille puhui mieltä liikuttavia sanoja; hän tunkeutui sydämen syvimpään kätköön. Mutta turhaan; veljekset istuivat yhä äänettöminä eteensä tuijottaen. Kirkkoherra kuvasi heidän vanhempainsa syvää surua toisessa maailmassa; Konrad huokasi, mutta ei hän vielääkään nostanut silmiään maasta. Nyt kirkkoherra keräsi kaikki voimansa, ja jylhällä äänellä hän, ikäänkuin rankaiseva propheta, osoitti heille Herran vihan julmuuden viimeisenä päivänä, jolloin heidän oli tuomio-istuimen eteen astuminen. Silloin Herra heille huutaisi: "voi! voi! voi! Te olette eläneet vihassa ja eripuraisuudessa keskenänne, te olette hylänneet veljellisen rakkauden, menkää pois minun tyköni toisiinne kahleilla kiinnitettyinä, ja hiutukaa ijankaikkisesti helvetin tulesa."

Syvä hiljaisuus vallitsi huoneessa; Konrad pyyhki kyyneleet poskiltaan nuttunsa hihalla; sitten hän nousi seisoalleen ja lausui: "Mikko!"

Mikko ei moneen vuoteen ollut kuullut nimeänsä tuolla äänellä mainittavan; hän katsoi ehdottomasti ylös, Konrad tuli likemmäksi ja lausui: "Mikko suo anteeksi!" — Veljesten kädet yhdistyivät ja kirkkoherra laski omansa ikäänkuin siunaten niiden päälle.

Silmät levällään katselivat ihmiset Mikkoa ja Konradia, kun nämä käsi kädessä tulivat pappilasta ja

kylän poikki astuivat asuntoonsa päin. Perille tultuaan he heti repivät pois kaikki ulkolukot, menivät sitten ryytimaahan ja särkivät väliaidan eikä auttanut vaikka paljon kaalia tärvääntyi, sillä tuo heidän eripuraisuutensa tunnusmerkki oli hävitettävä.

Senjälkeen he menivät sisarensa luo, istuivat siellä rinnakkain ja söivät puolista samassa pöydässä.

Jälkeen puolenpäivän he menivät iltakirkkoon ja lauloivat yhdessä äitinsä virsikirjasta.

Sovussa ja yksimielisyydessä he senjälkeen elivät kaiken ikänsä.

Loppu.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NOVELLEJA JA KERTOMUKSIA II ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before

downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in

writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to

the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.